

“Zo tuinieren zij dus”

Gemeenschap en Participatie

Tuinenpark De Koekelt

Lise Alix, 2011

Msc Thesis RURale Sociologie

Dr. Ing. Ina Horlings, RURale Sociologie

Prof. Dr. Ir. Arjen Wals, Educatie en Competentie Studies

In opdracht van: De Wetenschapswinkel

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Summary	5
Samenvatting.....	7
Leeswijzer.....	9
1. Inleiding.....	10
1.1 Inleiding	10
1.2 Context.....	10
1.3 Probleemstelling.....	12
1.4 Doel	13
1.5 Onderzoeksvraag.....	13
1.6 Conceptueel kader	14
2. Theoretisch kader.....	15
2.1 Groepsdiversiteit.....	15
2.2 Gemeenschapsgevoel.....	18
2.3 Participatie.....	24
3. Methodologie.....	27
3.1 Onderzoekopzet.....	27
3.2 Dataverzameling.....	28
3.3 Analyse	32
3.4 Reflectie op methodologie.....	33
4. Groepsdiversiteit	36
4.1 Karakteriseringsframes.....	36
4.2 Identiteitframes	43
4.3 Probleemframes	51
5. Gemeenschapsgevoel.....	62
5.1 Gedeelde waarden	62
5.2 Activiteiten.....	66

6. Participatie	77
6.1 Participatiemodel.....	77
6.2 Tuindersidentiteiten en participatievormen.....	85
H7 Conclusie en Aanbevelingen	91
H8 Theoretische reflectie.....	102
8.1 Groepsdiversiteit.....	102
8.2 Gemeenschapsgevoel.....	104
8.3 Participatie.....	106
H9 Maatschappelijke waarde	107
Referenties	108
Bijlage I: Nummering en beschrijving tuinders	112
Bijlage II: Geïnterviewde sleutelfiguren.....	113
Bijlage III: Samenstelling begeleidingscommissie	114
Bijlage IV: Termenlijst Interviews.....	115
Bijlage V: Feedbackbijeenkomst.....	118

(Foto voorpagina rechtsboven: Henk Todirijo, tuinder van De Koekelt)

Voorwoord

Tuinieren kan mensen samenbrengen. Toen ik hoorde dat er een tuindersvereniging was die hieraan twijfelde, en die wilde weten waar die sociale cohesie dan vandaan moest komen, begonnen mijn vingers te kriebelen om dit te onderzoeken. Ik ben blij dat ik dit onderzoek heb mogen uitvoeren. Het bood mij de mogelijkheid om met praktisch onderzoek aan het werk te gaan, waarbij ik de resultaten van mijn onderzoek direct kon ervaren. Graag wil ik Annemarie van Leeuwen en Henk ter Maat bedanken voor het aansturen van dit onderzoek. Hansje Eppink, projectmanager van de Wetenschapswinkel, bedank ik voor het coördineren en ondersteunen van mijn onderzoek.

Ik heb veel geleerd en ook veel plezier gehad. Daarom bedank ik ten eerste de tuinders van De Koekelt, inclusief het bestuur, hartelijk voor de inblik die zij mij boden in de wereld van hun tuin. Het was interessant om te zien hoe iedereen tuiniert en om te horen welke afwegingen tuinders zoal maken. Ik bedank de tuinders voor de tips die ik heb gekregen om mee aan de slag te gaan in mijn eigen tuintje, en voor de bloemen, groenten en kruiden die ik heb mogen bewonderen en proeven. De geur en de smaak van Afrikaantjes, Oost-Indische kers, peterselie, munt en zoete aardbeien is met mijn herinnering aan deze zomer op De Koekelt verbonden.

Mijn grote dank gaat uit naar mijn begeleiders Ina Horlings en Arjen Wals. Ina heeft me zeer geholpen bij de theorievorming en de rode lijn van mijn onderzoek. Arjen scheen af en toe een ander licht over de resultaten, wat een nieuw perspectief op het onderzoek bood. Daarnaast wil ik de leden van de Begeleidingscommissie (zie Bijlage III voor de samenstelling van de Begeleidingscommissie) bedanken voor het meedenken bij en ondersteunen van dit onderzoek, en de mensen die de tijd hebben genomen om mij vanuit hun ervaring met het onderwerp te adviseren (zie Bijlage II voor een overzicht van de geïnterviewde sleutelfiguren). Abel Heykamp dank ik voor het maken van de film.

Arjan de Vries bedank ik voor zijn enorme dosis ideeën en advies, voor zijn hulp bij de tuinlunch en bij de feedbackbijeenkomst.

Finally: Little thanks to my flatmates Wendy en Manickam. Working together in the house and in the garden, cooking and eating together was for me an ideal distraction and complement to writing my thesis!

Summary

This research has been commissioned by the Association of Allotment Gardeners, Ede (called VAT-Ede), through the Science Shop. One of the allotment gardens in its management, which is named De Koekelt, will be transformed into a multifunctional park this winter. This involves combining the function of individual garden plots with recreation for the neighbourhood. In light of this transformation, VAT-Ede has commissioned the Science Shop to find out on one side in what way to involve the neighbourhood, and on the other hand, in what way to involve the gardeners in this change.

The first part of this question, concerning the neighbourhood, has been investigated by a group of seven students, and has been summarized in the report “Tuinenpark De Koekelt verwelkomt de wijk”.

The second part of the question, concerning the gardeners, is the focus of this master’s thesis. Goal of the thesis is to find out in what way sense of community and participation of the gardeners of De Koekelt can be strengthened. This question has been answered by means of qualitative research. Twenty-two in-depth interviews with gardeners have been carried out, several activities have been organized like a potluck and a feedback gathering, and a short movie has been made.

Through theories about framing, the Integral Framework, and farming styles, the way to capture diversity under the gardeners has been investigated. The way to strengthen sense of community and participation has been investigated through theories about sense of place, social capital, and the importance of meeting places.

It has been found that the gardeners of De Koekelt divide each other with help of five characteristics, including: the time the gardener takes to go to his/her garden, whether the gardener is originally Dutch, the importance the gardener pays to the costs of gardening, the experience the gardener has with gardening, and whether the gardener is a man or a woman. Next to this, gardeners differ in the values they connect with the garden and in their motivation for having a garden. I have identified the People’s Gardener, the Nice Place Gardener, the Experimental Gardener, the Food Gardener, and the Worker’s Gardener. Furthermore, they differ in the way they interpret the problems they encounter while gardening in De Koekelt. In spite of considerable differences, the gardeners also share some common values.

To strengthen sense of community, it is important to strengthen mutual understanding for these differences between the gardeners. This can be done by stimulating social interaction. To involve the most possible gardeners, activities can be organized that connect to their individual values. Also it is important to organize activities that connect with their shared values, to strengthen the community identity.

To strengthen gardener's participation, it is important to acknowledge that gardeners can participate in several ways. They can participate by a formal and hierarchical way, for example by attending Member's Meetings and by completing a function within the Board. They can also participate by an informal way, for example by exchanging knowledge and plants with other gardeners, and by organizing an activity on a one-time base. By providing the space for this kind of initiatives and by showing appreciation for informal participation, the Board of De Koekelt can increase a sense of involvement under more gardeners, which is a motivation to be committed to De Koekelt.

Samenvatting

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Vereniging Amateurstuinders Ede (VAT-Ede), via de Wetenschapswinkel. Een van de volkstuinten onder beheer van VAT-Ede, genaamd De Koekelt, zal deze winter transformeren naar een multifunctioneel tuinenpark, geopend naar de buurt. Opdracht van VAT-Ede aan de Wetenschapswinkel was om te onderzoeken hoe enerzijds de buurt meer bij het tuinenpark betrokken kan worden, en anderzijds de tuinders meer bij de komende veranderingen betrokken kunnen worden.

Het eerste deel van de vraag, betreffende de buurt, is door zeven studenten onderzocht in het kader van ACT en beantwoord in het verslag "Tuinenpark De Koekelt verwelkomt de wijk".

Deze masterscriptie richt zich op het tweede deel van de vraag, betreffende de tuinders van De Koekelt. Doel van dit onderzoek is om erachter te komen op wat voor manier gemeenschapsgevoel en participatie onder tuinders van Tuinenpark De Koekelt versterkt kan worden. Deze vraag is beantwoord door middel van kwalitatief onderzoek. Tweeëntwintig tuinders zijn geïnterviewd, er zijn enkele activiteiten georganiseerd zoals een potluck en een feedbackbijeenkomst, en er is een korte film gemaakt.

Met behulp van theorieën over framing, de Integral Framework, en "farming styles", is onderzocht hoe de diversiteit onder de tuinders van De Koekelt valt te bevatten. Met behulp van theorieën over "sense of place" (de manier waarop mensen zich binden aan een plek), sociaal kapitaal, en het belang van ontmoetingsplaatsen, is vervolgens onderzocht op hoe gemeenschapsgevoel en participatie versterkt kan worden.

Gevonden is, dat de tuinders van De Koekelt elkaar indelen op vijf factoren. Deze vijf factoren zijn te omschrijven als:

- de tijd die zij hebben om naar hun tuin te gaan,
- zijn zij oorspronkelijk Nederlands of niet,
- het belang dat zij hechten aan de kosten van het tuinieren,
- de ervaring die zij hebben met tuinieren,
- zijn zij man of vrouw.

Verder verschillen tuinders van elkaar in de waarde die zij aan hun tuin hechten en in de reden waarom zij een tuin hebben. Ik heb de tuinidentiteiten Mensentuinder, Voedseltuinder, Mooie Plektuinder, Experimenteertuinder, en Werktuinder onderscheiden. Daarnaast verschillen de

tuinders van elkaar in de manier waarop zij de problemen interpreteren die zij op De Koekelt tegenkomen.

Om gemeenschapsgevoel te versterken, is het van belang onderling begrip voor deze verschillen onder tuinders te versterken. Dit kan door het stimuleren van sociale interactie. Om zo veel mogelijk tuinders te betrekken kunnen activiteiten worden georganiseerd die aansluiten op de verschillende waarden. Ondanks deze verschillen is er een aantal gedeelde waarden te onderscheiden. Daarom is het ook zinvol activiteiten te organiseren die aansluiten op de gedeelde waarden om de gemeenschapsidentiteit te versterken.

Om participatie te versterken is het van belang te erkennen dat participatie meerdere vormen kan aannemen. Participatie kan formeel en hiërarchisch zijn, door ledenvergaderingen bij te wonen of door een functie in het bestuur te nemen, maar kan evenzeer op informele wijze plaatsvinden. Tuinders participeren door regelmatig uit te wisselen met hun burens, en door eenmalig iets te organiseren. Door ruimte te laten aan en waardering te tonen voor dergelijke initiatieven en informele participatie, kan het bestuur van De Koekelt ervoor zorgen dat meer tuinders zich betrokken voelen, en dat tuinders sneller bereid zijn om zich voor De Koekelt in te zetten.

Leeswijzer

Deze scriptie is als volgt opgedeeld:

In hoofdstuk 1, Inleiding wordt het probleem ingeleid, met de context waarbinnen dit probleem wordt geplaatst. Ook zullen het doel en de onderzoeksvraag van dit onderzoek worden toegelicht.

In hoofdstuk 2, het Theoretisch Kader, zullen de theorieën waarmee dit onderzoek is opgezet worden uitgelegd. In dit hoofdstuk worden de begrippen die in dit onderzoek worden gebruikt gedefinieerd. In hoofdstuk 3, Methodologie, worden de methodologische stappen en beslissingen die ik heb gemaakt om het onderzoek uit te voeren toegelicht.

Hoofdstuk 4, 5 en 6 vormen samen de resultaten. In hoofdstuk 4, Diversiteit, wordt de gevonden diversiteit onder de tuinders uiteengelegd, in hoofdstuk 5, Gemeenschapsgevoel, wordt toegelicht hoe gemeenschapsgevoel binnen deze diversiteit onder tuinders gecreëerd kan worden, en in hoofdstuk 6, Participatie, wordt uitgelegd welke vormen van participatie er zijn op De Koekelt en hoe deze versterkt kunnen worden.

In hoofdstuk 7 worden deze resultaten samengevat tot de conclusie, en zullen ook enkele concrete aanbevelingen worden gedaan aan het bestuur.

Hoofdstuk 8 is een reflectie op de theoretische waarde van het onderzoek. Hierin wordt gereflecteerd op de toepasbaarheid van de gebruikte theorieën. Hoofdstuk 9 tenslotte is een reflectie op de maatschappelijke waarde van het onderzoek.

1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden het probleem en de onderzoeksvraag toegelicht, en in de context geplaatst.

1.1 Inleiding

Grote veranderingen zijn op komst op volkstuintencomplex De Koekelt. Het complex zal getransformeerd worden naar een multifunctioneel tuinenpark. Dit houdt in dat de hekken om het complex heen zullen verdwijnen zodat het toegankelijk wordt voor buurtbewoners. Op een gedeelte van het huidige terrein zal plaats gemaakt worden voor twee voetbalvelden. Daarmee gaat gepaard dat er een herindeling van de tuinen zal plaatsvinden in vier clusters (zie Figuur 1), omringd door heggen van 1m20 hoog, om de volkstuinten van de publieke wandelpaden te onderscheiden.

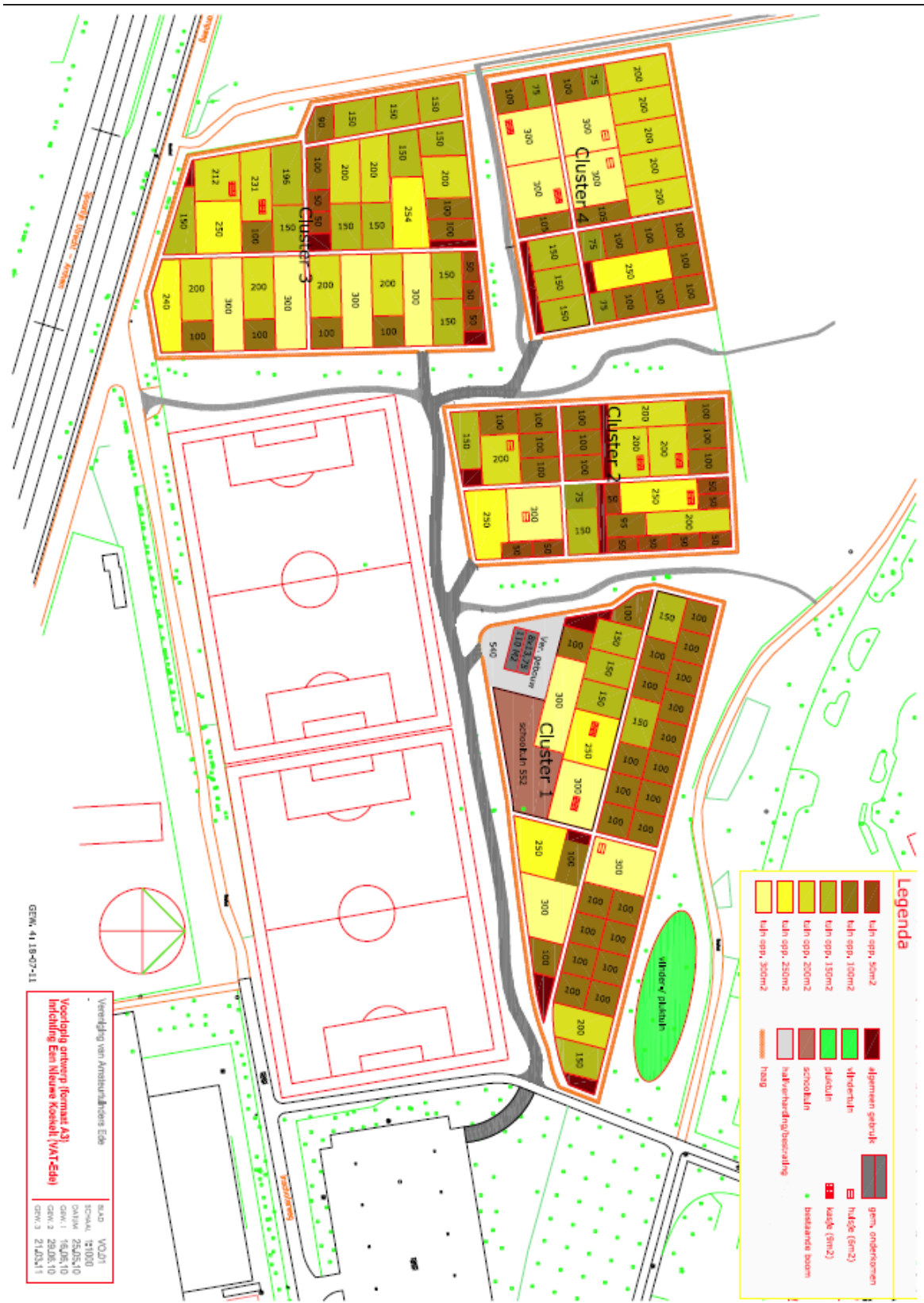
Met deze veranderingen verwachten het bestuur van De Koekelt en van VAT-Ede de waarde van het tuinenpark te versterken. Tuinenparken kunnen bijdragen aan de natuurwaarde en leefbaarheid van de stad en aan sociale cohesie, en zij kunnen een rol spelen in het behoud van het culturele erfgoed (Van der Hoeven, Stobbelaar, 2006). In hoeverre een complex aan deze waarden kan voldoen verschilt per park, en hangt sterk af van de verwachting en inzet van de betrokkenen.

In dit onderzoek zijn de verwachtingen van de tuinders van Tuinenpark De Koekelt onderzocht, evenals hun gemeenschapsgevoel en behoefte aan participatie.

1.2 Context

Na de uitbreiding van De Koekelt in de jaren tachtig nam de maatschappelijke interesse in tuinieren af. Hierdoor ontstonden lege plekken op De Koekelt die moeilijk te onderhouden en te controleren waren. De gemeente stelde voor het complex geheel te verplaatsen om voetbalvelden op het vrijgekomen terrein te kunnen plannen. Het tienjarig huurcontract van De Koekelt werd veranderd in een éénjarig huurcontract, waarna vele jaren van overleg en onzekerheid volgden. Nu is er duidelijkheid over de toekomst: De Koekelt blijft op de huidige locatie, maar zal met circa twee hectare worden verkleind om plaats te maken voor twee voetbalvelden.

De Koekelt is op het moment vijf hectare groot. Van de 120 leden is 35% van allochtone afkomst, verdeeld over twaalf verschillende nationaliteiten. Het is gelegen langs het spoor Arnhem-Utrecht, aan de westzijde van Ede in de wijk Veldhuizen.

Figuur 1: Plan voor de Nieuwe Koekelt

1.3 Probleemstelling

Sinds eind jaren 90 is in Nederland het profiel van de typische volkstuinder veranderd. Het bekende beeld van de volkstuinder als oude Hollandse man die zijn groenten in strakke rijtjes kweekt om zijn gezin te onderhouden, is aangevuld door tuinders van niet-Nederlandse afkomst, jongere gezinnen en vrouwen.

Op Tuinenpark De Koekelt is met deze ontwikkeling een grote diversiteit aan tuinen ontstaan: Naast groenten worden er bloemen en kruiden verbouwd, het ene tuintje ligt er geometrisch geordend bij en het andere is organisch ingericht. Deze diversiteit wordt positief gewaardeerd, maar tegelijkertijd is er onbegrip voor tuinders met een andere manier van tuinieren. Daarbij is de opkomst bij Algemene Werkzaamheden en Algemene Ledenvergaderingen laag, en is het onduidelijk in hoeverre de tuinders op de hoogte zijn van de toekomstige veranderingen en of zij deze ondersteunen. Behoeftte om een praatje te maken, informatie uit te wisselen en samen activiteiten te organiseren voor het Tuinenpark kan immers niet afgedwongen worden. De condities kunnen wel geschapen worden om sociale interactie onder tuinders te stimuleren en een gevoel van gemeenschappelijkheid onder tuinders op te wekken.(Engbersen 2002).

In dit onderzoek is onderzocht welke factoren bijdragen aan een groter gemeenschapsgevoel en verhoogde participatie onder tuinders van De Koekelt. Verwacht wordt dat de resultaten bruikbaar zullen zijn voor alle tuinenparken in Nederland die zich afvragen op wat voor manier wederzijds begrip onder een diverse groep tuinders verhoogd kan worden.

Dit onderzoek is een masterscriptie, uitgevoerd in opdracht van de Wetenschapswinkel. Het is een vervolg op het eerder door de Wetenschapswinkel uitgevoerde onderzoek "De Koekelt; Kloppend groen hart van Ede" (Kruit en Van Blitterswijk 2009). De onderzoekers hebben in een interactief proces met de tuinders een plan gevormd voor het multifunctioneel tuinenpark De Koekelt. Aangezien niet alle tuinders aan dit proces hebben deelgenomen, is in dit vervolgonderzoek nadruk gelegd op de tuinders waarvan de visies en perspectieven onbekend zijn gebleven.

Het onderzoek wordt uitgevoerd voor VAT-Ede, Vereniging Amateurs Tuinders in Ede. Het bestuur van VAT-Ede heeft gevraagd om een onderzoek met betrekking tot volkstuintencomplex De Koekelt, dat de transformatie zal aangaan naar multifunctioneel tuinenpark De Koekelt. De vraag was tweeledig:

1. Op wat voor manier kan de buurt betrokken worden bij Tuinenpark De Koekelt?
2. Op wat voor manier kan participatie en gemeenschapsgevoel onder tuinders, met nadruk op tuinders van niet-Nederlandse afkomst, van De Koekelt verhoogd worden?

Het eerste deel van de vraag is onder de hoede genomen van een groep studenten van Wageningen UR in het kader van Academic Consultancy Training, waaruit het rapport “Tuinenpark De Koekelt verwelkomt de Wijk” is voortgekomen.

Het tweede deel van de vraag wordt in dit onderzoek behandeld.

1.4 Doel

Het doel van dit onderzoek is om erachter te komen op wat voor manier gemeenschapsgevoel en participatie onder tuinders van De Koekelt versterkt kan worden.

Hier gaan een aantal subdoelen aan vooraf:

- Begrip verschaffen over de verschillende groepen tuingebruikers van De Koekelt.
- Inzicht verkrijgen over de wensen en verwachtingen met betrekking tot De Koekelt, van de verschillende groepen tuingebruikers
- Inzicht verkrijgen in de mate waarin gemeenschapsgevoel en participatie onder tuinders op De Koekelt versterkt kan worden.
- Inzicht verschaffen in de factoren die bijdragen aan het versterken van gemeenschapsgevoel en participatie binnen een diverse groep.

1.5 Onderzoeksvraag

In dit onderzoek wordt antwoord gegeven op de volgende vraag:

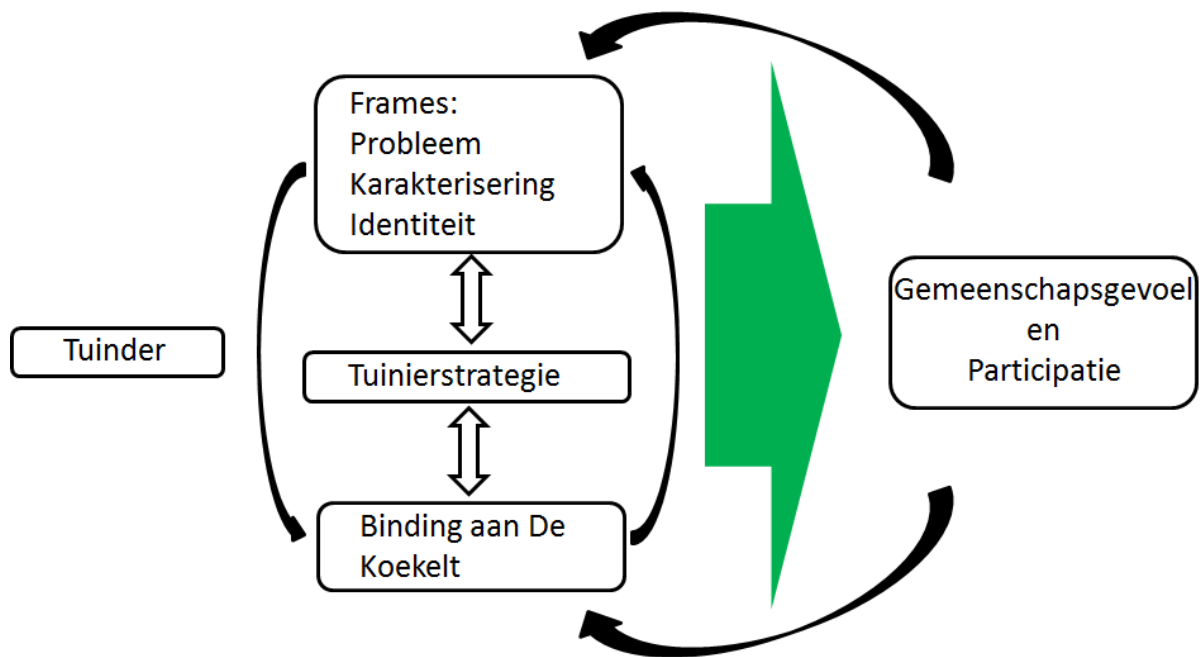
Welke factoren dragen bij aan het versterken van gemeenschapsgevoel en participatie onder tuinders van De Koekelt?

Dit is uiteengelegd in de volgende subvragen:

- Op welke manier is de diversiteit onder tuinders van De Koekelt te bevatten?
- Hoe kan gemeenschapsgevoel op De Koekelt versterkt worden?
- Hoe kan participatie op De Koekelt versterkt worden?
- Op welke manier zijn de ervaringen opgedaan op De Koekelt bruikbaar voor tuinenparken in het algemeen?

1.6 Conceptueel kader

Dit is aan de hand van het volgende model onderzocht:

Figuur 2: Conceptueel kader

Hierbij wordt er vanuit gegaan dat een plek, zoals Tuinenpark De Koekelt, wordt gevormd door de ervaring van de mensen en de handelingen die zij er verrichten. Om gemeenschapsgevoel en participatie op De Koekelt te onderzoeken, zal daarom de ervaring die de tuinders hebben met hun eigen tuin, evenals van Tuinenpark De Koekelt, worden onderzocht. De manier waarop de tuinder de Koekelt ervaart komt tot uiting in de drie frames die hij of zij creëert met betrekking tot De Koekelt. Hier komt de manier waarop de tuinder handelt uit voort. Aan de hand van zijn/haar ervaring van participatie en gemeenschapsgevoel zal de tuinder nieuwe frames creëren.

In dit onderzoek worden vooral de dagelijkse handelingen van de tuinders van De Koekelt onderzocht. Het onderzoek is actor georiënteerd, aangezien de manier waarop mensen de vorm, inhoud, en context van hun dagelijkse leven interpreteren wordt benadrukt (Halfacree 1993). Het actor-georiënteerde perspectief en het gebruik van frames biedt mij de mogelijkheid tot een dynamische benadering, dus om ook de eventuele verandering van deze interpretaties te onderzoeken.

2. Theoretisch kader

Verschillende theorieën worden gebruikt om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. Deze theorieën worden in dit hoofdstuk in drie onderwerpen uiteengezet. Theorieën zijn ten eerste gebruikt om de diversiteit binnen een groep te kunnen onderzoeken, ten tweede om gemeenschapsgevoel te definiëren en de manier waarop dit versterkt kan worden, en ten derde om participatie te definiëren alsmede de mate waarin dit versterkt kan worden.

2.1 Groepsdiversiteit

De theorieën die zijn gebruikt om de diversiteit van de tuinders van De Koekelt te onderzoeken, worden hieronder toegelicht.

Farming Styles / tuinierstrategieën

Het concept van JD van der Ploeg "*farming styles*", of "bedrijfsstijlen" is toegepast op de tuinders. Volgens van der Ploeg verschilt de manier waarop boeren gereageerd hebben op de modernisatie aanzienlijk. Dit uit zich in een heterogeniteit aan bedrijfsstijlen. Van der Ploeg definieert deze als "*the different strategies applied by farm households in respect of the markets, policies, and technologies relevant to them*" (van der Ploeg JD 2000). Bedrijfsstijlen zijn dus een geheel aan oplossingen die een boer zoekt om zo goed mogelijk te boeren, onder druk van de modernisatie. In mijn onderzoek is dit toegepast in de vorm van tuinierstrategieën, om te weten te komen in hoeverre tuinders verschillen in de manier waarop zij tuinieren en in de waarde die zij hechten aan een volkstuin. Tuinierstrategieën zijn in dit onderzoek het individueel gedrag van de tuinders met betrekking tot de grond die zij bewerken en de keuzes die zij maken zowel voor hun tuin als met betrekking tot de verenigingsstructuur van De Koekelt.

Framing

Om de diversiteit onder tuinders te bevatten, is getracht de verschillende beelden en percepties van de tuinders te begrijpen. Dit is gedaan aan de hand van de actor georiënteerde theorie over framing. Vanuit de dynamische benadering van frames is het mogelijk te begrijpen hoe tuinders hun beelden kunnen veranderen of aanpassen.

Mensen construeren de werkelijkheid aan de hand van verschillende "frames". Hiermee vormen zij, bakenen zij af, en organiseren zij de wereld om zich heen (Lewicki en Gray 2003). Met het oog op te bereiken doelen, worden nieuwe ervaringen afgewogen ten opzichte van eerdere interpretaties (Gray 2003 in Aarts et al 2006). Frames zijn dynamisch en worden in interactie steeds opnieuw geconstrueerd, afhankelijk van het doel dat men probeert te bereiken. Om deze dynamiek te bevatten kunnen verschillende frames worden onderscheiden. In hun

studie naar conflicten in publieke ruimtes pasten Aarts et al (2006) drie frames toe, volgend uit de vijf frames gevormd door Lewicki en Gray (2003). Ik heb dezelfde drie frames gebruikt:

- Identiteitsframes: Wie ben ik?

Individen hebben een beeld van zichzelf als onderdeel van een sociale categorie. De identiteit van sociale groepen wordt geconstrueerd in vergelijking met andere groepen. De eigenschappen die aan de eigen groep wordt toegeschreven zijn onderdeel van de identiteit van het individu (Lewicki en Gray 2003).

- Karakteriseringsframes: Wie zijn zij?

Karakteriseringsframes zijn de spiegel van identiteitsframes. Met karakteriseringsframes vormen mensen een beeld van anderen, in tegenstelling tot zichzelf.

- Probleemframes: Manier waarop mensen een probleem interpreteren, de oplossingen en oorzaken die zij hiervoor vinden (Aarts et al, 2006).

Volgens Lewicki en Gray (2003) reflecteert een frame de interpretatie van het probleem, en op wat voor manier mensen zichzelf en anderen hierin betrokken zien.

De variatie in frames kunnen een bron van conflicten zijn. Diversiteit kan ook een kracht zijn van de groep en positieve energie opwekken, doordat verschillende perspectieven elkaar aanvullen. Volgens Aarts en Van Woerkum (2002) kan het naast elkaar bestaan van verschillende meningen de volgende waarden hebben:

1. Het creëren van betrokkenheid

Door te erkennen dat er verschillende meningen zijn, voelen mensen zich serieus genomen en stijgt de betrokkenheid bij het proces.

2. Het vinden van aansluiting met een (veranderende) omgeving

Door de interactie binnen een groep en omgeving te "laten gebeuren" kunnen nieuwe perspectieven ontwikkeld worden.

3. Het genereren van creativiteit

Mensen interpreteren sociale gebeurtenissen op een verschillende manier. Door dit naast elkaar te laten bestaan, ontstaan er ook meerdere percepties op problemen en oplossingen.

4. Het maken van reële keuzes

Een situatie roept verschillende waarden en emoties bij mensen op. Door mensen te stimuleren deze tot uiting te brengen, kunnen zij reflecteren op de keuzes die zij maken en de veronderstellingen die daaraan ten grondslag liggen.

Reframen

Frames zijn niet permanent. Door middel van reframing kunnen frames veranderen; mensen wegen nieuwe informatie af tegen eerdere interpretaties (Lewicki en Gray 2003). Om binding onder tuinders te versterken, is het belangrijk dat er onderling begrip ontstaat voor de verschillende frames. Door niet enkel de verschillen maar ook de overeenkomsten te ontdekken, wordt er een gedeeld referentiekader gevormd, een gezamenlijk “reframen”, wat de basis is voor een gezamenlijke identiteit van De Koekelt.

Voorwaarde voor reframen is dat mensen een stap achteruit kunnen zetten, kunnen observeren, en reflecteren op het feit dat er meerdere manieren zijn om een probleem te bekijken (Lewicki en Gray 2003). Er zijn verschillende technieken om te reframen. Twee ervan zijn om van individuele belangen naar meer algemene belangen te schuiven, of om binnen een conflict naar hogere doelen te zoeken, die iedereen deelt.

Reframen wordt ook toegepast bij sociaal leren, een proces dat beschreven wordt door Van der Hoeven, Wals en Blanken (2006). Zij stellen dat verschillende beelden, visies en onderliggende waarden van mensen niet ontweken hoeven te worden om tot een oplossing van een conflict te komen. Door elkaar in een goede sfeer te confronteren met verschillende beelden, kan een gedeeld referentiekader gevormd worden uit het deel van de beelden dat met elkaar overeenkomt, en respect en begrip opgewekt worden voor het gedeelte van de beelden dat met elkaar verschilt (Van der Hoeven, Wals en Blanken 2006, p.29). Bij sociaal leren worden verschillende manieren van kijken naar de wereld, onverwachte botsingen en ontmoetingen geacht zelfs te kunnen leiden tot creativiteit en energie (p.12).

In dit onderzoek worden de condities onderzocht die vereist zijn om een proces van “reframing” op gang te brengen. Deze condities kunnen bepaald worden wanneer inzicht is verkregen in de verschillende groepen tuinders en hun visie op De Koekelt.

Integral Framework

Integral framework is een raamwerk waarmee een probleem integraal in kaart gebracht kan worden. Door middel van vier kwadranten worden de individuele-, sociale- en omgevingsfactoren benaderd (Hamilton M, 2010). Dit draagt bij aan een helder overzicht van de verschillende waardensystemen waarmee een probleem ervaren wordt. Volgens Hamilton ontstaan waarden zowel binnen als buiten een persoon. In de vier kwadranten wordt onderscheid gemaakt tussen individuele waarden en gemeenschappelijke waarden, en tussen ervaring en handeling. Dit is te zien in tabel 1.

	Binnen/ Onzichtbaar	Buiten/ Zichtbaar
Individueel	Bewustzijn <u>Wat ik ervaar</u>	Gedrag <u>Wat ik doe</u>
Gemeenschappelijk	Cultuur <u>Wat wij ervaren</u>	Systemen <u>Wat wij doen</u>

Tabel 1. Vier kwadranten Integraal Raamwerk (vertaald naar Hamilton 2010, op basis van Wilber 2000)

Persoonlijke waarden bestaan uit observaties, gedachten en gevoelens, die omgezet worden in wensen of waarden. Uit deze waarden worden verhalen gevormd door ze te delen in familie en andere groepen. De uitwisseling van deze verhalen is de creatie van gedeelde, of gemeenschappelijke, waarden. Deze gedeelde waarden omvatten richtlijnen over hoe mensen zich gezamenlijk willen gedragen (Hamilton 2010).

2.2 Gemeenschapsgevoel

De theorieën die zijn gebruikt om gemeenschapsgevoel te definiëren, en die aangeven op wat voor manier dit versterkt kan worden, worden hieronder toegelicht.

Sociale cohesie

Het concept sociale cohesie is nauw verbonden met gemeenschapsgevoel en participatie. Vreke, Salverda en Langers (2010) definiëren sociale cohesie als “de mate waarin individuen of groepen in de samenleving met elkaar verbonden zijn en zich met elkaar verbonden voelen”. In hun onderzoek richten zij zich op buurtgebonden sociale cohesie, dat zij definiëren als de mate waarin bewoners in de buurt zijn geïntegreerd, daarin participeren en zich identificeren met de buurt. Zij zien sociale cohesie als een systeem van de buurt, dat bepaald wordt door individuele houdingen, gedrag en percepties. In de vier kwadranten van Wilber (tabel 1) betekent dit dat sociale cohesie een System is wat beïnvloed wordt door Bewustzijn en Gedrag.

Vreke, Salverda en Langers (2010) noemen drie componenten van sociale cohesie, gebaseerd op Bolt en Torrance (2005):

- Afwezigheid van conflict in de buurt
- Mate van sociale participatie via sociale interactie en formele participatie. Zij benadrukken dat dit betrokkenheid bij buurtgenoten, zowel als betrokkenheid bij organisaties en verenigingen in de buurt betreft.

- Identificatie met de buurt. Dit beschrijven zij als “een verknoping van de persoonlijke identiteit en de buurtidentiteit” (p.12).

Gemeenschapsgevoel

Volgens Kim&Kaplan (2004) zijn er verschillende domeinen die gemeenschapsgevoel versterken. Dit zijn de domeinen Binding met de gemeenschap, Gemeenschapsidentiteit, Sociale Interactie en Beloopbaarheid. Deze domeinen, met hun subcategorieën, hebben zij samengevat in een tabel (Tabel 2). De verschillende domeinen zullen hieronder worden toegelicht.

<i>Domains of Sense of Community</i>				
	<i>Community Attachment</i>	<i>Community Identity</i>	<i>Social Interaction</i>	<i>Pedestrianism</i>
Primary action	Bonding with community	Identifying with community	Being involved in community	Knowing community
Subcomponents	Community satisfaction	Uniqueness	Neighbouring	Walkability
	Connectedness	Continuity	Casual social encounter	Pedestrian propinquity
	Sense of ownership	Significance	Community participation	Mass transit
	Long-term local integration	Congruence	Social support	Pedestrian scale
		Cohesiveness		

Tabel 2. Domeinen van Gemeenschapsgevoel (Kim en Kaplan, 2004)

Domein 1 Binding aan de gemeenschap of plaats

Met binding wordt bedoeld in hoeverre mensen zich thuis voelen, of gebonden, aan de gemeenschap of de plaats. Hieronder behoren subcategorieën zoals tevredenheid, gevoel van eigendom, en langdurige sociale integratie. (Kim en Kaplan, 2004)

Door waarde te hechten aan het aspect plaats in de definitie van gemeenschapsgevoel wordt dit onderzoek geplaatst in het huidige debat over het verschil tussen ruimte en plek, “*space*” en “*place*”, en het belang van lokale plekken. Door globaliserende krachten als verstedelijking, verbetering in transportmogelijkheden, en de ontwikkeling van informatie- en communicatietechnologieën hebben sociologen en geografen betwijfeld of de lokale plek nog waarde heeft. Volgens Castells (2001) dragen verschillende trends bij aan de expansieve groei van mega-metropolitane regio’s “zonder naam, zonder cultuur, en zonder instituties” waardoor onder andere burgerparticipatie verzwakt wordt. Hij noemt hiervoor ruimtelijke oorzaken zoals toenemende verstedelijking en de transformatie van transport- en communicatiesystemen.

Sociale oorzaken zijn volgens Castells (2002) individualisatie door het uiteenvallen van de patriarchale familiestructuur, wat invloed heeft op het gebruik van woonhuizen, buurten, en transportsystemen, en het ontstaan van het gedecentraliseerde “netwerkbedrijf”. Gevolg is dat steden knooppunten zijn geworden in een mondiaal stedennetwerk, wat vraagt om een nieuwe geografie. Volgens Giddens (1990) leidt de toename in relaties met afwezige actoren tot lege ruimtes, “*empty space*”. Ook Friedmann (2010) constateert een toenemende “*placelessness*” binnen steden; door een versnelde groei van steden en buitenwijken is het sociaal contact binnen de stad verloren gegaan.

Daarentegen hebben sociologen ook de waarde van de lokale plek onderzocht. De manier waarop een plek gewaardeerd of ervaren wordt, is in verschillende theorieën benaderd.

Friedmann (2010) pleit in zijn essay voor een herwaardering van kleine plekken binnen de stad, en benadrukt het belang ervan voor de bewoners en de planologen van de stad. Hij noemt vier criteria die van belang zijn bij de transformatie van ruimte naar plek:

- De plek moet klein zijn, ofwel “bewandelbaar”.
- De plek moet bewoond zijn.
- De plek moet gewaardeerd worden door de bewoners.
- Er moeten een of meer ontmoetingscentra zijn in de plek.

Volgens Gieryn (2000) bestaat een plek uit een geografische locatie, een materiële vorm, en uit waarde en betekenis. Enkel in combinatie kunnen deze drie aspecten een plek vormen.

Volgens Vanclay (2008) zijn plekken van fundamenteel belang voor de manier waarop mensen hun identiteit en hun gemeenschap ervaren. Hij benadrukt de persoonlijke ervaring met de plek in het verschil tussen ruimte en plek. Een plek heeft een speciale betekenis voor mensen, ongeacht of deze betekenis positief of negatief is. De relatie die een persoon heeft met een plek, door Vanclay “*sense of place*” genoemd, is samengesteld uit zicht, geluid, geur, beweging, aanraking, verbeelding, doel en anticipatie. Door verhalen te vertellen over een plek, creëren en her creëren groepen mensen een plek, een proces dat door Vanclay “*place-making*” wordt genoemd. Op deze manier kunnen gemeenschappen zich een plek gezamenlijk toe-eigenen. “Sense of place” wordt in dit onderzoek vertaald als “binding aan een plek”.

Hay (2009) noemt de volgende factoren die bijdragen aan een gewortelde binding aan een plek: Woonduur, geboren en opgegroeid zijn in de plek, het hebben van familie en vrienden in de nabijheid van de plek, huis- of grondbezit in de plek, en actief zijn in de gemeenschap van de plek.

Massey (2004) betwijfelt echter de juistheid van de dichotomie tussen “plek” en “ruimte”, waarbij plek wordt onderscheiden doordat mensen zich eraan kunnen binden, hun identiteit

eraan kunnen verlenen en zich erin kunnen wortelen, terwijl ruimte de abstracte entiteit daarbuiten is. De identiteit van een plek is het product van relaties die zich uitstrekken buiten de plek. Plekken zijn ruimtes waar voortdurend onderhandeld wordt over conflicterende identiteiten. De “gewortelde realiteit van het dagelijkse leven” is volgens haar niet begrensd door een plek, maar strekt zich juist uit in de ruimte. Plekken zijn momenten waardoor globaliserende krachten worden gevormd, uitgevonden, gecoördineerd, en geproduceerd. Plekken zijn dus geen slachtoffers van globaliserende krachten, maar mede-eigenaren ervan.

Social representation theory

Met de social representation theory wordt getracht te achterhalen op wat voor manier mensen de complexiteit die zij ervaren uit de sociale en fysieke omgeving waar zij in zijn ondergedompeld begrijpen, uitleggen, en representeren (Schutz 1967, geciteerd in Halfacree 1993). Deze representaties zijn sociaal, aangezien mensen die de wereld op dezelfde manier begrijpen en evalueren, het op dezelfde manier zullen representeren.

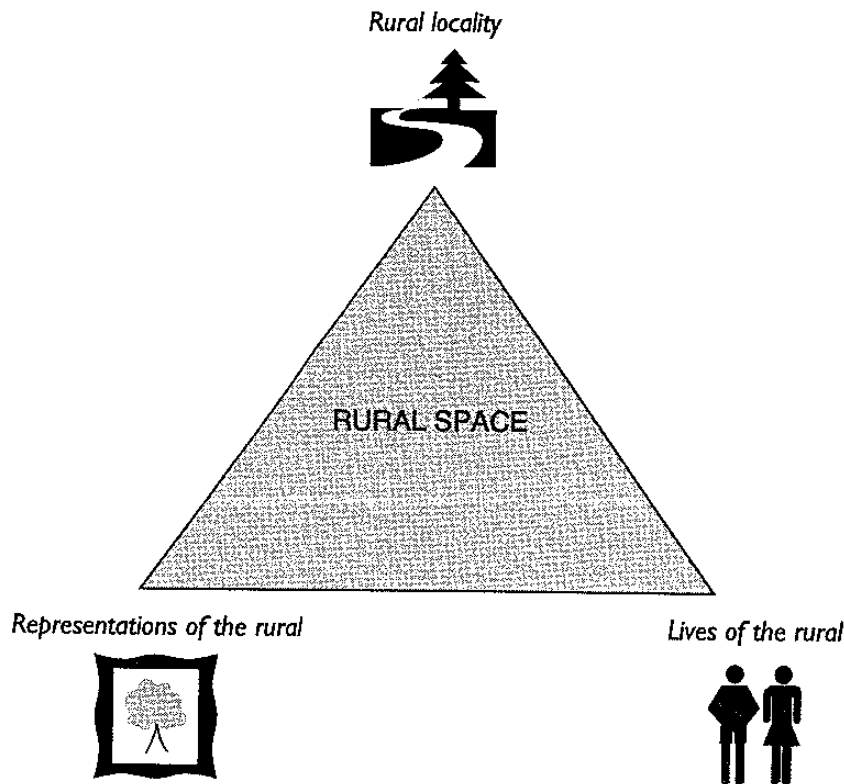
In relatie tot ruimte, gaat deze theorie ervan uit dat een plek tot in zekere mate geconstrueerd wordt door de menselijke ervaring. Ervaringen van een plek kunnen verschillen. Halfacree (2006) heeft aan de hand van de social representation theory onderzocht op wat voor manier “the rural” gedefinieerd kan worden. Hij heeft een schema gemaakt waarmee rurale regio’s onderzocht kunnen worden. Dit schema is ook van toepassing op een lager schaalniveau zoals De Koekelt, te meer daar De Koekelt als een groene gemeenschap opgevat kan worden. Volgens Halfacree (2006) wordt een plek geconstrueerd uit drie voorstellingen:

Rural localities: Hiermee wordt de manier aangeduid waarop de plek zich onderscheidt op het gebied van productie- en consumptiepraktijken. In dit onderzoek kan dit gezien worden als het aangeven van de functies die Tuinenpark De Koekelt vervult.

Formal representations of the rural: Dit omvat de kapitalistische, politieke en bureaucratische belangen in een gebied. In dit onderzoek zijn dit de belangen van de gemeente Ede en van het bestuur van VAT-Ede in Tuinenpark De Koekelt.

Everyday lives of the rural: Dit is de individuele en sociale waardering van de plek. In dit onderzoek zijn dit de percepties en verwachtingen van de tuinders van De Koekelt.

In figuur 3 zijn de drie voorstellingen weergegeven:

Figuur 3: Totality of rural space (Halfacree, 2006)

P. Devine-Wright (2009) gebruikt de social representation theory om te verklaren hoe mensen op een verandering in hun fysieke omgeving reageren. Reactie op verandering wordt volgens hem bepaald door de vorm en de intensiteit waarmee een individu zich verbonden voelt met een plaats, door de soort binding (fysiek of sociaal), evenals door de interpretatie van de verandering.

Domein 2   Gemeenschapsidentiteit

De fysieke aspecten van een plek beïnvloeden de gemeenschapsidentiteit zoals mensen die persoonlijk, of binnen de groep ervaren. Identiteit wordt gevormd door “uniciteit” of “anders-zijn”, door continuïteit van de fysieke eigenschappen van de plek, trots en een positief beeld van de eigen gemeenschap, en door het gevoel binnen de gemeenschap te passen. (Kim&Kaplan, 2004)

De normen en waarden die een gemeenschap deelt, bepalen volgens Fukuyama (1996) de mate waarin mensen zich met elkaar kunnen verbinden, waardoor zij in staat zijn om gedeelde belangen boven individuele belangen te tillen (p.10). Binnen een groep die waarden en normen deelt, ontstaat wederzijds vertrouwen. (p.26)

In het raamwerk van Wilber (2000), wordt de gemeenschapsidentiteit Cultuur genoemd, in het vak linksonder (zie tabel 1). Dit zijn volgens Hamilton (2010) de gemeenschappelijke waarden, die richtlijnen omvatten over hoe mensen zich gezamenlijk willen gedragen.

Volgens Putnam (2000) wordt vertrouwen en wederkerigheid onder burgers gecreëerd door een set aan sociale netwerken en interacties die hij “sociaal kapitaal” noemt. Door regelmatige interactie ontstaat er volgens hem een norm van algemene wederkerigheid (p.21). Dit houdt in dat mensen geen directe beloning verwachten voor hun daden, maar ervan uitgaan dat zij ooit op een manier beloond zullen worden. Dit vergemakkelijkt de samenwerking. Volgens Leyden (2003) zijn individuen met een hoge mate van sociaal kapitaal vaak politiek betrokken, doen zij vrijwilligerswerk binnen hun gemeenschap, en komen zij regelmatig samen met vrienden, burens en familie.

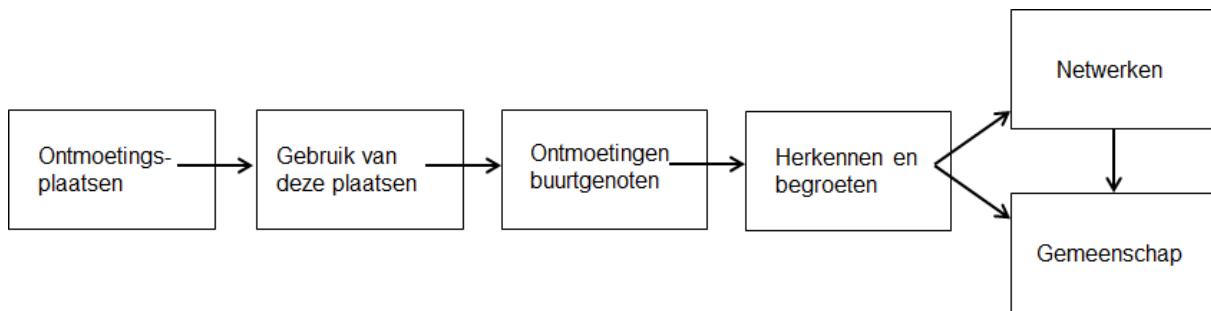
Domein 3 Sociale interactie

Door verschillende vormen van sociale interactie leren leden van de gemeenschap elkaar kennen en krijgen ze het gevoel onderdeel van de gemeenschap te zijn.

Putnam beschrijft twee soorten relaties tussen mensen: bridging en bonding. Bonding is de versterking van relaties met mensen uit de eigen groep, waarbij wederzijds vertrouwen en steun van belang is. (Putnam 2000) Volgens Vanclay (2008) zijn dit de relaties die mensen met een plek verbinden, door hun verbinding met de gemeenschap.

Bridging is juist het aangaan van relaties met mensen buiten de eigen groep. Omdat dit contact tussen mensen met verschillende perspectieven, gewoonten, en handelingen betreft, zijn deze contacten zeer waardevol voor sociaal kapitaal. Door middel van bridging verkrijgen mensen toegang tot een geheel nieuw netwerk en nieuwe kennis. RMO (2005) benadrukt in dit opzicht het belang van ontmoetingsruimten. Herhaalde ontmoetingen tussen onbekenden kunnen leiden tot familiariteit, wat weer kan leiden tot verbinding (p.45). Zij benadrukken hierbij het belang van het doel van deze ontmoetingen: Om interetnische contacten te bevorderen, is het belangrijk dat de ontmoetingen hier juist níet op zijn gericht. Activiteiten kunnen zich beter richten op andere dan etnische gronden, om een etniciteit overstijgend identificatiekader te kunnen vormen. (p.48)

Volgens Vreke, Salverda en Langers (2010) spelen ontmoetingsplaatsen en vluchtige ontmoetingen een belangrijke rol in buurtgebonden sociale cohesie. Zij vatten dit samen in het volgende schema:

Figuur 4: Relaties buurtkenmerken en gemeenschapsgevoelens, (Vreke, Salverda en Langers, 2010)

Domein 4 Beloopbaarheid

Met beloopbaarheid wordt tenslotte het gemak waarmee bewoners hun buurt leren kennen bedoeld. De beloopbaarheid kan aanzienlijk verschillen binnen een buurt. Tuinenparken zijn kleiner en alleen voor wandelaars toegestaan, waardoor dit domein voor dit onderzoek niet erg van belang is.

Gemeenschapsgevoel versterken

Sociaal kapitaal moet ontstaan en kan niet gecreëerd worden. Het kan wel aangewakkerd worden door contact tussen de verschillende tuinders te stimuleren, en gedeelde waarden te versterken om de condities voor wederzijds vertrouwen op de tuin te vergroten.

In dit onderzoek zal duidelijk worden in hoeverre Tuinenpark De Koekelt een “*sense of place*” oproept bij de tuinders, en op welke manier de tuinders waarde hechten aan deze plaats. Ook zal bekeken worden in hoeverre gedeelde waarden aanwezig zijn op De Koekelt die zouden kunnen bijdragen aan een gemeenschapsidentiteit. Verder zal onderzocht worden op wat voor manier sociale interacties, en met name interacties met mensen met andere frames, “bridging”, gestimuleerd kunnen worden.

2.3 Participatie

Participatie is een rekbaar begrip dat uit verschillende aspecten bestaat, en op verschillende manieren gedefinieerd kan worden.

Geleide participatie

In Open Deuren maakt Sima Nieborg (NiZW, 2002) een onderscheid tussen geleide en spontane participatie. Geleide participatie heeft tot doel de kwaliteit en de effectiviteit van het beleid te verbeteren, en het draagvlak te vergroten. Volgens Nieborg (2002) wordt individueel onvermogen van de burger ontorecht als belemmering voor participatie gezien. Duyvendak en Krouwel (2001) benadrukken dat traditionele vormen van communicatie (namelijk door

verkiezingen, en binnen politieke partijen, vakbonden en kerken) met burgers ertoe leiden dat bepaalde groepen niet participeren. Deze groepen omvatten jongeren, lager opgeleiden, lagere inkomensklassen en mensen uit minderheidsgroeperingen. (p.27)

Participatie onder burgers van Turkse en Marokkaanse afkomst

Sanderse (2007) definieert in haar afstudeerscriptie participatie in de wijk van burgers van Turkse en Marokkaanse afkomst als de frequentie waarmee zij naar bewonersbijeenkomsten gaan. In haar onderzoek concludeert Sanderse dat de intentie onder Turken en Marokkanen om naar bewonersbijeenkomsten te gaan hoog is, maar dat er een aantal barrières zijn waardoor weinig Turken en Marokkanen daadwerkelijk gaan. De vier belangrijkste barrières voor Turken en Marokkanen om naar bewonersbijeenkomsten te komen zijn:

- Gebrek aan kennis
- Desinteresse
- Het liever gebruiken van het netwerk
- Taalbarrière

Participatie en gemeenschapsgevoel

Kim en Kaplan (2004) definiëren participatie als: Interacties over gemeenschapskwesties of betrokkenheid in gemeenschapsproblemen en gerelateerde activiteiten. Volgens Manzo en Perkins (2006) speelt de band die burgers met een plaats hebben een belangrijke rol in de mate waarin zij participeren. Mensen vormen een deel van hun zelfidentiteit in interactie met de specifieke kenmerken van de plaats. De binding met de plek die zij ervaren, bepaalt daardoor ook hun betrokkenheid met deze plaats.

Daarnaast benadrukken zij de waarde van gemeenschapsgevoel in de mate waarin burgers participeren. Volgens hen wordt de manier waarop een persoon zich aan een plaats verbonden voelt deels bepaald door de mate waarin een persoon zich onderdeel voelt van de gemeenschap van die plaats. Volgens Manzo en Perkins (2006) versterkt gemeenschapsgevoel de binding met een plaats. Mensen die zich sterk verbonden voelen met een plaats, wisselen meer uit met hun burens en voelen zich meer verantwoordelijk voor wat er in de buurt gebeurt, wat sociale cohesie versterkt. Volgens Perkins, Brown en Taylor (1996) is sociale cohesie binnen een gemeenschap een reflectie van een hoge mate van sociale interactie, uitwisseling van informatie, en gevoel van solidariteit, wat ertoe leidt dat burgers problemen eerder collectief zullen oplossen.

Participatie en sociaal kapitaal

De waarde van gemeenschapsidentiteit is in het vorige hoofdstuk al vernoemd. Hier werd gerefereerd aan Fukuyama (1996) en Putnam (2000) die beiden stellen dat een sterke mate van gemeenschapsgevoel een algemeen vertrouwen binnen een groep creëert, waardoor mensen zich gemakkelijk voor elkaar inzetten. Het stimuleren van sociaal kapitaal binnen de gemeenschap leidt tot een norm van *algemene wederkerigheid*, die de participatie van de individuele leden vergroot.

Versterken van participatie

Uit het voorgaande kan geconcludeerd worden dat het versterken van participatie aan beide zijden van het hek moet gebeuren. Beleidsmakers kunnen hier belangrijke stappen in zetten, evenals burgers.

Verder kan geconcludeerd worden dat participatie twee aspecten heeft. Formele participatie en sociale interactie (Vreke, Salverda en Langers, 2010). Formele participatie is de mate waarin een persoon zich inzet voor de collectieve kwesties van de vereniging. Sociale interactie is de mate waarin een persoon betrokken is bij de andere leden, hetgeen bijdraagt aan het gemeenschapsgevoel op het tuinenpark.

3. Methodologie

3.1 Onderzoeksopzet

In dit onderzoek wilde ik erachter komen op hoe de tuinders hun volkstuin en De Koekelt beleven. Ik heb getracht een zo compleet mogelijk beeld van de verschillende belevingen van de tuinders weer te geven. Dit is een explorerend onderzoek, dat volgens Swanborn (1981) tot doel heeft “het ontwikkelen van een algemene theorie over een bepaald verschijnsel” (p41), waarbij het van belang is zoveel en zo “rijk” mogelijk materiaal te verzamelen. Kwalitatief onderzoek is hiervoor het meest geschikt. Kwalitatief onderzoek wordt toegepast om te onderzoeken hoe de sociale wereld wordt geïnterpreteerd, begrepen, ervaren, geproduceerd of geconstitueerd. Het doel van kwalitatief onderzoek is om een breed en contextueel begrip te creëren gebaseerd op rijke, genuanceerde en gedetailleerde data (Mason 2002), in tegenstelling tot kwantitatieve, “harde” data die in cijfers om te zetten zijn, zonder de werkelijkheid teveel geweld aan te doen. (Robson 2007). Rijke data zijn in dit onderzoek verzameld door middel van diepte-interviews en participatieve observatie. Dit bood mij de mogelijkheid om een breed maar ook diepgaand begrip te vormen voor de onderliggende waarden van de tuinders, en voor de mate waarin de perspectieven van de tuinders van elkaar verschillen of juist overeenkomen. Had ik willen berekenen hoe groot de omvang aan respondenten per perspectief was geweest, dan had ik beter een enquête kunnen gebruiken. Dit was echter niet het doel van het onderzoek.

Dit onderzoek bevat een flexibel ontwerp, wat inhoudt dat het zich heeft ontwikkeld aan de hand van vergaarde data, zoals gangbaar is in kwalitatief onderzoek (Robson 2007). Bijvoorbeeld heb ik de manier waarop ik tuinders benaderde aangepast aan de verschillende tuinders, zoals in het kopje Interviews en participatieve observatie zal worden toegelicht. Ook heb ik besloten bepaalde sleutelfiguren te interviewen, op basis van de informatie die ik bij de tuinders had verzameld.

Aangezien in dit onderzoek gefocust wordt op de tuinders van Tuinenpark De Koekelt, is dit een casestudie. Swanborn definieert dit als “het zeer diepgaande onderzoek van één enkele waarnemingseenheid”. (Swanborn 1981, p. 43) Het voordeel van een casestudie is volgens Robson (2007) de mogelijkheid tot diepgaand onderzoek, waarbij complexiteiten, relaties en processen vastgelegd kunnen worden (p.27).

Volgens Swanborn is het doel van een casestudie om het inzicht in een bepaald fenomeen te verdiepen, niet om conclusies te trekken over een groter geheel. Flyvbjerg (2006) noemt het daarentegen een misvatting dat je vanuit een casestudie niet kunt generaliseren. Juist de diepgang van een casestudie maakt theorieën die eruit voortkomen betrouwbaar (Flyvbjerg 2006). In de opvatting van Robson (2007) verschuift de verantwoordelijkheid van het generaliseren van de onderzoeker naar de lezer. Robson (2007) geeft ook aan dat de

geloofwaardigheid van generalisaties vaak wordt betwijfeld. In de Conclusies van dit onderzoek en in hoofdstuk 9, Maatschappelijke waarde, wordt toegelicht welke waarde de bevindingen van deze casestudie hebben op grotere schaal dan De Koekelt.

Verder geeft Robson (2007) aan dat het van belang is verschillende methoden van dataverzameling toe te passen op een case, om onszelf ervan te verzekeren dat de bevindingen te vertrouwen zijn.

3.2 Dataverzameling

Er is informatie verzameld over diversiteit, gemeenschapsgevoel en participatie in het algemeen, over de diversiteit van de tuinders van De Koekelt, en over de mate van gemeenschapsgevoel en participatie onder tuinders van De Koekelt. In dit onderzoek zijn de data op verschillende manieren verzameld: door middel van het lezen van relevante literatuur, door het houden van semigestructureerde diepte-interviews met tuinders, en door middel van participatieve observatie en ongestructureerde interviews onder tuinders. Daarnaast zijn interviews gevoerd met sleutelfiguren van andere volkstuinen of uit de wijk. De variëteit aan methoden van data-verzameling draagt bij aan de validiteit van de data. De validiteit van een onderzoek bepaalt of er daadwerkelijk gemeten is wat het claimt te meten.

Literatuur

Zoals in hoofdstuk 2, Theoretisch Kader, beschreven staat, is er literatuur verzameld over de manier waarop diversiteit onderzocht kan worden, over de manier waarop gemeenschapsgevoel versterkt kan worden, en over de manier waarop participatie versterkt kan worden. In dit onderzoek zijn deze theorieën gebruikt, en is bekeken in hoeverre zij ook gelden voor de tuinders van de Koekelt. In hoofdstuk 8, Theoretische Reflectie, wordt dit verder toegelicht.

Interviews en participatieve observatie

De interviews en de participatieve observatie zijn gevoerd gedurende de maanden juni, juli, augustus en begin september. 15 September ging De Koekelt op de schop, waardoor ik geen tuinders meer kon spreken. Zoals uit de onderzoeksopzet blijkt, is er volgens het bestuur van VAT-Ede voornamelijk een lage mate van participatie en gemeenschapsgevoel onder tuinders van niet-Nederlandse afkomst. Aangezien de juistheid van deze veronderstelling nog moest blijken uit het onderzoek, zijn niet alleen tuinders van niet-Nederlandse afkomst geïnterviewd. Ik heb geprobeerd een beeld te krijgen van de variëteit in perspectieven onder de tuinders van Tuinenpark De Koekelt. Na interviews met 14 tuinders heb ik de categorieën van de verschillende frames gevormd (zie paragraaf 3.3 Analyse) en dienden de verdere interviews en

gesprekken ter verrijking, verdieping en verklaring van deze categorieën. Na 22 tuinders te hebben gesproken, had ik de idee dat ik geen nieuwe inzichten meer kreeg ter aanvulling van de frames. Ik heb toen besloten dat ik het “theoretisch verzadigingspunt” had bereikt. Zie Bijlage I: Nummering tuinders voor een nummering en beschrijving van de tuinders.

Ik wilde tuinders in hun tuin interviewen, omdat naar mijn idee de setting van een interview het gesprek kan beïnvloeden. Door in de tuin aanwezig te zijn, kunnen tuinders het makkelijkst de manier waarop zij deze ervaren beschrijven, en de waarde die zij eraan hechten toelichten. Zij kunnen voorbeelden geven door dingen aan te wijzen in hun tuin en eromheen, waardoor hun verhaal levendiger wordt en voor mij makkelijker om te begrijpen. Om het interview laagdrempelig en informeel te houden, heb ik tuinders in hun tuin aangesproken in plaats van ze op te bellen aan de hand van de ledenlijst. Door afspraken te maken over de telefoon had ik waarschijnlijk een groot deel van de tuinders die ik nu wel heb gesproken niet bereikt, aangezien zij het interview geweigerd zouden hebben.

De oorspronkelijke opzet van het semigestructureerde interview was als volgt:

Ik wilde eerst een uur met tuinders in hun tuin meewerken en ondertussen vragen stellen over hun tuinierstrategie, binding met eigen tuin en met het tuinenpark, gemeenschapsgevoel, condities voor participatie, gevoel van mogelijkheid tot invloed, en verwachtingen (zie Bijlage IV: termenlijst interviews), en vervolgens de tijd nemen om zittend de resterende vragen te stellen en de antwoorden te noteren. Tijdens de interviews liet ik foto's zien van opvallende tuinen, om de waarden en oordelen die de tuinder aan andere volkstuinen hecht te achterhalen. Daarnaast gebruikte ik kaartjes waarop verschillende waarden die een tuinder aan zijn tuin kan hechten stonden verbeeld. De tuinder legde de kaartjes op volgorde van voorkeur, en gaf eventueel aan welke waarde ontbrak.

Ik heb mijn aanpak echter moeten aanpassen, naargelang de verschillende tuinders. Dit was mogelijk vanwege de kwalitatieve aard van het onderzoek, die zich kenmerkt door de flexibele wijze waarop data wordt gegenereerd, met aandacht voor de sociale context waarin de data zijn geproduceerd (Mason 2002). Nederlandse tuinders waren vaak geïnteresseerd in het onderzoek, en stonden open voor een interview. Aangezien het interview ongeveer anderhalf uur duurde, hadden zij geen tijd om ook nog eens samen te werken in de tuin. Ook stelde een aantal tuinders voor om bij hen thuis af te spreken, wanneer zij meer tijd zouden hebben voor het interview. Het nadeel hiervan was dat zij minder konden aanwijzen in hun tuin, maar dit probeerde ik op te vangen door achteraf naar hun tuin te lopen en eventueel enkele foto's te maken. Hierdoor heb ik weinig met Nederlandse tuinders samengewerkt in hun tuin. Het doel van het samenwerken was voornamelijk om het gesprek op gang te laten komen, dit bleek bij Nederlandse tuinders geen probleem. Zij hadden er vaak plezier in om hun visies en oordelen

toe te lichten. Tuinders van niet-Nederlandse afkomst, voornamelijk Turkse en Marokkaanse tuinders, waren echter minder geïnteresseerd in het onderzoek. Vaak begrepen zij niet wat het doel ervan was en zij voelden zich ongemakkelijk tijdens het interview, waardoor zij weinig informatie loslieten. Met tuinders van niet-Nederlandse afkomst heb ik daarom mijn strategie veranderd naar participatieve observatie en ongestructureerde interviews: Ik was veel aanwezig op De Koekelt, als mensen met elkaar een praatje aan het maken waren kwam ik meepraten, en ik benaderde tuinders door een informele vraag te stellen over hun tuin en vervolgens voor te stellen om “een beetje mee te werken”. Vooral Turkse tuinders lieten dit graag toe en vertelden mij tijdens het werk veel over hun tuin, het contact dat ze hadden met andere tuinders, en de waarde die zij aan hun volkstuin hechtten. Met deze aanpak kwam ik veel meer te weten dan door middel van de semigestructureerde interviews, en het verbeterde de sfeer van het gesprek.

Om zoveel mogelijk verschillende tuinders te ontmoeten, heb ik gezorgd dat er een afwisseling was in dagen en in tijden waarop ik naar De Koekelt ging. Zo kwam ik zowel op doordeweekse dagen als in het weekend. Soms kwam ik 's ochtends tussen 9 en 13h, soms 's middags tussen 14 en 18h, en soms 's avonds vanaf 19h tot 23h. Gedurende de maanden juni en juli waren er vrij weinig tuinders aanwezig op De Koekelt, waardoor ik minder interviews achter elkaar kon doen dan ik had verwacht. Vaak kwam ik naar De Koekelt en trof er maximaal vier tuinders aan, waardoor ik weinig keuze had in de tuinders die ik aansprak. Van enkele opvallende tuinen had ik graag de eigenaars gesproken, maar heb ik die helaas nooit ontmoet. Wellicht kwam dit door de aankomende verhuizing, dat mensen al minder tijd en moeite in hun tuin investeerden. Ik kreeg na een tijdje door wanneer er veel mensen waren, en paste mijn tijden daarop aan. Ik merkte dat Turkse en Marokkaanse tuinders vaak of 's ochtends vroeg voor elven, of aan het eind van de middag vanaf 17h of 's avonds kwamen, vooral op zonnige dagen. Nederlandse tuinders kwamen op zonnige dagen ook vroeger in de middag. Op regenachtige dagen waren er, begrijpelijk, erg weinig tuinders in hun tuin bezig. Het feit dat het een regenachtige zomer was heeft de tijd die ik had om tuinders te spreken aanzienlijk beperkt.

Interviews sleutelfiguren

Ik heb een aantal sleutelfiguren geïnterviewd over de problemen waar ik tegenaan liep gedurende de dataverzameling (zie Bijlage II voor een lijst van de sleutelfiguren). Dit wijst weer op de flexibiliteit van het onderzoeksontwerp: van veel geïnterviewde sleutelfiguren had ik niet bij voorbaat gepland dat ik ze zou interviewen. Ik besloot contact met ze op te nemen naargelang de ervaringen die ik opdeed op De Koekelt. Uit de interviews met de tuinders haalde ik data die ik besprak met de sleutelfiguren. De data die ik uit deze gesprekken haalde, kon ik

vervolgens weer toetsen op De Koekelt door hierover opnieuw vragen te stellen aan de tuinders. Dit proces versterkt de validiteit van deze data, en was vooral van belang betreffende de waarden van de Turkse of de Marokkaanse gemeenschap als geheel. Bijvoorbeeld heb ik twee PhD-studenten geïnterviewd over hun ervaring met de benadering van mensen en tuinders van niet-Nederlandse afkomst. Met sleutelfiguren van de gemeente Ede besprak ik de manier waarop mensen van niet-Nederlandse afkomst in de wijk participeren. Verder sprak ik bestuurders van andere volkstuinen over de manier waarop zij participatie en gemeenschapsgevoel op hun volkstuin proberen te verhogen, en over de problemen de manier waarop zij omgaan met problemen die de tuinders van De Koekelt noemden. In de tekst kom ik regelmatig terug op de informatie die deze sleutelfiguren gaven.

Ledenvergadering

Als observant ben ik aanwezig geweest bij een Ledenvergadering van De Koekelt, waarin het bestuur van De Koekelt de aankomende veranderingen toelichtte, en de gevolgen die deze zouden hebben voor de tuinders. Dit bood mij de mogelijkheid om te bekijken hoe tuinders reageren op de veranderingen, en hoe de interactie tussen de tuinders en het bestuur is tijdens zo' n vergadering.

Potluck

Ik heb een etentje georganiseerd op De Koekelt waarbij alle deelnemers een gerecht met ingrediënten uit hun tuin moesten klaarmaken en meenemen om te delen. Deze activiteit was gericht op het versterken van het gemeenschapsgevoel. Zie voor meer informatie het kader in Hoofdstuk 5. Deze activiteit was een waardevolle aanvulling op het verzamelde materiaal, en op de theorieën. Door het organiseren van de potluck kon ik de verschillende aspecten van het proces van een activiteit meemaken en observeren, zoals het betrekken van tuinders bij de organisatie van de activiteit, de samenwerking van het bestuur van De Koekelt, het uitnodigen en de aanwezigheid van de verschillende tuinders, en tenslotte de interactie tussen de deelnemende tuinders. Op deze manier kon ik de validiteit van de data die ik uit de interviews en participatieve observatie had verkregen betreffende gemeenschapsgevoel en participatie, en van de theorieën die ik uit de literatuur had toegepast betreffende het belang van ontmoetingen, binnen mijn onderzoek versterken.

Korte film

Ook heb ik, in samenwerking met Abel Heykamp, een kort filmpje van 5 minuten gemaakt waarin de sociale cohesie op De Koekelt, en de waarde die tuinders aan hun tuin hechten,

getoond wordt. De film is een ander medium om mijn bevindingen te tonen, en kan in de toekomst door De Koekelt gebruikt worden, bijvoorbeeld door hem op de website te zetten.

Feedbackbijeenkomst

Verder heb ik een avond georganiseerd waarop tuinders de film te zien kregen, en waarop ik mijn voorlopige resultaten op een interactieve manier met ze besprak. Ook deze bijeenkomst was een moment om mijn bevindingen te valideren. Door het laten zien van de film, en met behulp van verscheidene werkvormen, riep ik een discussie op over de gedeelde waarden op De Koekelt zoals de tuinders die ervaren, over mogelijk te organiseren activiteiten op De Koekelt, en over mijn bevindingen betreffende participatie (zie voor meer informatie Bijlage V Filmavond/ Tuindersbijeenkomst). Hierbij moet wel vermeld worden dat hier enkel actieve Nederlandse tuinders op af waren gekomen. Dit was verwacht, aangezien op het moment dat deze activiteit werd georganiseerd, De Koekelt niet meer toegankelijk was vanwege de werkzaamheden. De informele manier van tuinders uitnodigen door langs hun tuin te gaan en ze te herinneren aan de activiteit was daardoor niet mogelijk.

3.3 Analyse

Gedurende de eerste interviews kreeg ik een steeds meer helder wordend idee van de verschillen die er zijn onder tuinders en ook van de waarde die zij zelf aan deze verschillen hechten. Na 14 interviews ben ik even gestopt met interviewen om met het analyseren van de data te beginnen. Per frame zette ik alle belangrijke citaten of beschrijvingen van de interviews bij elkaar in een document.

- Bij de Karakteriseringsframes selecteerde ik de citaten betreffende de manier waarop tuinders over andere tuinders praatten, en de manier waarop zij het handelen van andere tuinders verklaarden. Deze kwamen grotendeels voort uit de bespreking van de verschillende tuinfoto's, waarin zij aangaven van wat voor tuinder zij verwachtten dat de tuin was, en waarom zij dat dachten.
- Bij de Identiteitframes selecteerde ik de citaten betreffende de waarde die de tuinders aan hun tuin hechtten.
- Bij de Probleemframes spitte ik de interviews door op besproken onderwerpen die tuinders zelf aansneden, ongeacht of zij hier positief of negatief over waren.

Vervolgens probeerde ik per frame overeenkomsten tussen de citaten te vinden. Zodra meerdere tuinders dezelfde waarde aan hun tuin hechtten, vormden zij een Identiteitsgroep.

De verschillen die tuinders aangaven tussen andere tuinders en henzelf, vormden de factoren voor de Karakteriseringsframes. Bij de Probleemframes probeerde ik de verschillende onderwerpen in categorieën samen te vatten.

Aan de hand van deze tussentijdse analyse paste ik mijn interviews en gesprekken met de tuinders aan. Als ik bijvoorbeeld merkte dat zij iets zeiden dat overeenkwam met een van de probleemcategorieën, dan vroeg ik hier op door. Ook heb ik de in de interviews gebruikte waardekaartjes aangepast op basis van de in de analyse gevonden waarden. Gevolg hiervan is, dat de verkregen informatie uit de laatste interviews en gesprekken aanzienlijk is verbeterd vergeleken met de eerste interviews, omdat ik veel meer gevoel had voor het moment waarop ik moest doorvragen.

De waarden van nieuw geïnterviewde tuinders probeerde ik in de eerder gemaakte groepen in te delen. Was dat niet mogelijk, dan creëerde ik een nieuwe groep, gebaseerd op de nieuwe waarde die de tuinder aan zijn tuin hechtte. Tenslotte ging ik binnen de frame-groepen naar overeenkomsten zoeken, en naar verklaringen voor de visies en ervaringen die zij beschreven.

3.4 Reflectie op methodologie

In deze paragraaf reflecteer ik op de waarde van de data die ik verzameld heb, op de mate van navolgbaarheid, en op de validiteit van de methodologische stappen die ik heb ondernomen.

Kwaliteit van de data

De interviews verrichtte ik zittend en maakte in steekwoorden aantekeningen van wat de tuinder vertelde. Waardevolle opmerkingen schreef ik letterlijk uit. Opmerkingen waarin de tuinder duidelijk samenvat wat voor hem/haar de waarde is van zijn/haar tuin, hoe hij/zij denkt over gemeenschapsgevoel of participatie, hoe hij/zij denkt over andere tuinders, of over het bestuur. Bij het schrijven van de scriptie waren deze quotes van waarde omdat zij treffend weergeven hoe de tuinders iets ervaren. De keuze tijdens een gesprek om een bepaalde opmerking voluit op te schrijven is een nagenoeg intuïtieve beslissing. Volgens Turner (1981) bestaat sociaal onderzoek uit interactie tussen de onderzoeker en de wereld, en moet de onderzoeker bij deze interactie in staat zijn de kwaliteiten van de eigenschappen van de wereld te herkennen en te respecteren. Bevindingen die in onderzoek gedaan worden moeten daarom gezien worden als het product van de interactie tussen de onderzoeker en het bestudeerde fenomeen (p.228). In de volgende paragraaf "Navolgbaarheid" ga ik hier nader op in.

Bij de participatieve observatie schreef ik de informatie direct na het gesprek uit. Dit had tot gevolg dat ik mij soms pas later bedacht dat een bepaalde opmerking kenmerkend was voor de tuinder, en spijt had dat ik het niet letterlijk had opgeschreven. Met behulp van een recorder had dit voorkomen kunnen worden. Een recorder had echter waarschijnlijk de openheid en de

ongeremdheid van het gesprek met de tuinder beperkt. Met name bij de participatieve observatie was het onhandig geweest, om tijdens het tuinieren en heen en weer lopen een recorder bij iemands mond te moeten houden. Ook zou het juist de informele setting van het gesprek hebben verstoord.

Navolgbaarheid

Het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de tuinders, het interviewen, observeren en het samen organiseren van de potluck was een sociaal proces op zich, waarbij mijn eigen sociale vaardigheden en gebruiken een belangrijke rol speelden. De omslag die ik heb moeten maken om tuinders van niet-Nederlandse afkomst te kunnen benaderen, is van waarde voor mijn conclusies. In plaats van tuinders formeel te benaderen met een vooropgezet interview, opende ik het gesprek op informele wijze en werkte zonder verwachtingen mee op hun tuin. Dit toont de waarde van informele uitwisseling in het benaderen van tuinders van niet-Nederlandse afkomst.

Met Marokkaanse tuinders heb ik echter zeldzaam diepgaand contact kunnen hebben. In twee gevallen kwam dit door de taalbarrière, maar in andere gevallen niet. Veel Marokkaanse mannen waren erg vaak aanwezig op de tuin en waren altijd in voor een kort praatje en een grapje, maar het lukte mij niet om iets langere gesprekken te voeren om de onderliggende waarden over hoe zij tuinierten te achterhalen. Reden hiervoor zou kunnen zijn dat ik een vrouw ben, en dat het onder Marokkanen sociaal niet gebruikelijk is om met een vrouw alleen te praten. Aan de andere kant heb ik ook Nederlandse vrouwelijke tuinders relatief minder gesproken, aangezien zij, hoewel zij positief waren over het onderzoek, vaak druk aan het werk waren en geen tijd hadden voor een interview. Ook was het moeilijk om een afspraak met hen te maken omdat zij veel weg of druk waren tijdens de zomervakantie.

De sociale context van de tuinders, en van mijzelf, heeft de verdeling van de tuinders die ik heb gesproken beïnvloed. Waarschijnlijk zou een andere onderzoeker, ook door met andere tuinders te praten, echter dezelfde verdeling van tuinidentiteiten hebben gevonden en dezelfde problemen hebben herkend.

Het is ook mogelijk dat ik de informatie anders heb geïnterpreteerd dan een andere onderzoeker zou hebben gedaan. Zoals Turner (1981) aangaf is sociaal onderzoek een product van de interactie tussen de onderzoeker en het bestudeerde fenomeen (p.228). Mijn eigen voorkeuren en interesses kunnen een rol hebben gespeeld in de manier waarop ik luister naar mensen, en in de informatie die ik onthoud. Aangezien dit onbewuste voorkeuren zijn, is het moeilijk deze subjectiviteit toe te lichten. Toch zal ik hier kort een poging wagen. Ten eerste ben ik, vergeleken met de tuinders van De Koekelt, jong. Ik ben opgegroeid in een plaats waarin men gewend was aan mensen uit verschillende culturen. Voor een aantal tuinders op De Koekelt is

dit een nieuw verschijnsel dat zich tijdens hun leven heeft ontwikkeld. Verder heb ik het huidige Nederlandse onderwijsstelsel doorlopen, waarbij nadruk wordt gelegd op interactieve lesvormen en waarbij een verschillende visie op autoriteit wordt aangeleerd dan in andere landen of in eerdere tijden. Er wordt veel minder waarde gehecht aan hiërarchie, juist de individuele expressie van de leerlingen wordt benadrukt. Tenslotte ben ik zelf eerste generatie geboren Nederlander, mijn ouders zijn uit Frankrijk naar Nederland verhuisd en hebben de Nederlandse taal geleerd. Vaak zag ik hoe mensen de neiging hadden mijn ouders minder serieus te nemen door hun accent, en het kwetsende effect dat dit had op mijn ouders. Dit leidt ertoe dat ik waarschijnlijk extra respect of extra waardering heb voor mensen die zich, zonder de Nederlandse taal perfect te beheersen, toch binnen Nederlandse groepen of verenigingen verplaatsen. Het is ook mogelijk dat ik als onderzoeker de tuinder heb beïnvloed, waardoor hij/zij zijn waarden anders aan mij voorstelt dan als ik iemand anders was geweest. Juist door de verschillende benaderingsmethoden, zoals die van participatieve observatie, het gebruik van foto's en waardekaartjes (zie Bijlage IV: Termenlijst interviews), en de verschillende manieren waarop ik de vragen stel, verwacht ik dat deze verkleuring zeer klein is gebleven.

Validiteit

Zoals eerder genoemd is de validiteit van de data deels verzekerd doordat de data op verschillende manieren zijn verzameld, namelijk door interviews met de tuinders, door interviews met sleutelfiguren, en door de organisatie van activiteiten. Op deze manier is getracht de validiteit van de data betreffende de waarden van de Turkse en Marokkaanse gemeenschap als geheel, en de data betreffende gemeenschappelijke waarden en mogelijk te organiseren activiteiten te beschermen. Echter, de indeling van de verschillende frames is niet getoetst aan de tuinders zelf. Ik heb niet aan de tuinders gevraagd of zij zich herkenden in een van de Identiteitsframes zoals ik die heb ingedeeld. Wel toetste ik tijdens de interviews en tijdens de participatieve observatie de onderliggende waarden van deze indelingen door ze meerdere malen, en op meerdere manieren aan de tuinder te stellen, bijvoorbeeld met behulp van foto's en met behulp van de waardekaartjes. De indeling van de frames is echter enkel voortgekomen uit mijn analyse van deze data. Dat betekent dat de validiteit ervan te betwijfelen is. Deze had versterkt kunnen worden door tuinders die ik heb geïnterviewd, later te vragen of zij zich herkennen in de frames waarbinnen ik ze had ingedeeld. Wegens tijdgebrek is dit in dit onderzoek niet gebeurd.

4. Groepsdiversiteit

In dit hoofdstuk wordt de gevonden diversiteit onder de tuinders toegelicht, door de verschillen in de door de tuinders gehanteerde frames uiteen te zetten. Eerst worden de Karakteriseringsframes toegelicht, vervolgens de Identiteitsframes, en tenslotte de Probleemframes.

4.1 Karakteriseringsframes

Om te verklaren hoe andere tuinders handelen, en wat hen daarin verschillend maakt van henzelf, delen tuinders zichzelf en andere tuinders in op grond van verschillende factoren. Veel genoemde factoren zijn : tijd, ervaring, afkomst, kosten, en sekse. In dit hoofdstuk zal ik deze factoren, zoals zij door de tuinders worden ervaren, toelichten. De factoren vormen een *subjectieve* indeling van de tuinders van De Koekelt, omdat zij zijn samengesteld uit de perceptie van de tuinders.

Karakteriseringsframe 1 Tijd

Tuinders met weinig tijd om te tuinieren onderscheiden zich van tuinders met veel tijd om te tuinieren. Volgens hen verschillen tuinders met veel tijd van henzelf, omdat zij de tijd nemen om in hun tuin te zitten en van de omgeving te genieten en om andere tuinders te leren kennen. Een ander genoemd verschil is dat tuinders met veel tijd zich inzetten voor bestuur en commissies. Tijd is een relatief begrip, weinig tijd voor de ene tuinder kan zeeën van tijd voor de andere tuinder zijn. Toch kan globaal aangegeven worden wat als veel en weinig tijd wordt gezien:

Mensen die iedere dag naar De Koekelt komen, worden door tuinders gezien als mensen met veel tijd. Wanneer tuinders minder dan drie avonden/middagen per week op hun tuin kunnen werken worden zij door tuinders gezien als tuinders met weinig tijd.

Gepensioneerden en werklozen worden doorgaans gezien als tuinders met veel tijd. Tuinders met weinig tijd hebben meestal een drukke baan, een druk sociaal leven, andere hobby's, en hebben daardoor enkel tijd om te tuinieren en een kort praatje te maken met directe burens als zij op De Koekelt zijn. Sommigen zouden zich wel meer willen inzetten maar noemen tijdgebrek als reden om dit niet te doen. Vaak benadrukken zij dat een positie in het bestuur veel tijd en inspanning kost, en dat dit wel serieus genomen moet worden. Zij zouden naar hun idee niet aan deze eisen kunnen voldoen. Zo vertelt een tuinder dat hij veel respect heeft voor het bestuur. In het bestuur zitten vergt veel tijd, je moet voortdurend aanspreekbaar zijn, en vaak is het ondankbaar werk. Hij vindt het knap dat mensen dit kunnen. Veel tuinders die zichzelf als tuinder met weinig tijd zien, geven echter wel aan bereid te zijn eenmalige projecten te organiseren, zoals een feest of een etentje.

Karakteriseringsframe 2 Ervaring

Tuinders die al lang bij De Koekelt tuinieren onderscheiden zich van nieuwe tuinders. Zij hebben ervaring met tuinieren, wat zij graag met de nieuwe tuinders delen. Zij vinden het belangrijk dat nieuwe tuinders van ervaren tuinders kunnen leren, en dat zij vragen durven te stellen. Daarnaast geven zij aan door de tijd heen veel mensen op De Koekelt te hebben leren kennen, dus ook tuinders die niet hun directe burens zijn. Nieuwe tuinders hebben vaak door waar zij goed advies kunnen vinden, ook als dit tuinders zijn die niet hun burens zijn, en maken hier dankbaar gebruik van.

Zo vertelt een tuinder dat hij nieuwe mensen die bij hem in de buurt een tuin beginnen, steeds meer jongere mensen en vrouwen, vaak ziet stuntelen.

“Daar moet ik wat van zeggen, dan moet ik even helpen.”

Tuinders met veel ervaring zijn vaak oude mannelijke tuinders die al lang op De Koekelt tuinieren. Zij voelen zich een belangrijk onderdeel van de gemeenschap, een tuinder noemde zich onderdeel van de groep *“ouwe getrouwen”*. Afhankelijk van de tijd die zij hebben om op de tuin te zijn, voelen zij zich ook meer betrokken bij de tuin.

Karakteriseringsframe 3 Afkomst

Nederlandse tuinders maken een onderscheid tussen Nederlandse tuinders en tuinders van niet-Nederlandse afkomst, ongeacht hun specifieke nationaliteit. Aangezien het onderscheid tussen Nederlandse tuinders en tuinders van niet-Nederlandse afkomst van belang is voor tuinders, wordt in dit onderzoek regelmatig nadruk gelegd op de afkomst van de gesproken tuinders. Hiermee hoop ik dit onderscheid te verduidelijken, en dieper inzicht te bieden in de rol die de cultuur van een tuinder speelt in de manier waarop de tuinders tuinieren.

Tuinders van niet-Nederlandse afkomst worden door Nederlandse tuinders beschreven als tuinders die tuinieren uit noodzaak, om hun voedselpakket aan te vullen.

“Ze zijn voor de tuin en het moet wat opbrengen, dat is het hem. Wij zijn gewend om naar de winkel te gaan om wat te halen, zij niet, zij doen het om te overleven.”

Nederlandse tuinders herkennen buitenlandse tuinen aan de afwezigheid van bloemen, een hoge productie van een kleine variëteit aan gewassen, en aan de bamboestokkenstellages om bonen aan te laten opgroeien.

De andere tuin is volgens haar van een “buitenlands iemand, die zijn gek op bonen”

Echter, dit beeld werd genuanceerd door een Marokkaanse tuinder. Hij gaf aan dat alleen Turkse tuinders veel bonen verbouwen. Turkse tuinders hebben vaak verschillende soorten bonen, die in verschillende maanden rijp zijn, om de oogst over langere tijd te verdelen. Deze bonen worden ingevroren, aan familie uitgedeeld, en in sommige gevallen verkocht aan kennissen. Een Turkse tuinder beschreef het verschil tussen Marokkaanse en Turkse tuinen als volgt:

“Turkse tuinen hebben veel bonen, ja, en Marokkaanse tuinen veel koriander!”

Foto 1: Bonen in Turkse tuin

Foto 2: Koriander in Marokkaanse tuin

Marokkaanse en Turkse tuinders hebben een beeld van Nederlandse tuinen als tuinen met veel bloemen. Een Turkse tuinder gaf aan het leuk te vinden om te zien hoe Nederlanders tuinieren, namelijk *“met veel bloemen”*. Een Marokkaanse tuinder verbaasde zich erover dat Nederlanders zoveel van bloemen houden en vroeg er eens naar:

“Waarom doen jullie dat nou? Vroeg ik. Anders konden ze niet met hun vrouw lachen. Aan een Marokkaanse vrouw geef je een beetje geld, of een cadeautje. Als je met bloemen komt wordt ze boos!”

Verder worden tuinders met een niet-Nederlandse afkomst omschreven als mensen die niet vergaderen. Door een Afghaanse tuinder werd dit laatste beeld bevestigd:

“Wij hebben niet zo veel cultuur van vergaderen als Nederlanders.”

Met wij bedoelt hij alle *“niet-westerse buitenlanders”*, zoals Turken, Marokkanen en hij. Een ander probleem is volgens hem dat veel van de mensen op de tuin van de oude generatie zijn, en de Nederlandse taal niet volledig beheersen.

“Het is heel moeilijk om in vergaderingen te zeggen wat je wilt. Daarom participeren ze niet.”

Vrouwelijke Turkse tuinders geven aan contact met het bestuur aan hun man over te laten. Een mannelijke Turkse tuinder gaf aan dat hij het jammer vond dat er alleen maar oude Nederlandse mannen in het bestuur zitten. Hij zag zelf echter niet de mogelijkheid om een functie in het

bestuur of in een commissie op zich te nemen, omdat hij een hele drukke baan heeft en weinig tijd vrij kan maken.

Twee Marokkaanse mannen vertelden dat zij niet voldoende Nederlands spreken om in het bestuur te gaan.

“Ik versta niet 100% Nederlands, dat is een probleem voor het bestuur”

Sanderse (2007) noemde de taalbarrière als een van de redenen waarom de opkomst van Turken en Marokkanen laag is bij bewonersbijeenkomsten. Een andere reden die zij noemde is desinteresse. De Marokkaanse mannen die zojuist geciteerd zijn, vonden dat kleine activiteiten zoals samen eten door het bestuur georganiseerd moeten worden. Zij gaven aan tuinieren als een hobby te zien en leken er geen begrip voor te hebben dat je je ook voor zaken buiten het tuinieren kan inzetten. Ook vergaderingen worden door veel Marokkaanse tuinders óf als onbelangrijk bestempeld, óf moeten door het bestuur gedaan worden.

“We moeten niet zoveel praten, er gebeurt toch niets. Werken!”

Gebrek aan begrip voor het verenigingsleven als algemeen verschijnsel is bevestigd door besturen van andere tuinenparken waar ik mee heb gesproken. Waarschijnlijk is dit onbegrip sterker voor mensen afkomstig uit andere culturen. Dat wordt bevestigd door Matthijs Bouwman, lid van de Adviesraad Participatie en Integratie in Ede. Vooral in de Marokkaanse cultuur lijkt “de vereniging” niet te bestaan. Marokkaanse tuinders zien in hun volkstuin een herinnering aan het stuk grond dat zij in Marokko in eigendom hadden, wat een andere instelling over samenwerking en eigendom impliceert. Ook de voorzitter van Irshad, de Marokkaanse zelforganisatie van Ede, stelde vast dat het moeilijk is om de oude generatie Marokkanen bij bestuursactiviteiten te betrekken. In het traditionele Marokko, dat zij in zich dragen, bestaat het bestuur meestal uit één of twee personen, die alle beslissingen nemen. “Overleggen” is daarbij niet bekend. Verder vertelde hij dat de verenigingscultuur in Marokko wordt gedraaid door jongere Marokkanen. De oude generatie is onbekend met bestuurstaken zoals vergaderen en notuleren. Ook Sanderse (2007) noemt gebrek aan kennis als een reden voor Turken en Marokkanen om niet naar bewonersverenigingen te komen. Een laatste reden die zij noemde is “het liever gebruiken van het netwerk”. Dit kan weer te maken hebben met de taalbarrière. Zo vertelden veel Turkse en Marokkaanse tuinders mij dat ze op de hoogte bleven van de ontwikkelingen op het tuinenpark door wat ze van hun burens opvingen, eerder dan door de brieven te lezen. Een Turkse tuinder vertelde mij dat hij liever van zijn buurman of van zijn

broer leert over tuinieren dan via een formele cursus, omdat hij het Nederlands niet zo goed kan volgen.

Wout Schotsman, PvdA-Raadslid in Ede, gaf aan veel contact te hebben met jonge hoogopgeleide Marokkanen. Van hen krijgt hij vooral te horen dat zij graag de oudere generatie Marokkanen willen activeren en dat zij hen "lui" vinden, omdat zij hun tijd enkel in de verenigingshuizen doorbrengen met koffiedrinken. Een oude Marokkaanse man die ik vroeg of hij vaak naar de Algemene Werkdagen ging antwoordde dat hij hier geen behoefte aan had, omdat hij vroeger te veel gewerkt had:

"Vroeger wel veel gewerkt. Overwerkt. Nu alles kapot. Rug kapot, armen kapot."

Hij vertelde dat hij nu daarom niet veel meer wil doen dan koffie drinken en televisie kijken. Op De Koekelt is dit echter een uitzondering. Veel Marokkaanse tuinders benadrukken het belang van de Algemene Werkdagen en het opruimen.

"troep moet schoongemaakt worden."

Ook een Turkse tuinder gaf aan dat Marokkaanse tuinders altijd aanwezig zijn bij de werkdagen.

Karakteriseringsframe 4 Kosten

Nederlandse tuinders zien tuinders van niet-Nederlandse afkomst als tuinders die tuinieren om geld voor voedsel te besparen. Volgens een aantal tuinders is juist het onderhouden van een volkstuin een "dure hobby". Vooral tuinders van niet-Nederlandse afkomst ervaren de kosten als hoog. De kosten van de grond, de mest, het gereedschap, en de zaden bij elkaar zijn voor hen een reden om de tuin zo productief mogelijk te maken. Er zijn verschillende manieren om met deze kosten om te gaan:

- Ten eerste verbouwen tuinders die de kosten als hoog ervaren zo min mogelijk bloemen, de grond wordt zo efficiënt mogelijk benut om zo veel mogelijk groenten te produceren. Zo beschrijft een oude Marokkaanse tuinder het verbouwen van bloemen als volgt:

"Heel mooi, maar alleen kijken, niet eten"

- Ten tweede wordt door veel tuinders van niet-Nederlandse afkomst bespaard op de kosten van zaden door zaden uit de gewassen te herwinnen, en door zaden in bijvoorbeeld Turkije te kopen, waar ze goedkoper zijn.

- Tenslotte verkopen enkele tuinders een deel van hun oogst door aan kennissen. Dit is een lucratieve manier om de kosten van het tuinieren op te vangen.

Bij de feedbackbijeenkomst die is georganiseerd om tuinders op de resultaten van dit onderzoek te laten reflecteren, viel op dat van de 16 aanwezigen enkel één tuinder tuinieren als kostenbesparend ervaart. Door veel tuinders wordt tuinieren dus als een dure hobby gezien. Tuinders die minder impact ervaren van deze kosten, leggen gemakkelijker extra geld neer om met een duur ras te experimenteren of speciale bloemen te verbouwen om hun tuin mooier te maken, en vinden het minder erg als een deel van de oogst niet zoals gewenst is.

Karakteriseringsframe 5 Sekse

De verdeling tussen vrouwelijke en mannelijke tuinders verschilt per nationaliteit, en hier zijn de tuinders zich ook bewust van. Van Nederlandse vrouwen verwachten tuinders van De Koekelt dat zij veel bloemen verbouwen, omdat zij veel van bloemen houden.

Een Nederlandse vrouw die een tuin met een vriendin deelde gaf ook aan meer een tuin voor de beleving, dan voor de productie te hebben.

“Je zult wel gemerkt hebben; het is niet mijn streven om zoveel kilo spuitjes op zo’n stukje grond te produceren.” Ze vertelt erbij dat er soms tuinders van niet-Nederlandse afkomst langs komen die zich erover verbazen dat ze alleen maar onkruid en bloemen op haar tuin heeft.

Bij de Nederlandse stellen die zijn geïnterviewd, verbouwde de man de groenten en kwam de vrouw af en toe voor de bloemen, of helemaal niet. De mannelijke Nederlandse tuinders geven hiervoor als reden dat hun vrouw niet van tuinieren houdt.

Zo vertelde een tuinder dat hij zijn vrouw één keer heeft meegekregen naar zijn tuin om bessen te plukken. Maar toen bleek ze de buurman te kennen van vroeger en heeft ze de hele tijd alleen maar met hem gekletst. Toen hij klaar was met bessen plukken, was zij nog niet eens klaar met kletsen.

Van Turkse tuinders is bekend dat voornamelijk de vrouwen de tuinen onderhouden. Door sommige Nederlandse tuinders wordt dit niet gewaardeerd:

“Vaak zie ik die Turkse vrouw en haar dochter sjouwen, terwijl meneer letterlijk op zijn luie kont in het gras ligt.”

Een vrouwelijke Turkse tuinder legde uit dat in een bepaald gebied in Turkije, bij de Zwarte Zee, de vrouw traditioneel meer werkt dan de man. Zij vertelde ook dat veel Turkse echtparen in Nederland, waaronder zij en haar man, zich steeds meer aanpassen aan de moderne Nederlandse rolverdeling in het huishouden, met als gevolg dat er steeds meer Turkse mannen meehelpen in de tuin. Zij benadrukte echter dat de taakverdeling tussen mannen en vrouwen per gebied sterk verschilt in Turkije.

Voor Marokkaanse en Afghaanse tuinders is het juist normaal dat alleen de man buiten huis werkt, en dat de vrouw thuisblijft. Een Afghaanse tuinder vertelde bijvoorbeeld dat zijn vrouw nooit op zijn tuintje komt, zij doet het thuiswerk en zorgt voor de kinderen, *“wat ook heel belangrijk is”*. Wout Schotsman, PvdA-Raadslid, noemde dit een vorm van *“dubbele betrokkenheid”*, die volgens hem te herkennen is bij zowel Nederlandse als Marokkaanse echtparen: De man is betrokken met het tuinenpark door zijn aanwezigheid, en de vrouw is betrokken door het werk dat zij thuis met de groenten verricht, namelijk het conserveren en bereiden van de groenten.

Een Turkse tuinder keurde het af dat Marokkaanse vrouwen het huis niet uitkomen, naar zijn idee zelfs niet om de boodschappen te doen. De voorzitter van Irshad sprak dit weer tegen. In zijn ervaring komen Marokkaanse vrouwen wel in de publieke ruimten, maar niet naar besloten activiteiten. Zij gaan wel naar de supermarkt en komen ook naar bijvoorbeeld een Straatspeeldag voor hun kinderen, maar zullen niet naar een bijeenkomst in een afgehuurde zaal of bijvoorbeeld op het tuinenpark komen. Een grotere toegankelijkheid van het tuinenpark stimuleert deze vrouwen wellicht om meer te participeren in de tuinactiviteiten van hun man.

4.2 Identiteitframes

Naargelang de waarde die zij hechten aan de tuin, en de manier waarop zij tuinieren, zijn er verschillende tuinidentiteiten aan de tuinders gekoppeld. Deze identiteiten worden hieronder toegelicht. In werkelijkheid zijn mensen niet in strak omliggende identiteiten in te delen. Een aantal tuinders bevat aspecten van meerdere identiteiten, of is een combinatie van twee identiteiten.

Identiteitframe 1 Mensentuinder

Voor de Mensentuinder is het contact met andere mensen een van de belangrijkste redenen om naar de tuin te komen. Dit zijn voornamelijk mensen die lang lid zijn- zij kennen veel mensen op De Koekelt, ook andere dan hun burens. Ook zijn dit mensen die naar De Koekelt komen om buitenshuis iets omhanden te hebben, dus gepensioneerd of werkloos. Zij kiezen De Koekelt

voor een sociale activiteit. Voor een aantal tuinders van niet-Nederlandse afkomst biedt contact met andere tuinders de mogelijkheid om de Nederlandse taal te oefenen.

Aan de foto's 3 en 4 is te zien dat tuinen van Mensentuinders aanzienlijk kunnen verschillen.

Foto 3: Tuin van een Mensentuinder

Foto 4: Tuin van een andere Mensentuinder

Identiteitframe 2 Mooie plek-tuinder

De Mooie Plektuinder vindt het belangrijk om een mooie plek te hebben om heen te gaan als het mooi weer is.

“Op zo'n mooie dag, waar moet ik anders heen?”

De volkstuin is daarbij vaak een plek om de drukte van thuis te ontvluchten. Oogst en andere tuinders worden gewaardeerd, maar zijn niet de belangrijkste reden om een volkstuin te hebben. Op de tuin van de Mooie Plektuinders vindt je ofwel veel bloemen, ofwel een mooi plekje om te zitten en uit te rusten.

Foto 5: Rustplek bij een Mooie Plektuin

Een deel van de Mooie Plektuinders waardeert ook de wildere plekken van de tuin, en stelt een te strakke organisatie niet op prijs. Zo zei een Nederlandse vrouwelijke Mooie Plektuinder in een interview over de foto van een geordende tuin:

“veel te netjes. Daar word ik een beetje zenuwachtig van.”

Ze is ook wel bang dat de clusters op de nieuwe Koekelt er veel te strak uit gaan zien, waardoor het allemaal te netjes wordt.

Foto 6: Mooie Plektuin

Identiteitframe 3 Werktuinder

De groep Werktuinders bestaat vooral uit Nederlandse tuinders. De Werktuinder haalt zijn plezier uit het tuinieren zelf, en uit het ontspannende effect van het werken in de tuin:

“lekker gedachteloos bezig te zijn op de grond, om lekker buiten te zijn”

Deze tuinder heeft vaak tijd tekort, of heeft geen behoefte om te zitten en van de tuin te genieten, of om met andere tuinders te praten. Dit zijn vooral mensen met een drukke baan en een belangrijk sociaal leven buiten de volkstuin:

“Mensen ontmoeten is eerder een ‘indirect gevolg’. Het is niet een issue voor ons. Ik heb een grote familie, grote vriendenkring.”

Werktuinders hechten doorgaans aan diversiteit en natuurlijk tuinieren. Zij verbouwen vaak bloemen en gebruiken bij voorkeur geen pesticiden of kunstmest.

Foto 7: Tuin van een Werktuinder

Foto 8: Bloemen in de tuin van een Werktuinder

Identiteitframe 4 Experimenteertuinder

De Experimenteertuinder is actief bezig om zijn tuiniertechnieken te verbeteren. Hij is nieuwsgierig naar nieuwe technieken, leest er veel over en probeert ze uit op zijn tuin.

Foto 9: Combinatieteelt in een Experimenteertuin

Deze tuinder komt voornamelijk naar zijn tuin om te tuinieren. Hoewel sociaal contact voor de Experimenteertuinder niet de belangrijkste reden is om naar de tuin te gaan, deelt hij zijn ervaring graag met minder ervaren tuinders. Een Nederlandse mannelijke tuinder vertelt dat hij nieuwe mensen die bij hem in de buurt een tuin beginnen, steeds meer jongere mensen en vrouwen, vaak ziet stuntelen.

“Daar moet ik wat van zeggen, dan moet ik even helpen.”

Ook wisselt de Experimenteertuinder graag zijn ervaringen uit met andere tuinders die ook experimenteren. Een Nederlandse tuinder vertelt over zijn tuinbuurvrouw dat zij, net als hem, veel bloemen wilt, en ook veel uitprobeert in haar tuin bij haar huis, waar ze een vijver heeft met vijverplanten.

“Daar kan je leuk mee praten over plantjes”

Identiteitframe 5 Voedseltuinder

Deze groep tuinders bestaat vooral uit allochtone tuinders. De Voedseltuinder verbouwt gewassen die hij op kan eten. Bloemen op de tuin vindt hij zonde van de ruimte.

“Heel mooi, maar alleen kijken, niet eten”

Aan de tuin van de Voedseltuinder kun je zien dat hij zo veel mogelijk voedsel wilt produceren en zich niet interesseert voor bloemen en biodiversiteit, maar dit impliceert niet dat deze tuinders een volkstuin alleen voor de oogst hebben.

Uit het feit dat het verbouwen van eigen voedsel door tuinders van niet-Nederlandse afkomst niet als goedkoop wordt ervaren, blijkt dat ook voor Voedseltuinders het onderhouden van een groentetuin meer omvat dan het produceren van goedkoop voedsel. Een tuinder vertelde dat hij de groenten die hij verbouwt nog goedkoper in de winkel zou kunnen vinden.

Er is dus ook voor productie-gerichte tuinders een meerwaarde aan het hebben van een volkstuin, boven het hebben van goedkoop voedsel. Deze meerwaarde bestaat uit verschillende aspecten:

- De groenten die zij op hun tuin verbouwen ervaren zij als “natuurlijker” of “gezonder” dan wat je in de winkel koopt. Dit neemt niet weg dat veel van deze tuinders pesticiden gebruiken om bijvoorbeeld de Coloradokever te bestrijden. Mensen zijn bang dat er hormonen zitten in de groenten die in de winkel worden verkocht, en dat er “verboden medicijnen”, of gevaarlijke pesticiden op zitten.
- Daarnaast kunnen zij groenten produceren die niet in Nederland te vinden zijn, zoals specifieke Turkse of Chinese sla, of speciale soorten maïs.

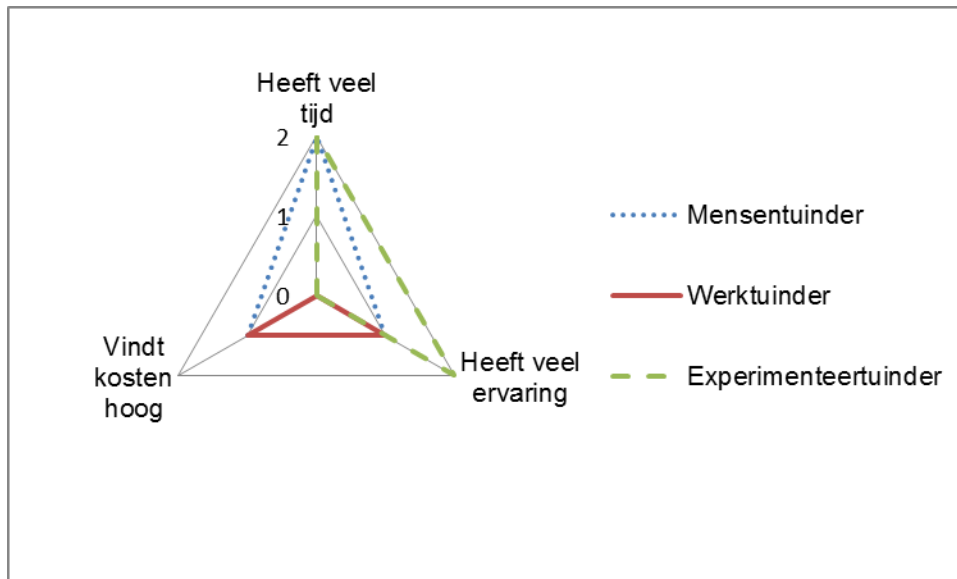

Foto 10: Speciale soorten maïs in een Voedseltuin

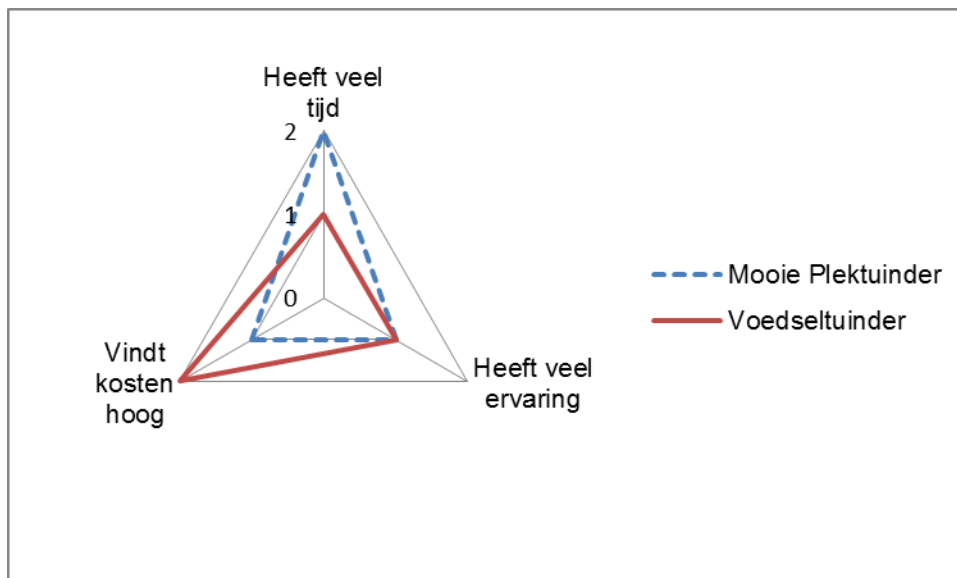
Karakteriseringsfactoren en Identiteitframes

Voor de verschillende tuinidentiteiten zijn de invloed van de genoemde factoren tijd, kosten en ervaring in een grafiek opgenomen. De factoren afkomst en sekse zijn achterwege gelaten aangezien van deze factoren de mate van invloed niet in gradaties is te tonen.

De tuinidentiteiten zijn over twee grafieken verdeeld, omdat de informatie anders onduidelijk wordt door overlap.

Grafiek 1a, Mensen- Werk- en Experimenteertuinder naar Tijd, Kosten en Ervaring

Grafiek 1b, Mooie Plek- en Voedseltuindertuinder naar Tijd, Kosten en Ervaring

0 in de grafieken houdt in dat tuinders met deze tuinidentiteit laag scoren op deze factor,

1 houdt in dat de tuinders van deze identiteit of onderling uiteenlopend, of noch laag noch hoog scoren op deze factor, 2 houdt in dat tuinders met deze identiteit hoog scoren op deze factor.

In deze grafieken valt op dat Voedseltuinders veel waarde hechten aan de kosten van het tuinieren, dat Werktuinders de minste hoeveelheid tijd hebben, en dat Experimenteertuinders veel tijd en ervaring hebben.

4.3 Probleemframes

De transformatie naar een multifunctioneel tuinenpark gaat gepaard met ingrijpende veranderingen. Het hele tuinencomplex zal op de schop gaan, tuinen worden herverdeeld, er komen twee voetbalvelden op het voormalig terrein, het hek gaat weg, en buurtbewoners kunnen voortaan door het park lopen.

Uit de Karakteriseringsframes en de Identiteitframes blijkt dat tuinders zich op verschillende manieren verbonden voelen met De Koekelt. Daardoor vormen zij verschillende ideeën over het complex. Deze ideeën komen tot uiting in de manier waarop zij tegen deze veranderingen aankijken. Wat de ene tuinder als een probleem ervaart, ervaart de ander als een kans. In dit hoofdstuk wordt besproken welke problemen door tuinders worden genoemd, en hoe zij deze problemen beoordelen. Bij de verschillende frames wordt getracht de orde van grootte aan te geven van tuinders die op dezelfde manier tegen het probleem aankijken op De Koekelt. Aangezien een klein aantal tuinders is geïnterviewd, is dit enkel een indicatie.

Probleem 1 Verhuizingsongemak

De verhuizing is een onderwerp dat verschillende aspecten omvat: de communicatie over de verhuizing, de timing van de verhuizing, de gevolgen van het verhuizen, en de toekomstverwachting van het verhuizen. Uit de verschillende visies die tuinders hierover hebben, zijn verschillende groepen gevormd. Deze groepen worden hier toegelicht.

Ontevredenen

Dit zijn mensen die het jammer vinden dat ze al zo vroeg in het seizoen moeten stoppen met tuinieren. Dit komt niet goed uit, omdat ze bijvoorbeeld de bonen nog willen oogsten. Deze mensen hebben het idee dat het bestuur ook had kunnen besluiten om de werkzaamheden pas later te laten beginnen. Ook weten mensen niet of het nu echt gaat gebeuren, omdat het vorig jaar op het laatste moment niet doorging. Deze mensen benadrukken minder het beoogde resultaat van de verhuizing, namelijk dat het gehele park kleiner zal zijn en dat er minder lege plekken zullen zijn.

Begripvollen

Dit zijn mensen die het jammer vinden dat ze hun bekende tuintje moeten verlaten en aan nieuwe burens moeten wennen. Ze zien in dat De Koekelt niet op dezelfde plek zou kunnen blijven als deze vernieuwingen niet plaatsvinden. Liever zouden ze echter alles behouden zoals het is. Ook kunnen ze begrip opbrengen voor het bestuur van De Koekelt, dat afhankelijk is van de besluiten van de gemeente. Aan de hand van de interviews leek dit de grootste groep tuinders te zijn op De Koekelt.

Optimisten

Sommige mensen vinden het vervelend dat ze moeten verhuizen, maar zien er ook een kans in dat ze opnieuw kunnen beginnen, op een nieuw stuk grond. Ook zij kunnen begrip opbrengen voor de lastige situatie waarin het bestuur zich de afgelopen jaren heeft bevonden, en zij kunnen de voordelen inzien van de veranderingen. Vooral het feit dat de lege plekken zullen afnemen, waardoor het complex overzichtelijker wordt en er minder onkruid zal zijn, ervaren zij als positief. Aan de hand van de interviews lijkt dit de kleinste groep te zijn op De Koekelt.

Probleem 2 Diefstal en Vandalisme

Om De Koekelt staat een hoog hek waar enkel de tuinders de sleutel van hebben. Om er een multifunctioneel tuinenpark van te maken, zal dit hek verdwijnen, en vervangen worden door lagere heggen om de clusters heen. Veel tuinders zijn bang dat diefstal en vandalisme daardoor zal toenemen. De genoemde perspectieven op diefstal en vandalisme waren gelijk verdeeld onder de respondenten.

Pessimisten

Veel tuinders vinden het geen goed idee dat het hek weg gaat. Ze verwachten dat diefstal en vandalisme zal toenemen. Ook hebben sommigen het idee dat het bestuur deze twijfels niet serieus neemt. Een Marokkaanse tuinder gaf aan weg te gaan als diefstal toeneemt.

“Als geen hek, iedereen gaat hier weg.”

Twijfelaars

Veel tuinders zijn er bang voor dat diefstal en vandalisme zal toenemen, en kijken het aan. Dit lijkt de houding van de meeste tuinders te zijn op De Koekelt. Dit zijn tuinders die de nieuwe plannen niet afwijzen, maar het ook niet van harte ondersteunen.

Zo vertelt een Nederlandse mannelijke tuinder dat hij zijn twijfels heeft bij het feit dat het hek weggaat.

“Ik hou mijn hart vast. Het is de moeite waard om te proberen”.

Onverschilligen

Andere tuinders geven aan dat mensen die iets willen jatten toch wel komen, ongeacht of er een hek staat of niet.

“Wie God niet vreest, is tot alles in staat.”

Probleem 3 Verstoring van de rust door opening naar de buurt

Met de verdwijning van het hek zal de uitstraling van De Koekelt veranderen: Niet-leden worden niet langer geweerd, maar zelfs uitgenodigd de wandelpaden te nemen die door het tuinpark lopen om ook van het park te genieten. Tuinders hebben hier verschillende ideeën over.

Ontevredenen

Een aantal tuinders vindt het niet leuk dat ook mensen die geen tuintje hebben door het tuinpark kunnen lopen. Zij waardeerden juist de rust en de stilte van het tuinencomplex, en hebben geen behoefte aan nieuwsgierige buurtbewoners of hondenuitlaters.

“Mensen die hier willen zijn moeten zelf maar lid worden”.

Onwetenden

Veel tuinders zijn niet op de hoogte van het feit dat buurtbewoners straks door het tuinpark kunnen lopen. Dit zijn voornamelijk tuinders van niet-Nederlandse afkomst. Zij geven aan niet naar vergaderingen te gaan en weinig brieven te lezen, omdat ze hier zijn om te tuinieren, verder niets. Een Afghaanse tuinder verwoorde dit als volgt:

“Wij zijn niet professioneel, dit is een hobby, voor de gezelligheid. De rest is minder belangrijk.”

Van tuinders die ik heb gesproken was het grootste deel niet op de hoogte van de opening naar de buurt.

Optimisten

Sommige mensen vinden het een goed idee dat buurtbewoners ook het tuinenpark op kunnen. Zij zien het belang van de educatieve functie die het tuinenpark kan hebben, en delen het park graag met anderen.

“Laten mensen die geen tuin hebben ook maar genieten van wat wij hier hebben”

Op De Koekelt lijkt een relatief kleine groep zich bewust te zijn van de toegevoegde waarde die de opening naar de buurt aan het tuinenpark kan brengen.

Probleem 4 Onvoldoende, of overmatige, controle van de regels

Doordat niet alle tuinen verhuurd waren, ontstonden er veel lege plekken op De Koekelt, die moeilijk bij te houden waren. Sommige tuinders hadden geen burens, met als gevolg dat er minder contact en ook minder sociale controle is. Voor het bestuur was het moeilijk om de regels te controleren. Het bestuur van De Koekelt zal vanaf volgend jaar teeltplannen opleggen, om teeltwisseling af te dwingen en plagen zoals de Coloradokever te voorkomen. Dit betekent dat iedereen zijn aardappelen op dezelfde plaats in de tuin moet hebben. Tuinders hebben hier verschillende ideeën over:

Regelneven

Een aantal tuinders ergert zich aan mensen die hun tuinen niet netjes bijhouden en het onkruid laten groeien. Ook zijn er mensen die zich ergeren aan gedrag van “de buitenlanders” die teveel afval op hun tuin verzamelen, mest halen zonder hiervoor te betalen, veel water gebruiken, of zich niet aan de regels van wisselteelt houden. Zij vinden dat het bestuur hier strenger op zou moeten toezien.

Doordat het Tuinenpark een kleinere omvang zal hebben, zien veel tuinders in dat het geheel beter beheersbaar zal worden. Een enkeling ziet de transformatie als een unieke kans om de regels aan te scherpen en te zorgen dat mensen zich hieraan houden.

“Dit betekent dat ze er bovenop moeten zitten, zero tolerance. Doen ze het niet, dan is hun kans verkeken.”

Regelmijders

Sommige tuinders waarderen juist de natuurlijkheid van de leegstaande tuinen. Beheersbaarheid vinden zij minder belangrijk dan biodiversiteit. Zo vond een tuinder het jammer dat iedereen dezelfde kasjes en tuinhuisjes moet hebben. Hij noemt dit:

“het toppunt van betuttelarij.”

Deze tuinders zijn het er niet mee eens dat regels zullen verscherpen, zoals het voorbepalen van de teeltplannen. Zij waarderen juist het feit dat De Koekelt niet al te streng met de regels omging. Zo noemt een Nederlandse tuinder een kracht van De Koekelt:

“ dat het iets lossier is, niet zo streng aan regels gebonden”.

Meninglozen

De meeste tuinders hebben geen mening over of de regels strenger moeten of niet. Deze groep bestaat uit twee soorten tuinders:

De eerste groep tuinders heeft veel respect voor het bestuur, en voor de mate waarin zij zich inzetten om De Koekelt te behouden.

De tweede groep tuinders heeft geen behoefte om zich teveel in te zetten voor De Koekelt en is blij dat het bestuur dit wel doet. Deze tuinders vinden alles wat het bestuur doet en besluit prima.

“Het bestuur zal er wel goed over nagedacht hebben...”

Probleem 5 Coloradokever

Toen ik deze zomer rondliep op De Koekelt bleken veel tuinders de Coloradokever op hun aardappelplanten te hebben. De Coloradokever is een sprekend voorbeeld van wat eigenlijk een veelomvattender probleem is. Het verbeeldt de manier waarop mensen omgaan met plagen en ziektes in de tuin, en de waarde die zij hechten aan het behoud van de ecologische balans in hun tuin. Voor de Coloradokever werden verschillende oplossingen gevonden, en het probleem werd op verschillende manieren geframed.

Gifspuiters

Veel tuinders geven aan biologisch te tuinieren om “natuurlijke groenten” te telen, maar bestrijden de Coloradokever toch met gif. Dit zijn voornamelijk tuinders van niet-Nederlandse afkomst. Een Turkse vrouw vertelde bijvoorbeeld dat ze last had van een insect op haar aardappelplantjes, en dat haar buurman met een spuit is langsgekomen, waarna de insecten weg waren. Wat er in de spuit zat, wist ze eigenlijk niet.

Een mannelijke Afghaanse tuinder gaf aan biologische groenten te verbouwen. Later in het gesprek werd duidelijk dat hij een eerdere plaag van de Coloradokever graag met pesticiden had willen tegengaan, maar dat hij het te duur vond om hier een spuit voor te kopen. Hij

noemde pesticiden “*medicijn*” en zag geen conflict in het gebruik van pesticiden en biologisch tuinieren.

Dit omvat het grootste deel van de tuinders op De Koekelt. Tuinders die de Coloradokever met pesticiden bestrijden lijken dit voornamelijk te doen omdat ze geen kennis hebben over ecologische manieren om deze plaag te voorkomen en te bestrijden.

Foto 11: Coloradokever op aardappelplant

Ecologische bestrijders

Enkele tuinders zijn echter strikt biologisch en gebruiken in geen geval pesticiden. Zij doen ieder jaar aan teeltwisseling, en knippen de larven van de Coloradokever handmatig dood.

Veel van de ecologische bestrijders hebben het idee dat de manier van tuinieren van niet-Nederlandse tuinders de oorzaak is van de explosie van de Coloradokever. Volgens hen hebben Turkse en Marokkaanse tuinders weinig variëteit in de gewassen die zij verbouwen, en houden zij zich niet aan de regels van teeltwisseling.

Probleem 6 Gebrek aan groepsgevoel

De ervaring van het groepsgevoel is niet gekoppeld aan de toekomstige veranderingen van De Koekelt. Tuinders hebben aangegeven hoe zij het groepsgevoel op De Koekelt ervaren, zonder daarbij na te denken over toekomst of verleden.

Voor vrijwel alle tuinders is de volkstuin meer dan een plek om voedsel te produceren. Het is ook een sociale activiteit. Op De Koekelt ontmoeten tuinders hun buren, maken een praatje, en wisselen planten, zaden, advies en recepten uit. De intensiviteit van de sociale activiteit wordt verschillend gewaardeerd door tuinders:

Saamhorigheid betreurders

Enkele tuinders vinden dat het saamhorigheid op de tuin ontbreekt en betreuren dit. Dit zijn oudere mannelijke Nederlandse tuinders, die denken dat het gebrek aan saamhorigheid door moeizaam contact met tuinders van niet-Nederlandse afkomst komt. Zo zegt een tuinder te betreuren dat er:

“geen goed contact is met een fors deel van de buitenlanders”. Naar zijn idee is er “haast een tweedeling, wat leidt tot isolering van groepen en wij-zij denken”.

Diversiteit liefhebbers

Bijna alle tuinders benadrukken juist de gezelligheid van de tuin en waarderen de contacten die zij met andere tuinders hebben.

Zo vertelde een vrouwelijke Turkse tuinder dat ze het leuk vindt dat ze op De Koekelt zoveel buren om zich heen hebben. Haar moeder had eerst een tuin op de Blokkenweg, maar daar heb je maar één strook tuinen, waardoor je minder contact hebt met andere tuinders. Daarom vindt ze het op De Koekelt gezelliger. Ze vindt het ook leuk om te zien hoe Nederlanders tuinieren, namelijk met heel veel bloemen.

De diversiteit in tuinders wordt als kracht gezien, omdat het tuinieren contact met heel verschillende mensen vergemakkelijkt.

Een tuinder vertelt dat hij het mooie van de volkstuin vindt dat je andere culturen leert kennen. Iedereen is volgens hem even vriendelijk:

“ik heb nog nooit iemand boos gezien, en je krijgt altijd wel wat. Dat gaat over en weer eigenlijk. Je hebt toch een soort band he.”

Onverschilligen

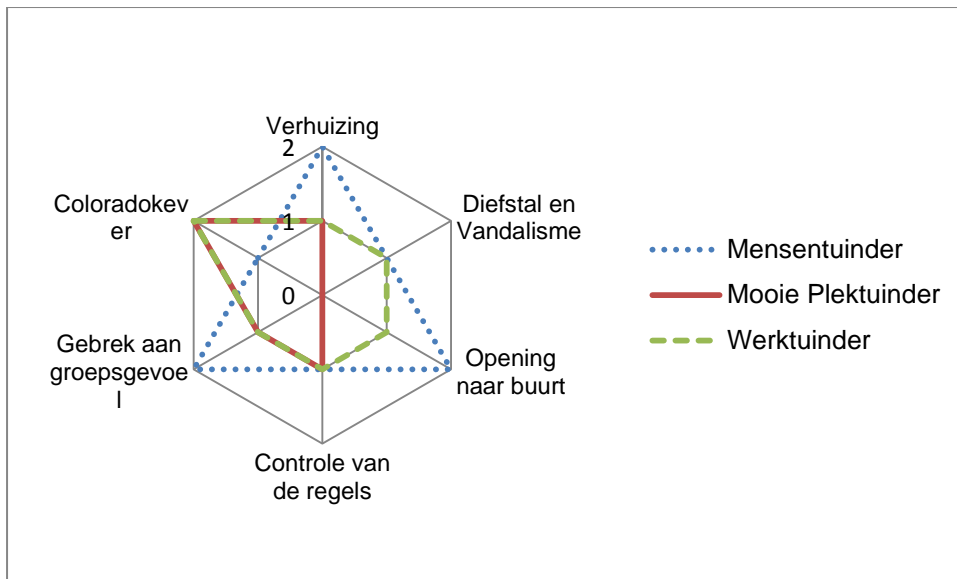
Het zou voor de hand liggen dat er ook enkele tuinders zijn die geen behoefte hebben aan saamhorigheid, en die sociaal contact op de tuin vermijden. Zulke tuinders zijn tijdens dit onderzoek niet aangetroffen. De intensiteit van de behoefte aan uitwisseling, of aan deelname aan activiteiten verschilt, maar geen van de gesproken tuinders heeft aangegeven in het geheel niet geïnteresseerd te zijn in sociaal contact. Mogelijk stonden deze tuinders ook niet open voor een gesprek of een interview en zijn zij daardoor niet aangetroffen in dit onderzoek.

Identiteitframes en probleemframes

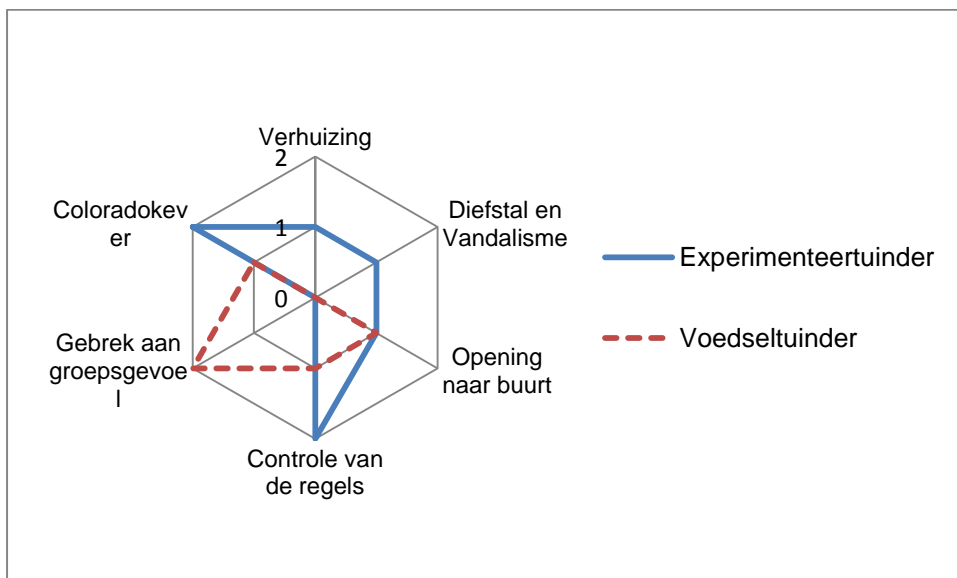
Op sommige aspecten zijn er verbanden te leggen tussen de tuinidentiteiten en de manier waarop tuinders tegen de verandering aankijken. De waarde die zij aan hun tuin hechten en de manier waarop zij zich binden aan De Koekelt, komt tot uiting in het de manier waarop zij problemen framen. Deze informatie is over de grafieken 2a en 2b verdeeld, aangezien de verschillende tuinidentiteiten elkaar op sommige plekken overlappen. Dit is gebaseerd op interviews met 22 tuinders, het is dus een tendensbeschrijving. Het is zeer goed mogelijk dat er op De Koekelt tuinders zijn van een tuinidentiteit die anders tegen de problemen aankijken dan hoe zij hier getypeerd staan. Per identiteit zijn de scores 0, 1 en 2 aan de problemen gegeven. In de bijgevoegde tabel staat toegelicht welke waarden deze scores verbeelden.

	Verhuizingsongemak	Diefstal/Vandalisme	Opening buurt
0	Pessimist	Pessimist	Verstoring
1	Geen mening	Geen mening	Geen mening
2	Optimist	Onverschillig	Kans

	Groepsgevoel	Coloradokever
0	Gebrek aan	Gifspuiter
1	Geen mening	Verdeeld
2	Waarderend	Ecologische bestrijder

Grafiek 2a, Mensen- Mooie Plek- en Werktuider naar Probleemframes

Grafiek 2b, Experimenteer- en Voedseltuider naar Probleemframes

Per identiteit worden de grafieken toegelicht:

Experimenteertuider

Experimenteertuinders vinden het erg belangrijk dat regels beter gecontroleerd worden door het bestuur, zodat de tuin er ordelijk uit blijft zien. De andere onderwerpen van verandering kijken zij aan, zij “houden hun hart vast”. Zij vinden dat het groepsgevoel ontbreekt en denken dat dit komt door moeizame communicatie met tuinders van niet-Nederlandse afkomst.

Voedseltuinder

Voedseltuinders vinden het niet leuk dat zij in het oogstseizoen moeten verhuizen en hebben er geen vertrouwen in dat het hek weg gaat, zij zijn bang voor diefstal. Over de manier waarop regels worden gecontroleerd hebben zij niets vermeld, en met de opening naar de buurt houden zij zich niet echt bezig. Zij zijn tevreden over het groepsgevoel op De Koekelt en waarderen de positieve sfeer van De Koekelt.

Mensentuinder

Mensentuinders hebben over het algemeen vertrouwen in de besluiten van het bestuur. Zij zien de voordelen in van het feit dat zij moeten verhuizen, namelijk dat het tuinenpark kleiner wordt, waardoor er minder lege plekken zijn. Dat er buurtbewoners zullen rondlopen stoort hen niet, dat vinden zij eerder gezellig. Over het feit dat het hek weg gaat, of dat regels strenger gecontroleerd moeten worden, hebben zij geen eenduidige mening. Een tuinder waardeert juist de lossigheid van de regels, een ander vindt dat het bestuur er strenger op moet toezien dat tuinen goed worden onderhouden, en een andere tuinder heeft er geen mening over. Zij zijn tevreden over het groepsgevoel op De Koekelt en waarderen de positieve sfeer van De Koekelt.

Mooie Plektuinder

Mooie Plektuinders zijn gefocust op hun eigen tuintje en hebben weinig interesse voor de zaken die zich daarbuiten afspelen. Zo zei een tuinder:

“Ik ben niet zo’n verenigingsmens, mijn tuin is voor mij gewoon mijn plekje.”

De Mooie Plek tuinder is tegen de opening naar de buurt, en tegen het feit dat het hek weg gaat. Zij komen voor de rust en willen De Koekelt graag als “hun plekje” behouden. De Mooie Plektuinder heeft geen eenduidige mening over de verhuizing. Een tuinder vindt het jammer omdat hij juist zo’n vruchtbare en mooie tuin had, twee andere tuinders ziet er juist kansen in, om een extra mooi plekje van hun nieuwe tuin te maken, en een andere tuinder heeft er niet echt een mening over. Ook over het groepsgevoel heeft de Mooie Plektuinder geen eensgezinde mening.

Werktuinder

Werktuinders vinden alles prima wat het bestuur besluit. Zij zijn blij dat het bestuur de moeite neemt zich voor De Koekelt in te zetten, want zelf hebben zij er geen tijd voor. Over het algemeen kijken zij alles aan, en proberen er de kansen van in te zien. Vallen veranderingen echt tegen, dan zullen zij zich zonder verdriet bij de tuinvereniging uitschrijven.

“Dan ga ik wel gewoon naar de groenteboer.”

Over het groepsgevoel maakt de Werktuinder zich niet veel zorgen. Deze tuinder komt vooral om in zijn of haar eigen tuintje te werken, en staat vrij onverschillig tegenover de rest van de tuinders.

Binding aan de plek

Reactie op verandering wordt volgens P. Devine-Wright (2009) bepaald door de vorm en de intensiteit waarmee een individu zich verbonden voelt met een plaats, door de soort binding (fysiek of sociaal), evenals door de interpretatie van de verandering. Mensen die zich meer gebonden voelen aan de gemeenschap dan aan de fysieke aspecten van de plek zullen een verandering beoordelen op de impact die het heeft op de lokale gemeenschap, meer dan op de fysieke aspecten van de plek. (Hidalgo & Hernandez 2001, in P.Devine-Wright 2009)

Mensentuinders hebben een sociale binding aan De Koekelt en beoordelen de verandering als positief voor de gemeenschap, aangezien zij het buurtbewoners toewensen ook van het tuinenpark te kunnen genieten. Mooie Plektuinders daarentegen hebben een meer fysieke binding en beoordelen de verandering op de gevolgen die het zal hebben voor de fysieke aspecten van de tuinen. Sommige Mooie Plektuinders zien de verhuizing als positief, omdat het een kans biedt om hun plekje nog mooier kunnen maken. Andere Mooie Plektuinders zien dit als negatief, omdat zij hun mooie plekje juist kwijtraken.

De Werktuinder is minder sterk gebonden aan de gemeenschap, noch aan de plek, en heeft daarom ook geen mening over de verandering.

Experimenteertuinders zijn ervaren tuinders die lang op De Koekelt tuinieren. Zij zijn op een sociale zowel als fysieke manier gebonden aan de Koekelt. Zij benadrukken de impact die de verandering zal hebben op de gemeenschap, zowel als op de fysieke omgeving.

Voedseltuinders voelen zich zowel gebonden aan de gemeenschap, als aan de materiele aspecten van de plek. Zij benadrukken echter enkel de fysieke gevolgen van de veranderingen. Een belangrijke oorzaak hiervan is waarschijnlijk het gebrek aan kennis dat zij hebben over de aankomende veranderingen.

5. Gemeenschapsgevoel

Nu de verschillende beelden van de tuinders zijn vastgesteld, kan bekeken worden hoe deze gebruikt kunnen worden in het versterken van het gemeenschapsgevoel.

Gemeenschapsgevoel kan versterkt worden door het stimuleren van sociale interacties tussen tuinders, en door het creëren van een gemeenschapsidentiteit. In dit hoofdstuk zal eerst bekeken worden welke waarden de tuinders delen, die de basis kunnen zijn voor een gemeenschapsidentiteit. Vervolgens zal toegelicht worden hoe deze gemeenschappelijke waarden zichtbaar gemaakt worden, en kunnen worden versterkt.

5.1 Gedeelde waarden

In voorgaande hoofdstukken is duidelijk geworden dat tuinders van De Koekelt om zeer uiteenlopende redenen een volkstuin te hebben. Er zijn een aantal onderliggende waarden te herkennen die iedere tuinder deelt.

Trots en verwondering

Tuinders ervaren enerzijds een gevoel van trots, en anderzijds een gevoel van verwondering bij het zien groeien van de plantjes. Het zien opkomen van de zaadjes tot plant is een natuurlijk proces dat verbazing schept. Zo beschreef een tuinder de ervaring die hij heeft als hij in het voorjaar op De Koekelt is:

“Dan is er zo’n explosie van blad, dan vraag ik me altijd af hoeveel miljoenen blaadjes er tegelijk opkomen, dat is een explosie, een kracht, van de natuur.”

Een andere tuinder beschreef de trots die hij ervaart als de planten groot zijn geworden:

“Hoe wonderlijk het is. Begin dit jaar zag de grond er niet uit. Toen kwam een sprietje op, die liet ik staan, en het groeide uit tot een aardbeiplant. Nu heb ik zulke knollen van aardbeien!”

Tuinieren brengt ontspanning

Veel tuinders verwonderen zich over de rust die tuinieren brengt. Door in de tuin te werken raken mensen hun stress kwijt.

“het is ontspannend om met de aarde bezig te zijn, en gewoon de dingen te doen die je moet doen om bijvoorbeeld boontjes te laten groeien.”

Zij zijn gefocust op het tuinieren en vergeten even hun alledaagse problemen. Sommige tuinders geven aan in moeilijke momenten naar hun tuin te gaan om even te werken.

Natuurlijk voedsel

Verder geven de meeste tuinders aan “natuurlijk” of “gezond” voedsel te willen verbouwen. Van groenten die zij zelf hebben verbouwd kennen zij het productieproces: Zij weten wat voor zaden zij hebben gebruikt en welke middelen zij eventueel hebben toegevoegd. Daardoor vertrouwen ze deze groenten meer dan wat zij in de supermarkt kopen. Hierbij moet een kanttekening gemaakt worden: De perceptie van wat natuurlijke of biologische groenten zijn verschilt per tuinder. Hoewel de een biologisch tuiniert door kunstmest en pesticiden strikt te vermijden, vindt de ander af en toe een plaag bestrijden met pesticiden ook nog biologisch. Tuinders geven verder aan dat de groenten uit hun tuin veel meer smaak hebben dan de groenten die zij in de supermarkt zouden kopen. Ook beschrijven de meeste tuinders met plezier op wat voor manier zij de groenten in hun gerechten verwerken.

Gezonde beweging in de buitenlucht

Tuinders delen de behoefte aan beweging en het buiten zijn. Veel tuinders zijn ervan overtuigd dat de frisse lucht op de volkstuin goed doet, en dat het werk in de tuin gezonde lichamelijke activiteit biedt.

“Bijvoorbeeld spitten, dat is goed voor je.”

Diversiteit

Het grootste deel van de tuinders toont interesse voor de diversiteit in tuinen, en in culturen van de andere tuinders. Hoewel zij elkaars gewoonten niet altijd begrijpen en niet alles op prijs stellen, wordt verschil gewaardeerd. Tuinders geven aan meer te willen weten over de tuiniertechnieken en kookmethodes van tuinders van andere culturen.

Dit wordt ondersteund door een mannelijke Nederlandse tuinder, die vertelt dat de kracht van De Koekelt volgens hem is dat er mensen van zo veel verschillende nationaliteiten zijn. Doordat je allebei tuinder bent, maak je makkelijk contact met mensen van andere nationaliteiten. Hij kan veel uitwisselen met deze mensen, zoals kookmethodes, plantjes en moppen.

Ook wordt deze waarde ondersteund door een mannelijke Afghaanse tuinder, die vertelt dat hij vooral veel contact heeft met de mensen van de rij waarop zijn tuin ligt. Dit zijn mensen van allemaal verschillende culturen: Afrikaans, Chinees, Nederlands. Dat vindt hij heel goed, omdat

hij daardoor alle verschillende planten ziet die mensen hebben. Afrikanen houden bijvoorbeeld veel van maïs, dat vindt hij leuk om te zien.

Uitwisseling

Een aantal tuinders heeft aangegeven dat er gebrek aan saamhorigheid is op de tuin. Ook blijkt de kennis onder Nederlandse tuinders over tuinders van niet-Nederlands afkomst vaak beperkt te zijn, en is er vaak een negatieve beeldvorming over “buitenlandse tuinders”. Toch zijn alle tuinders positief te spreken over de uitwisseling die zij met hun burens hebben. Plantjes, zaden en advies worden geruild of weggegeven, en iedereen vraagt wel eens hoe het met zijn/haar buurman gaat.

De beschrijving van een mannelijke Surinaamse tuinder sluit hierop aan: het mooie van de volkstuin vindt de tuinder dat je andere culturen leert kennen. Iedereen is volgens hem even vriendelijk. Hij vertelt mensen altijd dat ze rabarber bij hem mogen komen oogsten, en dit wordt ook wel gedaan.

“Het gaat vanzelf in de moestuin. Dat is eigenlijk sociale controle. Als ik één of twee weken weg ben, gaan mensen voor mij sproeien.”

Een mannelijke Turkse tuinder verbaast zich zelfs over het contact tussen de tuinders. Hij had niet verwacht dat tuinders zo solidair zouden zijn met elkaar, en hij stelt het erg op prijs. Hij kan veel aan andere tuinders vragen en geeft ook veel advies, bijvoorbeeld over het bestrijden van plagen.

Groeten en een praatje maken gebeurt door alle nationaliteiten heen. Zo groetten twee Marokkaanse tuinders de zojuist geciteerde Turkse tuinder in het Arabisch (*“salam malecom”* *“malecom salam”*) waarna zij in het Nederlands verder spraken.

“Een praatje maken hóórt erbij als je een tuin op De Koekelt hebt!”

Zo vertelde een vrouwelijke Keniaanse tuinder. Een tuinder die langskwam zonder te groeten noemde zij een *“chagrijnige boel”*. Daarbij vertelde zij dat haar Marokkaanse buurman weleens klaagde over zijn burens die nooit groeten. Ook een Nederlandse tuinder vertelde over zijn Turkse overbuurvrouw die hem nooit teruggroet. Wel was hij positief over zijn Marokkaanse buurman:

“Hij vraagt altijd hoe het gaat, met mijn gezondheid, of de boel goed groeit of niet.”

Er is een feedbackbijeenkomst georganiseerd, waarbij tuinders feedback konden geven op de resultaten (zie Bijlage V). Bijna alle aanwezige tuinders gaven aan uitwisseling op de volkstuin van belang te vinden. Zij gaven aan door uitwisseling, inclusief uitwisseling met tuinders van niet-Nederlandse afkomst, kennis op te doen over tuinieren. Ook waren zij het er bijna allemaal mee eens dat een tuinder af en toe een praatje hoort te maken met andere tuinders.

Een gevoel van thuis

Voor een groot deel van de tuinders is tuinieren iets wat zij al van jongs af aan doen. Zij hebben tuinieren van hun ouders geleerd en zijn het altijd blijven doen, waardoor tuinieren een vorm van continuïteit biedt. Zo beschrijft een Nederlandse tuinder tuinieren als volgt:

“iets wat ik van vroeger uit mee heb gekregen, het was iets automatisch dat je thuis ging spitten”

Het werk in de tuin is ook voor Turkse en Marokkaanse tuinders een herinnering aan hun jeugd, en aan het land waar zij of hun ouders vandaan komen. Een vrouwelijke Turkse tuinder, die een tuin deelt met haar moeder en haar man, beschreef het werken op de volkstuin als volgt:

“een gevoel van thuis”

Turkse en Marokkaanse tuinders zijn van vroeger gewend om met het hele gezin in de tuin aan het werk te zijn, en zouden dit het liefst ook aan hun kinderen doorgeven. De vrouwelijke Turkse tuinder beschreef met trots hoe haar moeder heeft leren tuinieren van haar oma, hoe zij van haar moeder heeft leren tuinieren, en dat nu haar zoontje van drie ook enthousiast tussen de bonen en de aardappels rondloopt.

Een andere vrouwelijke Turkse tuinder voelde zich erg gehecht aan de tuin die zij had, omdat zij hier vroeger samen met haar moeder op werkte. Toen haar moeder is overleden, heeft zij de tuin aangehouden. Het werk op de tuin is ook voor haar een herinnering aan haar jeugd, en aan haar moeder.

Tuinders van Nederlandse en van niet-Nederlandse afkomst vinden in het *gevoel van thuis* een speciale binding met De Koekelt als plek. De factoren die Hay (2010) noemt die bijdragen aan een “gewortelde binding met de plek” zijn van toepassing op de zojuist beschreven Turkse vrouw. Ten eerste de factor “woonduur”:

Doordat zij er samen met haar moeder al kwam, werkt zij al meer dan twintig jaar op deze tuin. Zij is zich ervan bewust dat dit een lange tijd is en ziet zichzelf op grond hiervan als volwaardig lid van De Koekelt. Een dag vertelde ze mij dat ze boos was, omdat ze te horen had gekregen dat ze vanwege de herindeling van de tuinen opnieuw borg moest betalen, een bedrag dat hoger was dan wat ze eerst had betaald. Zij had het idee dat het bestuur haar met deze maatregel niet serieus nam, wat zij onterecht vond, omdat ze al zo lang op De Koekelt tuinierde.

Ten tweede: Geboren en opgegroeid zijn op de plek. In zeker mate is zij opgegroeid met de tuin, hoewel ze in Turkije geboren is. De herinnering aan haar jeugd en aan haar moeder versterkt haar binding met deze plek.

Ten derde: Familie en goede vrienden in de nabijheid van de plek hebben. De zus van deze vrouw heeft een tuin verderop, evenals haar tante. Met een groepje Turkse vrouwen drinken zij vaak 's ochtends samen thee op De Koekelt. Op deze manier is zij dus ook actief in de gemeenschap op de tuin.

Ook Vanclay (2008) beschrijft binding aan een plek als iets wat is ingebed in het geheugen van mensen, en zich soms uit als een sentimenteel verlangen naar het verleden. Dit is volgens hem geen melancholische nostalgische ervaring, maar een dagelijkse connectie die individuen hebben met hun lokale omgeving, en die nut geeft aan hun leven van nu.

5.2 Activiteiten

De voorgaand genoemde waarden zijn ten eerste persoonlijke waarden van de tuinders. Door uitwisseling van deze waarden wordt een gemeenschappelijk verhaal verteld, waaruit een gemeenschapsidentiteit wordt gevormd. Een voorbeeld van waarden uitwisseling is de Keniaanse tuinder en haar Marokkaanse buurman die mopperen op tuinders die niet groeten, vanuit de gedeelde waarde dat een praatje maken hóórt.

Het organiseren van activiteiten die de gemeenschappelijke waarden versterken maakt de gemeenschapsidentiteit zichtbaar en tastbaar. Persoonlijke waarden kunnen door uitwisseling gedeelde waarden worden. Deze waarden kunnen zichtbaar gemaakt worden in de sfeer van de activiteiten. Dit is een aspect van sociale cohesie, zoals beschreven door Vreke, Salverda en Langers (2010): “de verknoping van de persoonlijke identiteit met de gemeenschapsidentiteit” (p.12).

In de vier kwadranten van Hamilton (2010) zou er een verschuiving ontstaan van de kwadrant linksboven, via de kwadrant linksonder, naar de kwadrant rechtsonder. Zichtbaar wordt hier dat de persoonlijke ervaringen van de tuinders worden omgezet in gemeenschappelijke waarden en in een systeem:

	Binnen/ Onzichtbaar	Buiten/ Zichtbaar
Individueel	Bewustzijn <u>Wat ik ervaar</u>	Gedrag <u>Wat ik doe</u>
Gemeenschappelijk	Cultuur <u>Wat wij ervaren</u>	Systemen <u>Wat wij doen</u>

Tabel 3: Verschuiving van Bewustzijn naar Systeem, (naar Hamilton 2010, op basis van Wilber 2000)

Het zichtbaar maken van de gemeenschapsidentiteit is een vorm van reframen. Tuinders vinden ondanks de verschillende beelden overeenstemming in een “hoger doel”, namelijk de waarden die zij wel delen. (Gray, 2003)

Bij de organisatie van activiteiten zijn verschillende zaken van belang:

- De organisatie moet vanuit de tuinders getrokken worden.

Ton Lathouwers van ATV Hoge Weide gaf bijvoorbeeld aan dat enthousiasme en motivatie voor activiteiten vanuit de leden moet komen, vervolgens kan het bestuur dit ondersteunen en er een budget voor vrijmaken. Om mensen te betrekken bij activiteiten is het belangrijk om die mensen te vinden die daarin interesse zouden kunnen hebben en deze ook zouden willen organiseren. Tijdens de feedback bijeenkomst (zie Bijlage IV) gaven de meeste tuinders aan dat zij niet in hun eentje iets zouden willen organiseren, wel samen met een paar andere tuinders. Een enthousiaste tuinder zou dus een groepje mede-organisatoren om zich heen moeten verzamelen.

- De activiteiten moeten aansluiten op de wensen en waarden van de tuinders.

Activiteiten kunnen aansluiten op de gedeelde waarden om de gemeenschapsidentiteit te versterken. Dit stimuleert de uitwisseling tussen tuinders die niet vaak met elkaar praten en kan leiden tot meer begrip voor het onbekende. In termen van sociaal kapitaal is dit een vorm van “bridging” (Putnam, 2007). Contact met mensen buiten de eigen groep vergroot het “sociaal vertrouwen” op de tuin.

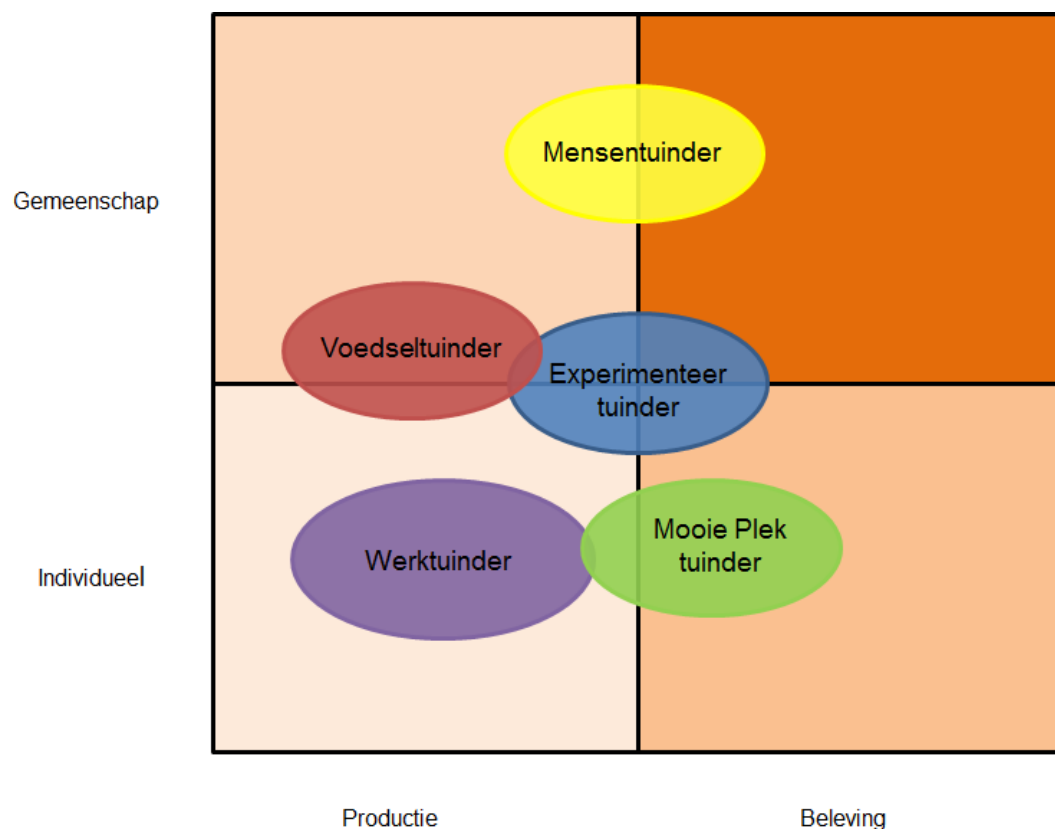
Ook kunnen er activiteiten georganiseerd worden die de afzonderlijke waarden van de verschillende tuinidentiteiten versterken. Dit is een vorm van “bonding” (Putnam, 2000), waarbij wederzijds vertrouwen en steun binnen de eigen groep versterkt wordt.

Door verbanden te leggen tussen de verschillende frames zal geprobeerd worden factoren te vinden die beslissend zijn voor de activiteit waarvoor de betreffende tuinders zich zullen interesseren.

Soort activiteiten

De waarde die tuinders aan hun tuin hechten is sterk verbonden met de activiteiten waar zij aan zullen deelnemen. Naar gelang de verschillende identiteitframes hechten tuinders meer of minder waarde aan de productiviteit van hun tuin. Tuinders die weinig waarde aan de productiviteit van hun tuin hechten, stellen meer belang in de ervaring die zij op de tuin beleven, door buiten te zijn, in een mooie omgeving te zijn, en tot rust te komen.

Ook kan onderscheid gemaakt worden tussen tuinders die meer op zichzelf gericht zijn, en tuinders die meer op de gemeenschap gericht zijn. Op basis van de frame-analyses zijn de verschillende tuinidentiteiten op deze twee tegenstellingen ingedeeld. In de volgende grafiek is de verdeling zichtbaar:

Grafiek 3, Tuinidentiteiten naar Beleving-Gemeenschap

Ter toelichting: Uit de grafiek valt op te maken dat Mooie Plek-tuinders niet op de gemeenschap gericht zijn, en meer op beleving dan op productie. Voedseltuinders daarentegen hechten veel waarde aan productie en zijn meer op de gemeenschap gericht. Het vak waarin de tuinder zich

bevindt, geeft informatie over de activiteit waaraan hij of zij meer behoefte zal hebben. De activiteiten die uit deze grafiek zijn gedestilleerd, worden hieronder beschreven:

Cursussen

Tuinders die in het onderste gedeelte zitten, dus de meer individuele tuinders, zullen niet enthousiast worden van activiteiten die puur gericht zijn op het ontmoeten van andere tuinders. Om deze tuinders aan te trekken, is het van belang activiteiten te organiseren waar zij bruikbare kennis uit kunnen halen, zoals cursussen. De inhoud van de cursus kan verschillen om aan de wensen van de op productie gerichte tuinders, of juist van de op beleving gerichte tuinders te voldoen.

Voor de op productie gerichte tuinders, dus Werktuinders en Experimenteertuinders, kan de inhoud van de cursussen het beste aan een hoge tuinproductie bijdragen, zoals de toepassing van organische meststoffen, ecologische bestrijding van plagen, of verschillende technieken om voedsel te bewaren. Zoals eerder genoemd, hebben Werktuinders het echter druk en zullen zij een cursus afwijzen wegens tijdgebrek. Ans Hobbelink, voorzitter van tuinenpark Ons Buiten Utrecht, gaf daarom aan dat cursussen het beste kunnen worden ingeleid met een opstapje in de vorm van een workshop of themabijeenkomst vanuit een actueel probleem (bijvoorbeeld: hoe kan ik composteren op mijn tuin), liefst met een hapje erbij en een drankje erna. Op deze manier worden tuinders voorgelicht en eventueel enthousiast gemaakt over het cursusaanbod.

Eenmalige workshops

De op beleving gerichte tuinders, dus de Mooie Plektuinders, zullen een cursus met veel theoretische inhoud als "te zwaar" ervaren. Om hen aan te trekken kan een actieve cursus in de vorm van een eenmalige workshop gegeven worden, waarbij gezamenlijk iets moois gebouwd wordt zoals een kruidenspiraal of een druivenpergola. Belevingsgerichte tuinders hebben vaak meer bloemen en kruiden in hun tuin staan, dus kan er ook een workshop gegeven worden over de mogelijke toepassingen van kruiden en bloemen in zalfjes, als thee en als medicijn.

Eten en wedstrijden

De tuinders die meer op de gemeenschap gericht zijn, zullen meer interesse tonen voor activiteiten die geen bruikbare toepassing hebben, maar wel een hoog gezelligheidsgehalte. Activiteiten die als gezellig worden ervaren en die tuinders met elkaar kunnen binden, zijn in de eerste plaats gericht op samen eten. In de eerste plaats zijn Mensentuinders en Voedseltuinders gemakkelijk enthousiast te maken voor barbecues of andere vormen van gezamenlijk eten, zoals een potluck.

In het kader van dit onderzoek is een potluck georganiseerd op De Koekelt. Zie voor een beschrijving van deze activiteit het kader Potluck. Een potluck trekt veel verschillende tuinders aan, aangezien het leren kennen van elkaars gerechten bijdraagt aan een gemeenschappelijke waarde, namelijk de kracht van de diversiteit. Zo sprak een Surinaamse werktuinder:

“Eten is een sociale bezigheid, vanuit onze cultuur is eten heel belangrijk.”

Foto 8: Potluck gerechten (Foto: Henk Todirijo, tuinder van De Koekelt)

Foto 9: Potluck, samen eten

En een Nederlandse vrouwelijke werktuinder antwoordde op de vraag of zij het leuk zou vinden als er etentjes op De Koekelt georganiseerd zouden worden:

“Geflijk zou ik meedoen!”

Kader: Potluck, Zaterdag 3 september, 13.00

Bij een potluck brengt iedereen een gerecht mee, dat met de rest gedeeld kan worden.

Organisatie

Twee Turkse vrouwen hielpen bij de organisatie door advies te geven over het programma van de dag, de flyer, en het voedsel. De potluck werd een week van tevoren aangekondigd, waarbij ik regelmatig langs alle tuinen liep om mensen uit te nodigen, een flyer bij de ingang had opgehangen, en een mail had laten rondsturen. Het bestuur van De Koekelt zorgde ervoor dat er een partytent stond, en verder waren er twee lange tafels met stoelen gehuurd. Tuinders dachten er zelf aan drinken en extra borden mee te nemen. Een tuinder had zelfs een gasbrander mee om eten op te warmen.

Mensen

Er waren ruim 15 mensen aanwezig van uiteenlopende nationaliteiten en tuindersidentiteiten: Onder andere twee Mensentuinders, twee Voedseltuinders, twee Werktuinders en een Mooie Plektuinder. Er waren Turkse, Surinaamse, Georgische, Italiaanse en Nederlandse tuinders. Er waren ongeveer zes vrouwen, de leeftijd liep op vanaf 40 jaar. Niemand had kinderen meegenomen.

Voedsel

Er waren verschillende salades, bami, hartige taarten, baklava, al met al veel groenten. Veel gerechten waren onbekend bij veel mensen en werden voorzichtig geproefd, maar uiteindelijk bleek alles heel lekker te zijn. Een tuinder gaf aan dat hij expres iets met kip had gemaakt zodat iedereen het kon eten, en verder waren er veel vegetarische gerechten. Eén man bedacht zich met spijt dat hij spek in zijn eten had gedaan, waardoor de Turkse tuinders het niet konden eten.

Sfeer

Er was een goede sfeer, een aantal mensen spraken elkaar die elkaar niet eerder hadden gesproken. Zo ontdekten een Turkse man en een Georgische vrouw dat de dorpen waar zij vandaan kwamen heel dicht bij elkaar in de buurt lagen, beiden namelijk tegen de grens aan.

Veel mensen vertelden dat ze het heel leuk vonden en dat het vaker georganiseerd moest worden, juist omdat het zo makkelijk was. Een Nederlandse tuinder die deelnam aan de potluck, vertelde later dat hij na de potluck gegroet werd door twee Turkse deelnemers, terwijl zij elkaar eerder nooit groetten.

Activiteiten die de “kracht van de diversiteit” versterken, zijn een speciale vorm van reframen. Deze activiteiten zorgen ervoor dat de verschillen in tuinculturen niet alleen ondergeschikt worden aan het hoger belang van de gedeelde waarden, maar dat zij zelfs gewaardeerd worden. Mensen zijn benieuwd naar wat andere tuinders met de groenten uit hun tuin doen, en willen hier graag van proeven en er inspiratie uit opdoen. Dit is de creativiteit en de energie die vrij kan komen door verschillende manieren van kijken naar de wereld met elkaar te confronteren, zoals Van der Hoeven, Wals en Blanken (2006) beschrijven met betrekking tot het proces van sociaal leren.

Behalve voor etentjes, zullen Mensentuinders en Voedseltuinders zich ook inzetten voor wedstrijden zoals “Wie heeft de mooiste tuin” of “Wie heeft de grootste pompoen”. Mensentuinders en Voedseltuinders zijn voornamelijk allochtone tuinders. Vooral Afghaanse en Turkse tuinders hebben interesse getoond voor activiteiten als tuinwedstrijden en samen eten. Zo stelde een Afghaanse tuinder zich voor dat mensen bij een tuinwedstrijd de tuin en de planten van hun eigen cultuur kunnen presenteren. Dit zou opnieuw de “kracht van de diversiteit” kunnen versterken. Een andere gemeenschappelijke waarde die versterkt wordt door zulke wedstrijden is de trots die tuinders ondervinden in tuinieren. Het nadeel van wedstrijden is, dat er veel verliezers zijn, en maar één winnaar. Ook de tuinders van de feedbackbijeenkomst gaven aan het competitieve element van wedstrijden af te keuren. Volgens hen wordt met wedstrijden juist niet de diversiteit van de tuinen gewaardeerd. Jose Verouden, penningmeester van De Groene Lunet, gaf aan dit op De Groene Lunet op te lossen door veel verschillende soorten wedstrijden organiseren, zodat verschillende soorten tuinders kans hebben hun kwaliteiten te tonen.

De manier waarop Matthijs Bouwman, lid van de Adviesraad Participatie van de Gemeente Ede, de Turkse gemeenschap beschreef kan als verklaring dienen voor de interesse van Turkse tuinders in activiteiten als samen eten en tuinwedstrijden. Volgens hem wordt de Turkse gemeenschap gekenmerkt door trots, “*bijna chauvinistisch*”. Zij willen altijd laten zien “*dat Turken het goed doen*”. Een van de twee Turkse vrouwen die bij de potluck waren betrokken zei, toen wij het programma van de dag bespraken:

“Ik kom extra vroeg, om te zorgen dat de Turkse tafel er extra mooi uit ziet.”

Turkse tuinders zetten zich ervoor in om de Turkse gemeenschap in een goed daglicht te kunnen zetten. Zo zij een Turkse tuinder:

“De tuin is meer dan voedsel. Het is ook het succes.”

Hiermee doelde zij op de trots die zij ervaart als haar groenten er goed bij staan.

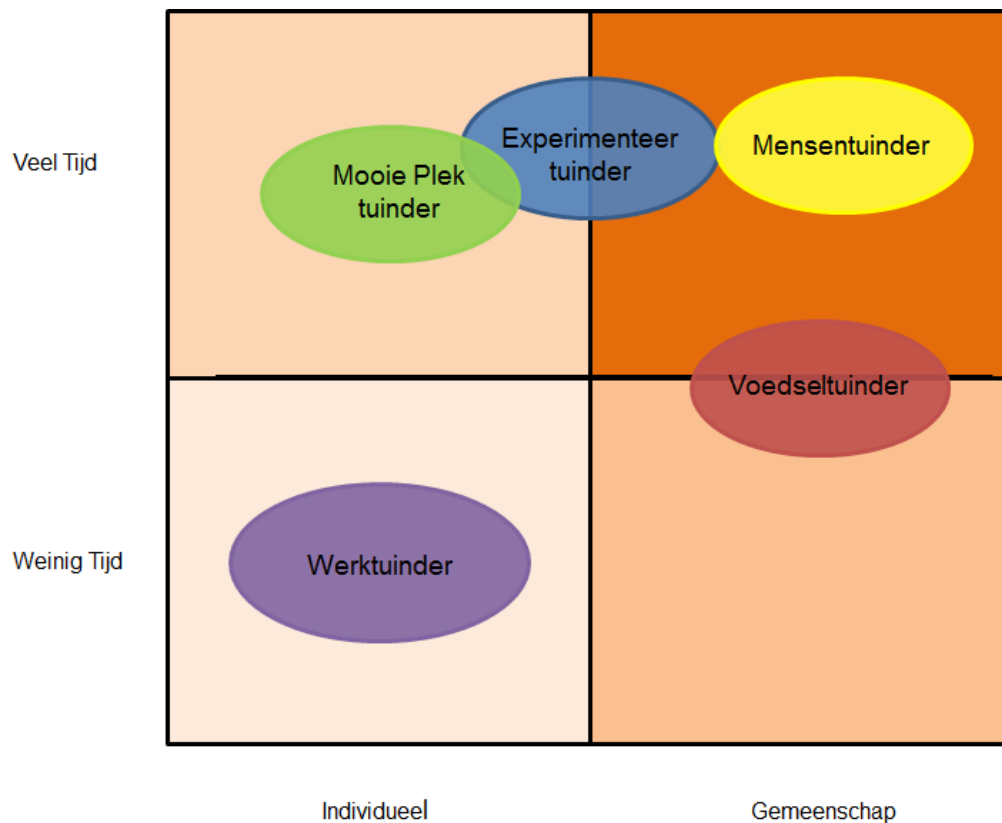

Organiseren van activiteiten

De mate waarin tuinders zich willen inzetten voor de organisatie van activiteiten, kan van verschillende factoren afhangen:

- De tijd die zij beschikbaar hebben om op De Koekelt te zijn
- Of zij meer of minder op de gemeenschap zijn gericht

De verschillende tuinders zijn in de volgende grafiek op deze factoren ingedeeld:

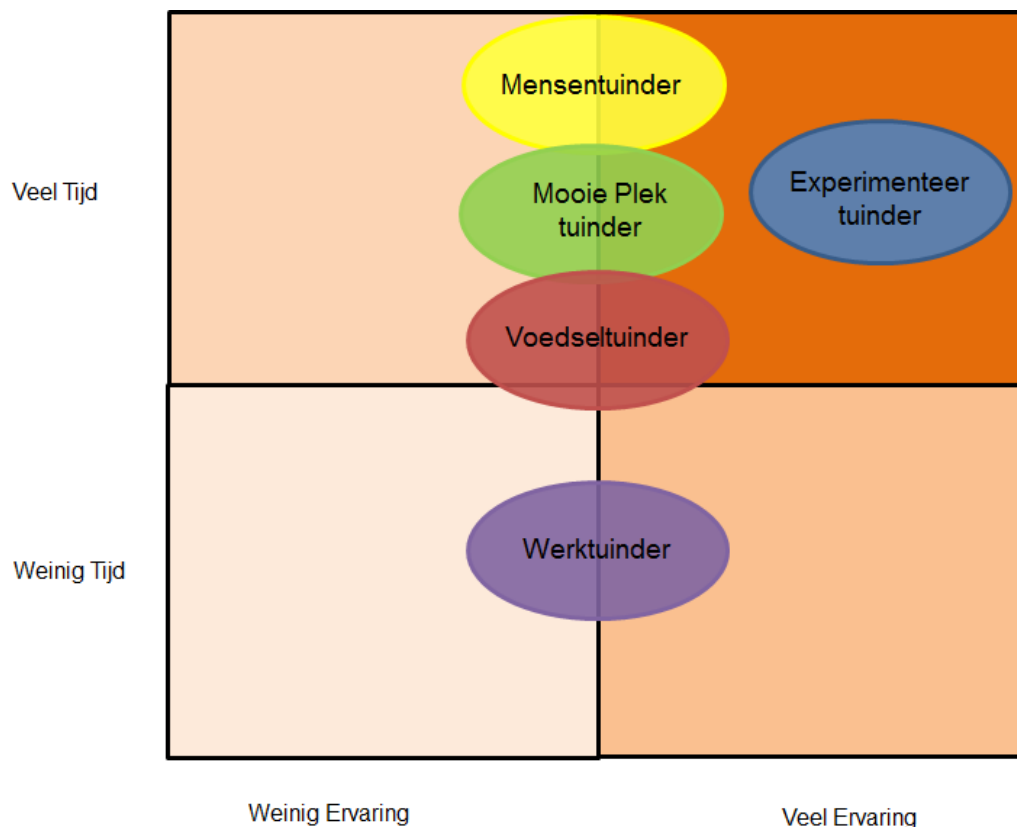
Grafiek 4, Tuidentiteiten naar Tijd- Gemeenschap

Uit de grafiek valt op te maken dat Werktuinders weinig tijd hebben voor de tuin en niet erg op de gemeenschap gericht zijn. Zij zullen moeilijk te benaderen zijn voor het organiseren van activiteiten. Ook Mooie Plek-tuinders zullen zich niet graag inzetten voor het organiseren van activiteiten, omdat zij zich liever met hun eigen plekje bezighouden. De aangewezen tuinders om te benaderen voor de organisatie van activiteiten zijn daarom met name Voedseltuinders, Mensentuinders, en Experimenteertuinders. Op de feedbackbijeenkomst veel tuinders aan dat volgens hen een tuinder in zijn eentje niets kan beginnen. Iets samen met andere tuinders organiseren zouden zij wel willen.

Zoals eerder genoemd zullen Voedseltuinders en Mensentuinders zich vooral interesseren voor activiteiten als barbecues, potlucks, en wedstrijden. Aangezien zij veel waarde hechten en trots

ervaren aan lekker koken en het tonen van een mooie tuin, zullen zij ook te motiveren zijn om zich in te zetten voor de organisatie ervan.

Voor het organiseren van cursussen en workshops zijn ervaren tuinders nodig die over de kennis beschikken om andere tuinders te informeren. In de volgende grafiek is te zien dat Experimenteertuinders de tuinders met veel tuinervaring zijn:

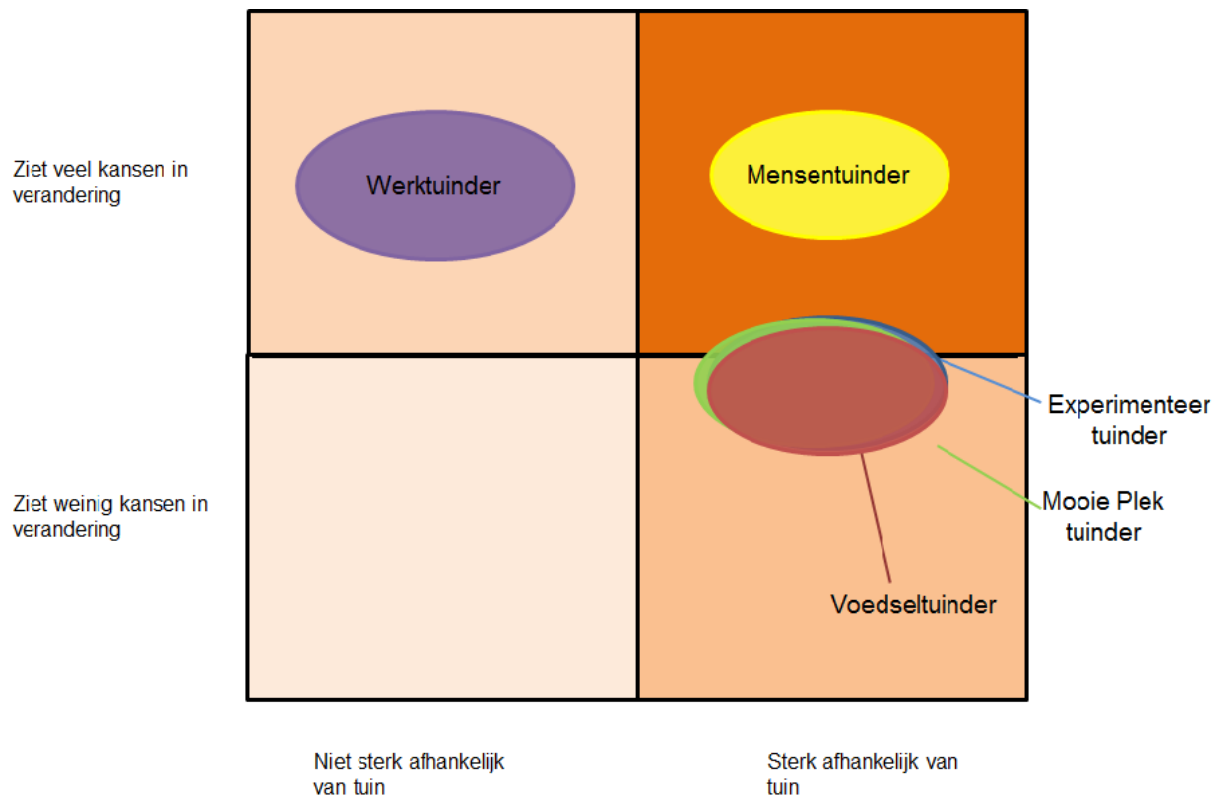

Grafiek 5, Tuidentiteiten naar Tijd- Ervaring

Experimenteertuinders zijn de uitgesproken groep tuinders die het organiseren van cursussen of workshops op zich kunnen nemen. Vaak delen deze tuinders hun kennis al op informele wijze, aangezien zij er plezier aan beleven om andere tuinders te adviseren over hun tuin.

Organiseren van activiteiten voor de buurt.

De Nieuwe Koekelt zal zich openen naar de buurt, waarbij eventueel activiteiten voor de buurt georganiseerd zullen worden. Bij het betrekken van tuinders bij deze buurtactiviteiten is het van belang *“te beginnen bij de minste weerstand”* zoals Ans Hobbelink, voorzitter van Tuinenpark Ons Buiten Utrecht, aangaf. In de volgende grafiek is te zien op wat voor manier de verschillende tuinders de komende veranderingen beoordelen:

Grafiek 6, Tuinidentiteiten naar Visie Verandering-Afhankelijkheid Tuin

In deze grafiek valt het op dat Werktuinders positief staan tegenover de verandering. Dit gaat echter gepaard met onverschilligheid, aangezien zij zich niet erg gebonden voelen aan De Koekelt. Als zij merken dat de veranderingen hun niet bevallen, schrijven zij zich simpelweg uit. De minste weerstand over de komende veranderingen is te vinden bij de Mensentuinders, die positief staan tegenover het delen van het tuinenpark met buurtbewoners. Dit zijn dus de tuinders die het beste te benaderen zijn wanneer inzet van de tuinders benodigd is. Bij het organiseren van een Oogstfeest bijvoorbeeld zouden zij hapjes uit hun tuin kunnen bereiden voor de buurt. Voedseltuinders, Experimenteertuinders en Mooie Plektuinders zijn overwegend negatief in hun instelling over de komende veranderingen.

Gezamenlijk object

Het zichtbaar maken van de gemeenschappelijke waarden kan ook door de waarden tastbaar te maken in de vorm van een object, waar iedereen zichzelf herkent. Enkele voorbeelden:

“Mijn tuin is voor mij...”-boekje

Anneke Scholte, voormalig voorzitter van Volkstuinvereniging Moerenburg in Tilburg, heeft tijdens haar voorzitterschap een boekje gemaakt waarop iedere tuinder een persoonlijke bladzijde had. Op deze bladzijde maakte iedere tuinder de zin "Mijn tuin is voor mij..." af.

Sommigen schreven een zin, anderen een halve bladzijde. Daarbij had Anneke een foto van hun tuin gemaakt, met drie detailfoto's. Toen het af was hing ze alle pagina's aan waslijnen in een ruimte en nodigde de tuinders uit. Omdat het over henzelf ging, kwamen alle tuinders opdagen. Volgens Anneke waren mensen ontroerd. Zij kregen een gevoel van: "dit zijn wij". Het boekje bewaarde ze in de gemeenschappelijke schuur zodat iedereen het af en toe kon inkijken. Mensen vonden het heel veel waard en kwamen het regelmatig bekijken of lieten het aan vrienden en familie zien.

Korte film

In het kader van dit onderzoek is een 5-minuten film gemaakt van de potluck, met enkele tuininterviews. Op deze film is de uitwisseling tussen tuinders, en de persoonlijke waarden van verschillende tuinders te zien.

Groepsfoto

Een voorstel van Anneke Scholte is om een groepsfoto te maken van alle leden van De Koekelt. Alle tuinders moeten dan op een dag naar de Koekelt komen, ze zijn een tijdje met zijn allen op de tuin en moeten zich een beetje vermaken tijdens het afwachten. Alleen al de gebeurtenis kan volgens Anneke heel veel bijdragen aan het groepsgevoel.

Receptenboek De Koekelt

Een ander idee is om een receptenboek te maken, waarbij iedere tuinder een recept geeft wat hij/zij maakt van tuinproducten. Bij ieder recept staat een foto van de tuin van de betreffende tuinder. Dit sluit aan op de gemeenschappelijke waarden natuurlijk voedsel en trots. Ook is het receptenboek van iedereen, omdat iedereen er een eigen recept in heeft staan.

Receptenboek "Voedsel uit het wild"

Wout Schotsman, PvdA-Raadslid, had ook een idee over een receptenboek, dat samengesteld zou kunnen worden door de VAT. De recepten in dit boek zouden ingrediënten bevatten die je in het bos kunt vinden. Volgens hem kunnen vooral Marokkaanse tuinders hier veel ideeën voor geven.

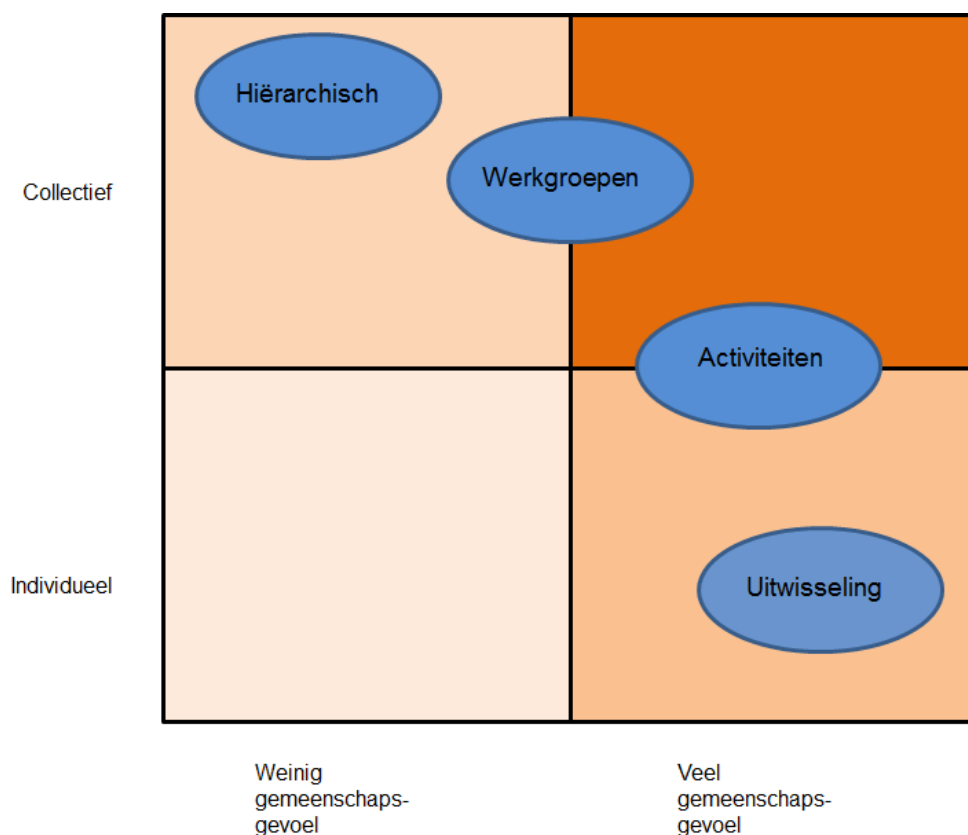
6. Participatie

In dit hoofdstuk wordt toegelicht op wat voor manier participatie onder tuinders versterkt kan worden. Participatie is een rekbaar begrip, dat op verschillende manieren geïnterpreteerd kan worden. Het bestuur van De Koekelt, net zoveel als de tuinders, speelt een belangrijke rol in de mate van participatie. Participatie bestaat uit twee aspecten, namelijk de mate waarin een persoon zich inzet voor collectieve kwesties, en de mate waarin de persoon bijdraagt aan gemeenschapsgevoel. Daardoor kan participatie verschillende vormen aannemen.

6.1 Participatiemodel

Alleen Nederlandse gepensioneerde mannelijke tuinders waren bestuurslid of lid van een werkgroep geweest. Dat bleek uit de gesprekken die ik gevoerd heb. Andere tuinders gaven aan weinig behoefte te hebben aan bestuurlijke activiteiten. Zij wilden echter wel op andere wijze bijdragen aan De Koekelt. De verschillende wijzen waarop tuinders bereid zijn om bij te dragen aan De Koekelt, zijn in de volgende grafiek toegelicht.

Grafiek 7, Participatiemodel

In de grafiek worden de participatievormen over vier vakken verdeeld, namelijk de mate waarin de vorm bijdraagt aan gemeenschapsgevoel, en de mate waarin de persoon die participeert zich inzet voor collectieve kwesties. Van linksboven naar rechtsonder zijn de participatievormen telkens minder op het collectief gericht, meer gefocust, en informeler.

Per participatievorm zal dit worden toegelicht, alsmede de mate waarin deze vorm op De Koekelt voorkomt.

Vorm 1 Hiërarchisch

Met de hiërarchische participatievorm wordt die van de traditionele verenigingsstructuur bedoeld. Er is een bestuur dat beslissingen neemt, waar leden jaarlijks in de Algemene Ledenvergadering over kunnen stemmen. Dit is tevens een moment waarop leden voorstellen kunnen aandragen. Het bestuur neemt deze voorstellen in overweging en beslist wat ermee gebeurt.

In de Algemene Ledenvergadering worden leden betrokken bij kwesties die de hele vereniging aangaan, zij beslissen daar over problemen op collectieve schaal. Ook door een periode de functie van bestuurslid op zich te nemen, participeert een lid op collectieve schaal. Deze vorm draagt echter weinig bij aan het gemeenschapsgevoel binnen de vereniging. Er wordt weinig aandacht besteed aan onderling contact tussen de tuinders en participatie op kleinere schaal is niet mogelijk.

Deze vorm van participatie wordt onderschreven door het bestuur van De Koekelt en door een aantal actieve leden. Zij vinden het belangrijk dat de volkstuin als collectief goed functioneert, en omschrijven participatie als de mate waarin leden naar vergaderingen komen, in bestuur of commissie zitten.

Vorm 2 Werkgroepen

Met werkgroepen wordt bedoeld een aanpassing aan de hiërarchische verenigingsstructuur, waarbij leden invloed kunnen uitoefenen op een onderdeel van het functioneren van de vereniging. Door aan een werkgroep deel te nemen zetten leden zich op iets minder collectieve schaal in, aangezien zij zich focussen op een gedeelte van de collectieve kwesties.

Deze vorm draagt bij aan het gemeenschapsgevoel, aangezien meer leden actief worden betrokken bij de vereniging, waarbij zij ten eerste de andere leden van de werkgroep beter leren kennen. Door specifieke onderdelen van collectieve kwesties in werkgroepen onder te brengen, laat het bestuur een deel van de beslissingen aan meer leden over, wat de organisatie van de vereniging dichterbij de leden brengt. Een stuurgroep die in verbinding staat met het bestuur coördineert deze taken.

Sinds een jaar is deze structuur van toepassing op De Koekelt. Actieve leden nemen deel aan deze werkgroepen. Een van de geïnterviewde tuinders vertelde dat hij lid was geworden van de technische commissie, omdat hij ervaring had met waterleidingen en graag wilde sturen op dit gebied. Een andere geïnterviewde was lid van de Activiteitencommissie. Hij vertelde dat hij zichzelf zag als deel van de “ouwe getrouwen”, een groep tuinders die al lang op De Koekelt tuiniert en stabiliteit biedt aan De Koekelt. Binnen de Activiteitencommissie vond hij het belangrijk om open te staan voor nieuwe ideeën en deze ook serieus te nemen.

De geïnterviewde tuinders die lid zijn van een werkgroep zijn zeer overtuigd van de positieve bijdrage die zij leveren aan De Koekelt. Tuinders die zich minder zelfverzekerd voelen, en minder “gevoel van invloed” hebben, zullen minder snel geneigd zijn te participeren binnen een werkgroep structuur.

Een aantal geïnterviewden gaf aan niet voldoende tijd te hebben om in een commissie te gaan. Zo gaf een Nederlandse vrouwelijke tuinder aan, dat ze in een commissie, met teveel dingen tegelijk bezig zou zijn, waardoor ze haar concentratie kwijt zou raken. Een Keniaanse vrouwelijke tuinder gaf aan dat ze het te vermoeiend zou vinden om regelmatig voor een commissie te moeten vergaderen, naast haar reguliere werk, en haar werk in haar volkstuin.

Vorm 3   Activiteiten

Met Activiteiten wordt bedoeld de participatievorm waarbij regelmatig activiteiten door de leden zelf worden georganiseerd. Dit houdt in dat het bestuur de mogelijkheid biedt, en leden stimuleert, om een activiteit zoals een barbecue, een feest of een workshop te organiseren.

De leden die participeren door eenmalig iets te organiseren doen dit op minder collectieve schaal dan door lid van een werkgroep te worden, aangezien waarschijnlijk maar een deel van de vereniging aan de activiteit zal deelnemen. Deze vorm van participatie draagt veel bij aan het gemeenschapsgevoel. Leden die eenmalig een activiteit organiseren, realiseren zich hoe makkelijk het is om zich in te zetten voor de vereniging, en zullen een andere visie op de vereniging ontwikkelen omdat zij nieuwe contacten hebben opgedaan binnen de vereniging. Ook zullen zij meer begrip kunnen opbrengen voor het bestuur, aangezien zij een keer buiten hun rol als passief lid zijn getreden. Door activiteiten te organiseren op De Koekelt worden gemeenschappelijke waarden zichtbaar gemaakt, waardoor tuinders in staat zijn zich met elkaar te verbinden en gedeelde belangen boven individuele belangen te tillen (Fukuyama 1996, p.10) Dit is een informele vorm van participatie, die geen vastomlijnde structuur bevat van vergaderingen en functies.

Veel tuinders hebben aangegeven dat ze een functie in het bestuur of in een commissie te tijdrovend zouden vinden, maar dat ze wel eenmalig een activiteit zouden willen organiseren.

Zo vertelde de hiervoor genoemde Nederlandse vrouwelijke tuinder dat ze het organiseren van een feest of etentje op De Koekelt als een uitdaging zou zien, om zichzelf een beetje wakker te houden. Ook een mannelijke Surinaamse tuinder gaf aan dat hij vindt dat hij niet genoeg tijd heeft om een functie in het bestuur of in een commissie goed te vervullen, maar dat hij het heel leuk zou vinden om iets van korte duur te organiseren, liefst een barbecue. Een mannelijke Turkse tuinder vertelde dat als er ruim op tijd aangekondigd zou worden dat er mensen nodig zijn om op een bepaalde datum iets te organiseren, hij mee zou helpen. Ook deze tuinder gaf aan dat hij zich graag meer zou willen inzetten voor De Koekelt, maar dat hij hiervoor de tijd niet kon vinden vanwege zijn werk.

Als onderdeel van dit onderzoek is een potluck georganiseerd (zie Kader Potluck). Twee Turkse vrouwen waren, door middel van advies over de tijd, de datum en de flyer, betrokken bij de organisatie. Ook werd van alle deelnemers verwacht dat ze zelf voor bord en bestek zorgden, en een gerecht meebrachten. Deelnemers waren hier erg enthousiast over en dachten vanzelf mee. Zo hadden enkele tuinders extra borden meegenomen, en hadden sommigen ook aan drinken gedacht. De eerder genoemde Surinaamse tuinder had een brander meegenomen om gerechten nog eens te kunnen opwarmen. De eerder genoemde vrouwelijke Nederlandse tuinder hielp door de gehuurde tafels en stoelen met haar auto en een aanhanger terug naar de verhuurder te brengen. Hieruit blijkt dat veel tuinders op informele manier graag mee organiseren.

Door aan activiteiten deel te nemen dragen tuinders ook bij aan het gemeenschapsgevoel, aangezien zij op deze manier andere leden beter leren kennen. Onbekenden worden bekenden, wat het onderling vertrouwen op de tuin vergroot. Dit is een belangrijke bijdrage aan de norm van algemene wederkerigheid (Putnam, 2000). Door onderling vertrouwen zijn mensen bereid iets voor een ander te doen zonder daar iets voor terug te verwachten; zij weten dat ze het ooit, zij het via een andere weg, toch wel terug zullen krijgen.

Op De Koekelt worden nu geen activiteiten georganiseerd. In het vorige hoofdstuk over gemeenschapsgevoel en activiteiten, staat beschreven in wat voor activiteiten verschillende tuinders geïnteresseerd zouden zijn.

Vorm 4   Uitwisseling

Tot slot is er de participatie op het kleinste niveau, namelijk op het niveau van de aangrenzende tuinen. Uitwisseling tussen burens is een informele vorm van participatie die veel bijdraagt aan gemeenschapsgevoel. De waarde van uitwisseling moet niet worden onderschat. Het draagt in hoge mate bij aan een positieve sfeer op het tuinenpark en het is de meest simpele en veel voorkomende manier om andere tuinders te leren kennen en het onderling vertrouwen te vergroten. Op De Koekelt komt uitwisseling veel voor. De norm is dat burens en voorbijgangers elkaar groeten, niet-groeten wordt afgekeurd.

Door elkaar te groeten en een praatje te maken kunnen tuinders elkaar ook een beetje controleren. Zo sprak een Turkse vrouw een Keniaanse vrouw erop aan dat het onkruid in haar tuin zo hoog stond:

“Ook op vakantie geweest?”

“Vakantie? Werken, zal je bedoelen!”

De Turkse vrouw reageerde verbaasd en vertelde dat zelfs als zij het druk had, ze het onkruid niet zo hoog zou laten groeien. De Keniaanse vrouw legde uit dat het ook nog eens telkens net regende als ze in haar tuin wilde gaan werken.

Een Surinaamse tuinder vertelde echter dat hij zijn buurman er niet op aansprak dat hij zijn aardappels opeenvolgende jaren op dezelfde plek verbouwde, terwijl hij wel het idee had dat de overlast op De Koekelt van de Coloradokever daardoor kwam:

“Mensen weten wel dat ze dat niet moeten doen, het voegt dan eigenlijk niets toe om het nog eens te zeggen.”

Afstand tussen participatievormen

Op De Koekelt lijkt er een afstand te zijn tussen leden die op informele en individuele manier participeren, en leden die op formele en collectieve manier participeren.

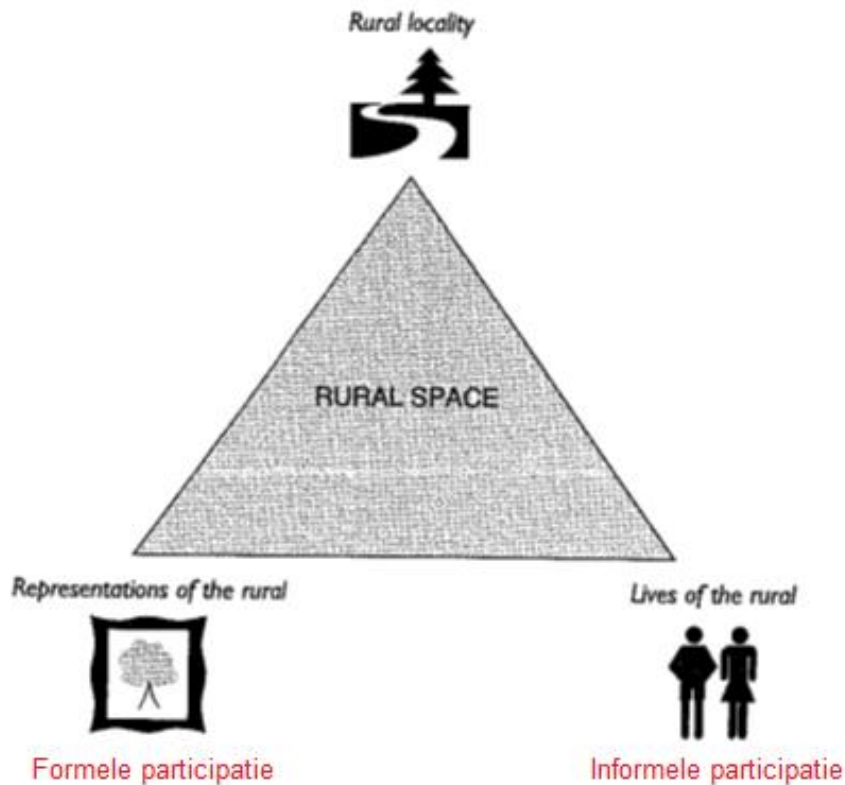
Veel tuinders van niet-Nederlandse afkomst, die op informele manier participeren, kennen het woord bestuur niet. Wel kennen zij “de mannen met witte baarden die bij de ingang tuinieren”. Andersom zijn veel leden die op formele en collectieve manier participeren, bijvoorbeeld door een functie in het bestuur te vervullen, niet op de hoogte van de waarde van informele participatie. Zij zien tuinders die niet naar vergaderingen komen en niet geïnteresseerd zijn in een functie als bestuurslid als niet-participerende leden. Tekenend voor deze afstand was de houding van het bestuur van De Koekelt over de georganiseerde potluck. Hoewel tuinders meteen enthousiast waren op mijn voorstel om een potluck te organiseren, reageerde het bestuur negatief. Per mail gaven zij aan dat het bestuur opzag tegen het organiseren van zo’n activiteit, en dat het niet het goede moment was omdat tuinders bezig waren om hun spullen uit de tuin te verplaatsen vanwege de verhuizing. Argumenten dat de potluck het bestuur geen organisatie zou kosten omdat ik de organisatie samen met de tuinders op me zou nemen, en dat het juist een bijdrage zou leveren aan de sfeer ten tijde van de verhuizing, konden het bestuur en de stuurgroep niet overtuigen.

Uit deze reactie sprak op meerdere manieren de mate waarin het bestuur vasthield aan de hiërarchische participatievorm:

- Het bestuur en de stuurgroep reageerden negatief op spontaan initiatief en motivatie vanuit de tuinders, in plaats van inzet van onderop te ondersteunen.
- Het bestuur en de stuurgroep leken meer waarde te hechten aan een strakke planning van de verhuizing dan aan de bijdrage die een dergelijke activiteit levert voor het gemeenschapsgevoel en de sfeer op de tuin

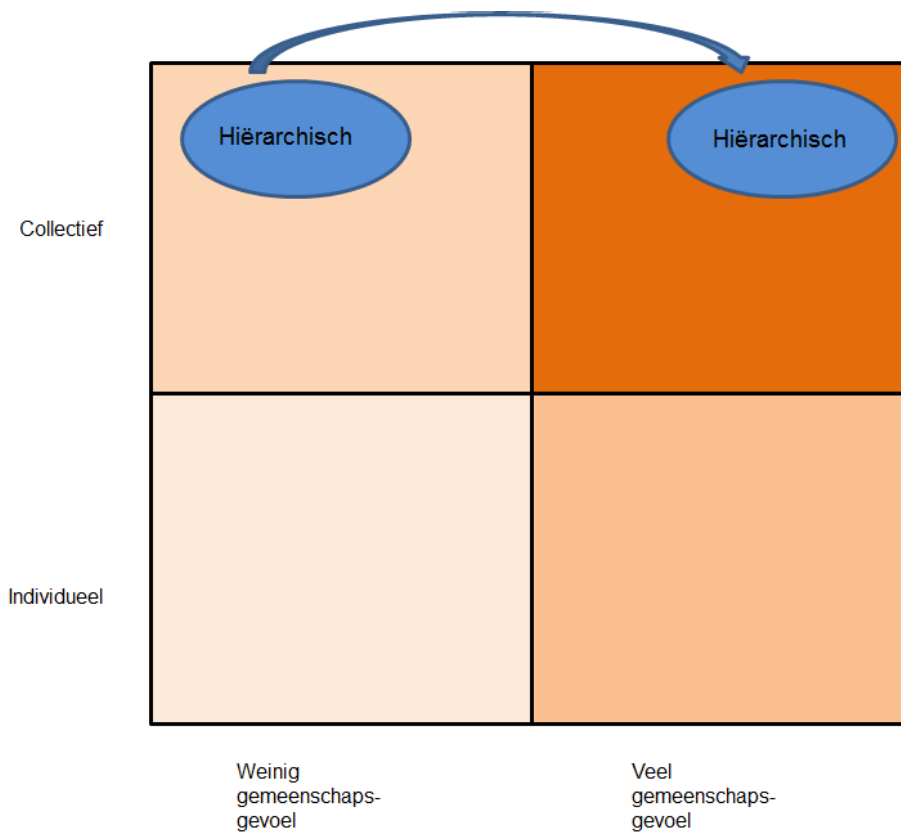
Door extra overtuigingskracht van de Begeleidingscommissie heeft het bestuur zich uiteindelijk toch laten overreden en de potluck ondersteund. Achteraf waren zij zelfs positief over de activiteit.

De afstand tussen de verschillende participatievormen kan begrepen worden met behulp van de social representation theory. Volgens deze theorie construeren mensen een plek met de ervaring die zij van deze plek hebben. De ervaring die mensen van een plek hebben verschilt. Leden van het bestuur van De Koekelt en van VAT-Ede hebben een andere ervaring van De Koekelt dan tuinders die een paar keer per week voor hun tuin komen. Halfacree (2006) maakt onderscheid tussen de formele en bureaucratische belangen van een plek, de “representation of the rural” en de beelden en percepties van de gebruikers van de plek, de “lives of the rural”. Het verschil in perceptie beïnvloedt de manier waarop het bestuur en de tuinders participatie ervaren. In dit geval komen de informele uitwisselingen van de tuinders voort uit de beelden van de “lives of the rural”, en komt de waarde die het bestuur van De Koekelt en van VAT-Ede aan de formele manier van participeren hecht, voort uit het belang van de “representation of the rural”. In de volgende figuur wordt dit verduidelijkt:

Figuur 5: Participatievormen naar representaties (naar Halfacree 2006)

De Activiteitsvorm, waarbij leden gestimuleerd worden om zich eenmalig op informele manier in te zetten voor een activiteit, kan als brug fungeren tussen de uitersten Hiërarchische participatie en Uitwisseling. Bestuursleden beseffen dat tuinders tot veel meer bereid zijn dan zij verwachtten. Tuinders die een functie in het bestuur als te tijdrovend, te moeilijk en te formeel ervaren, kunnen zich toch eens inzetten voor het collectief. Op de feedbackbijeenkomst gaven tuinders aan dat *“niet iedereen tegelijk in het bestuur kan zitten”*. De Activiteitsvorm biedt ook tuinders die geen formele functie hebben de mogelijkheid om te participeren, waardoor meer tuinders bij het collectief worden betrokken. Om de Activiteitsvorm te versterken is het van belang dat het bestuur initiatieven vanuit de tuinders stimuleert, en dat juist het bestuur gebruik maakt van informele uitwisseling om tuinders te motiveren gezamenlijk een activiteit te organiseren. Dit zou een switch van de hiërarchische participatievorm naar rechts in het participatiemodel impliceren, zoals te zien in grafiek 8.

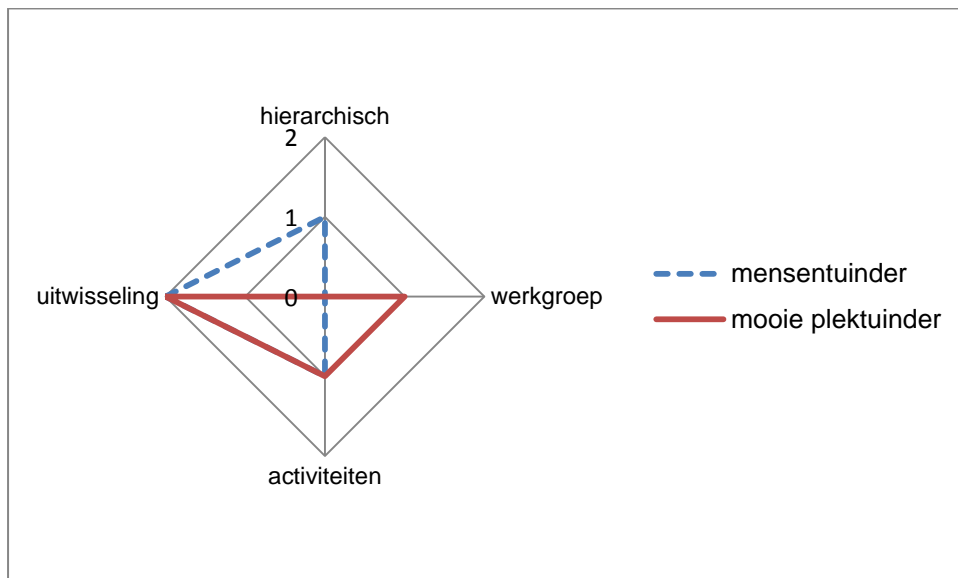

Grafiek 8: Hiërarchische participatievorm die bijdraagt aan het gemeenschapsgevoel

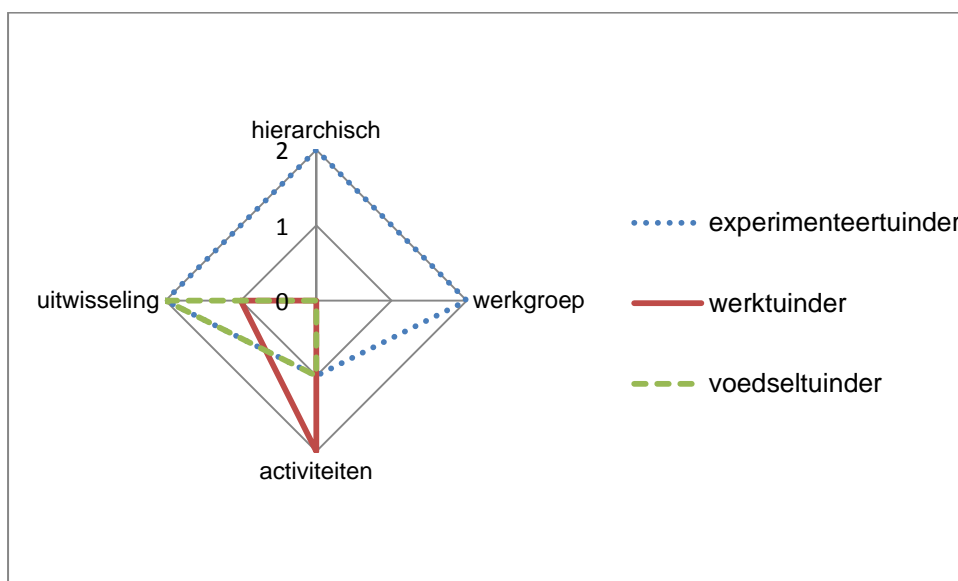
In grafiek 8 is te zien dat ook de hiërarchische participatievorm kan bijdragen aan het gemeenschapsgevoel. Door initiatieven vanuit de tuingroep te stimuleren en te ondersteunen, zoals uiteindelijk met de potluck is gebeurd, kan het bestuur ervoor zorgen dat informele uitwisseling tussen tuinders toeneemt, en dat het gemeenschapsgevoel op de tuin wordt versterkt. Anneke Scholte, voormalig voorzitter van Volkstuinvereniging Moerenburg en coördinator van Kindertuin Het Beloofde Land, benadrukt hoe belangrijk het is dat het bestuur van een volkstuin inziet dat een goede volkstuin niet alleen uit mooie tuinen en geordende heggen, maar ook uit positief contact tussen de tuinders bestaat. Ook bestuursleden van andere volkstuinen benadrukken het belang van contact tussen het bestuur en de tuinders. Ans Hobbelink, voorzitter van Ons Buiten Utrecht, benadrukt het belang van een open communicatie tussen tuinders en bestuur. Jose Verouden, penningmeester van De Groene Lunet, benadrukt het belang van praten en herhalen, met respect voor verschillende tuinders. Als voorzitter begon hij met mensen groeten op de tuin, om onderling contact op te roepen. Ton Lathouwers, penningmeester van ATV Hoge Weide vertelde dat er binnen zijn bestuur een “contactpersoon” is aangewezen die regelmatig langs de tuinen gaat om een praatje te maken, om de afstand tussen bestuur en tuinders klein te houden.

6.2 Tuindersidentiteiten en participatievormen

Hier zal getracht worden verbanden te leggen tussen de verschillende soorten tuinders, en de participatievormen die hierop aansluiten. Dit is samengevat in de volgende grafieken:

Grafiek 9a, Participatievormen naar Mensen- en Mooie Plektuinders

Grafiek 9b, Participatievormen naar Experimenteer- Werk- en Voedsel-tuinders

Voor het overzicht zijn de identiteiten verdeeld over twee grafieken, omdat de lijnen elkaar anders teveel overlappen. Per tuindersidentiteit zijn de scores 0, 1, en 2 aan de participatievormen gegeven. Score 0 houdt in dat het soort tuinders negatief is over deze participatievorm, score 1 houdt in dat het soort tuinders ofwel verdeeld, ofwel niet negatief

noch positief is over deze participatievorm, en score 2 houdt in dat het soort tuinders positief is over deze participatievorm.

Per identiteit wordt de voorkeur voor bepaalde participatievormen toegelicht. Daarbij moet ermee rekening gehouden worden dat mensen kunnen veranderen in behoefte aan participatie, en dus ook af en toe van participatievorm kunnen switchen.

Mensentuinder

Voornamelijk de Mensentuinders participeren veel op informele wijze door middel van uitwisseling. De belangrijkste reden om naar de tuin te gaan voor hen is juist het contact met andere mensen. Zo is er een tuinder die iedere dag naar De Koekelt komt, niet eens om in zijn tuin te werken, maar om even te kijken of er mensen zijn en een praatje te maken. Mensentuinders staan positief tegenover het organiseren van activiteiten, om op informele wijze te participeren. Een groot deel van de gesproken Mensentuinders was aanwezig bij de potluck, en een van hen hielp ook bij de organisatie. Op één na zijn de Mensentuinders negatief over participatie op formele wijze. Veel van hen zijn van niet-Nederlandse afkomst en zien taal als een barrière voor vergaderingen. Een van hen, een Marokkaanse Mensentuinder, gaf aan het nut van vergaderingen niet in te zien:

“We moeten niet zoveel praten, er gebeurt toch niets. Werken!”

Een andere Mensentuinder gaf aan niet in een werkgroep te willen, omdat ze het te vermoeiend zou vinden om telkens te moeten vergaderen.

Mooie Plektuinder

Ook de Mooie Plektuinders participeren eerder op informele wijze dan op formele wijze. Zoals in het vorige hoofdstuk beschreven, hebben zij eerder een fysieke, dan een sociale binding met De Koekelt. Zij zijn dus minder op de gemeenschap gericht. Zo volgen zij liever eenmalige workshops dan een hele cursus en zijn zij bereid af en toe deel te nemen aan activiteiten, maar iets minder om ze te organiseren. Een Mooie Plektuinder gaf aan:

“Ik ben niet zo’n verenigingsmens, mijn tuin is voor mij gewoon mijn plekje.”

Hiermee bedoelde zij dat zij liever van haar tuintje geniet dan zich actief in te zetten voor collectieve kwesties. Wel neemt deze tuinder graag deel aan eenmalige activiteiten zoals workshops. Ook was zij aanwezig bij de potluck en hielp zij mee door de gehuurde banken met de aanhangwagen terug te brengen. Sociaal contact moet volgens haar niet te georganiseerd zijn.

Een andere Mooie Plektuinder gaf aan dat hij liever op informele wijze van kennissen op De Koekelt over tuinieren leert, dan een cursus te moeten volgen. Dit is een Turkse tuinder die naar zijn idee te oud is om te leren. Wel vraagt hij veel aan zijn burens, die volgens hem heel goed tuinieren.

Mooie Plektuinders zijn dus vooral gericht op de beleving van hun eigen tuin en participeren liever op informele manier door uitwisseling en door af en toe deel te nemen aan een activiteit.

Experimenteertuinder

Experimenteertuinders zijn oude ervaren tuinders die meestal in het bestuur hebben gezeten en/of in een werkgroep zitten. Zij delen hun tuinkennis graag met anderen, en veel tuinders met vragen weten de weg naar hen tuin ook te vinden. Experimenteertuinders participeren dus op formele, zowel als op informele wijze. Over het organiseren en deelnemen aan activiteiten hebben zij geen eensgezinde mening. Geen van de Experimenteertuinders was aanwezig bij de potluck.

Werktuinder

Werktuinders participeren niet graag op formele wijze omdat zij daar niet genoeg tijd voor hebben vanwege hun baan of vanwege andere hobby's. Wel hebben zij allen aangegeven graag deel te nemen aan etentjes. Enkeligen hebben tevens aangegeven eenmalig iets te willen organiseren. Tuinders met weinig tijd hebben meer behoefte aan informele participatie, aangezien dit een flexibele manier van participeren is. Er zijn geen vaste vergaderingsdata en -tijden, waardoor een tuinder het makkelijk naast zijn of haar andere activiteiten kan doen. Uitwisseling met andere tuinders en deelname en organisatie van activiteiten zijn vormen van participatie die geen verplichting meebrengen en die tuinders kunnen doen wanneer het hen schikt. Informele participatie door uitwisseling is bij werktuinders echter minimaal, de meeste van hen waarderen een praatje met hun burens wel maar nemen ook hier weinig tijd voor.

Voedseltuinder

Voedseltuinders zijn voornamelijk tuinders van niet-Nederlandse afkomst. In de grafiek is te herkennen dat deze tuinders niet op formele wijze participeren. Veel tuinders van niet-Nederlandse afkomst zijn niet bekend met de formele participatievorm. Met Turkse en met Marokkaanse tuinders is het moeilijk om over het "bestuur" te praten. Weinig Turkse en Marokkaanse tuinders kennen het woord "bestuur". Enkele verwijzen naar het bestuur met "De Koekelt", alsof zij het tuinenpark en het bestuur als één entiteit zien en niet beseffen dat het

bestuur uit tuinders zoals zij bestaat. Van taken buiten de eigen tuin, zoals vergaderen, organiseren, en mensen op de regels wijzen, wordt verwacht dat het bestuur dit doet. *“Moet bestuur doen”* of *“moet De Koekelt doen”*. Eén Marokkaanse tuinder gaf aan niet voldoende Nederlands te beheersen om zelf in het bestuur te gaan, en één Turkse tuinder gaf aan hier niet genoeg tijd voor te hebben. Over het algemeen werden vragen hierover niet begrepen. Tuinders gaven aan *“niet professioneel”* te zijn, of tuinieren alleen *“als hobby”* te doen. In het hoofdstuk Karakteriseringsframes is hier verder over uitgeweid.

Voedseltuinders waarderen juist participatie op informele wijze. Net als Mensentuinders speelt een praatje maken met andere mensen een belangrijke rol in hun motivatie om een volkstuin te hebben.

De voorzitter van Irshad, de voorzitter van De Groene Lunet, de penningmeester van De Hoge Weide, Robert van Rheenen en Matthijs Bouwman benadrukten over de participatie van tuinders van niet-Nederlandse afkomst hetzelfde: Het belang van informele uitwisseling, praten en uitleggen. Door als bestuurslid regelmatig met de tuinders te gaan praten, interesse te tonen voor de tuinder, en uit te leggen wat het bestuur doet, wordt de afstand tussen het bestuur en de tuinder verkleind en ontstaat er, beetje bij beetje, meer begrip voor elkaar. Dit is een kwestie van tijd, geduld, en investering. Volgens Jose Verouden, de penningmeester van De Groene Lunet, is het wantrouwen onder de Turkse tuinders op zijn volkstuincomplex tegen informatie groot. Informatie op formele wijze bij vergaderingen verspreiden voldoet daarom niet, je moet telkens weer langs de tuinen van mensen en dezelfde berichten herhalen. Anneke Scholte stelde voor om een aantal sleutelfiguren te vinden op de tuin die een sociale functie vervullen, en hen extra taken te geven. Zij zouden bijvoorbeeld de woordvoerder kunnen zijn van afwezige tuinders bij vergaderingen, en hen ook op de hoogte kunnen houden van wat er besproken is bij de vergaderingen.

Ook tijdens dit onderzoek werd ondervonden dat informeel contact met Turkse en Marokkaanse tuinders makkelijker verloopt dan formeel contact. Door eerst interesse te tonen voor hun tuin, mee te werken in de tuin, en het gesprek informeel te houden, spraken Turkse en Marokkaanse tuinders veel vrijer en opener. Bij een interview voelden zij zich waarschijnlijk ondergeschikt aan de interviewer.

Een andere vorm van informele participatie is deelname en organisatie van activiteiten. Zoals eerder genoemd, zullen activiteiten gericht op eten, of tuinwedstrijden, het meest gewaardeerd worden door Voedseltuinders. Tijdens de Ledenvergadering van 17 augustus, die plaatsvond om de transformatie naar het Tuinenpark toe te lichten, was er een Afghaanse tuinder die vroeg of het mogelijk zou zijn om een barbecue op de nieuwe tuin te hebben. In het interview had hij deze wens al uitgesproken.

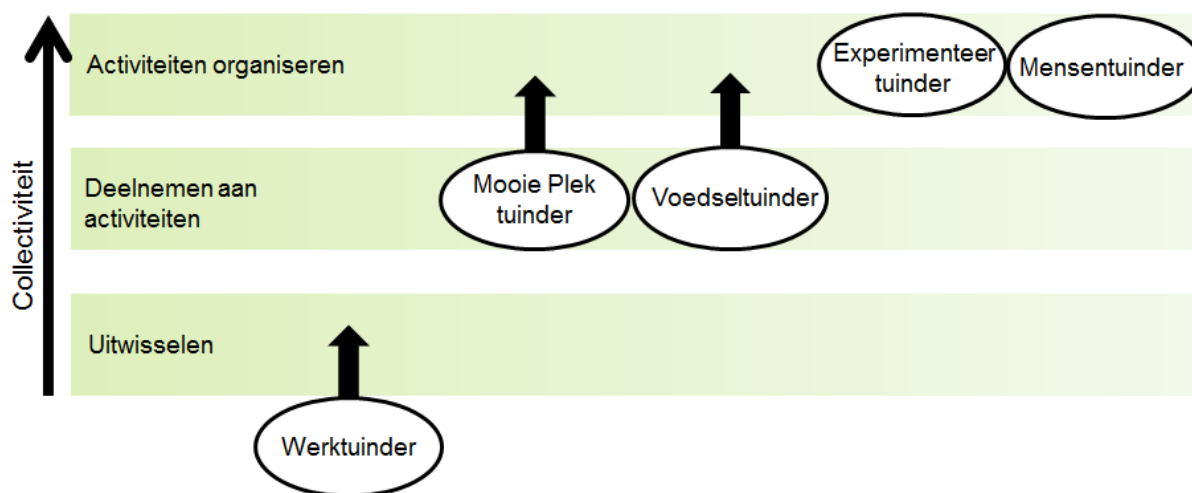

“Wij buitenlanders gaan niet met vakantie. As er een algemene plek is waar wij kebab kunnen maken...”

Dit is een concrete vraag om een informele ontmoetingsmogelijkheid. Om informele participatie en gemeenschapsgevoel te bevorderen, zou dit serieus in overweging genomen moeten worden.

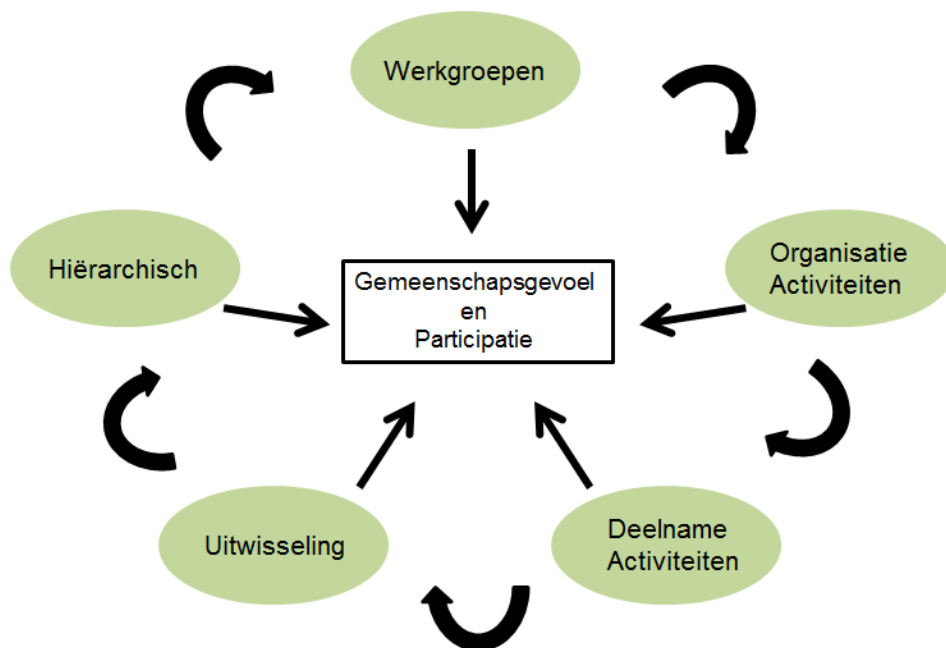
Beschouwing op Participatie en Gemeenschapsgevoel: Moet iedereen betrokken zijn?

Uit het advies van Ans Hobbelink “Begin bij de minste weerstand” klinkt een vervolg, namelijk “dan volgt de rest vanzelf”. De verschillende tuinidentiteiten bestijgen dan als het ware de ladder van informele participatie, waarbij zij zich steeds meer richten op het collectief. In voorgaande resultaten is betoogd dat Mensentuinders en Experimenteertuinders makkelijk zijn aan te spreken voor het organiseren van activiteiten. Het is mogelijk dat Voedseltuinders en Mooie Plektuinders meer betrokken raken en ook mee gaan organiseren als zij zien hoe Mensentuinders actief aan de organisatie van bijvoorbeeld Oogstfeesten en andere buurtactiviteiten deelnemen en hier plezier aan beleven. In de volgende figuur is deze ladder van informele participatie verbeeld:

Figuur 6: Informele Participatieladder

Het is ook mogelijk dat dit niet gebeurt. Tuinders van bepaalde tuinidentiteiten blijven dan minder actief. De verschillende vormen van participatie moeten dan niet gezien worden als een ladder, waarbij de sporten met hoogte in waarde toenemen. Iedere vorm van participatie draagt er op zijn eigen manier aan bij dat het geheel meer is dan de som der delen, zoals te zien in figuur 7:

Figuur 7: Gelijke waarde van participatievormen

Het verschil tussen figuur 6 en 7 roept enkele vragen op: Moet iedereen betrokken zijn?

Hebben tuinders recht op het onthouden van deelname?

Ans Hobbelink, voorzitter van Tuinenpark Ons Buiten, Utrecht, geeft het belang aan van een ballotage, die ervoor zorgt dat enkel leden worden toegelaten die zich van het begin actief willen inzetten voor de vereniging. Met deze methode is de kans echter groot dat je groepen buiten het tuinenpark sluit die niet bekend zijn met de waarde van een vereniging, maar die wel zouden kunnen bijdragen aan het gemeenschapsgevoel. Een eventuele ballotage zou volgens Ans Hobbelink gespecificeerd moeten zijn op de gemeenschapsidentiteit van het betreffende tuinenpark. Deze identiteit heeft betrekking op de manier van tuinieren van de tuinders, en op de mate waarin betrokkenheid van tuinders vereist is. Toen Anneke Scholte voorzitter werd van volkstuinvereniging Moerenburg, zorgde zij ervoor dat iedere tuinder een taak kreeg die bij hem of haar paste, zodat iedere tuinder ergens verantwoordelijk voor was.

Wout Schotsman, PvdA-raadslid, gaf daarentegen aan dat het betrekken van mensen een voortdurend proces is. Binnen een vereniging is het volgens hem normaal dat enkel een klein gedeelte actief is, zowel onder Nederlandse tuinders als onder tuinders van niet-Nederlandse afkomst.

Het is aan het bestuur van De Koekelt om deze discussie te voeren: Hoe betrokken moeten tuinders zijn, in hoeverre wil je participatie verhogen, en van welke groep tuinders wil je de betrokkenheid verhogen?

H7 Conclusie en Aanbevelingen

In dit hoofdstuk zullen de conclusies die uit dit onderzoek zijn getrokken worden toegelicht. Vervolgens zullen concrete aanbevelingen gedaan worden aan het bestuur van De Koekelt.

In dit onderzoek is naar een antwoord gezocht op de volgende vraag:

Welke factoren dragen bij aan het versterken van gemeenschapsgevoel en participatie onder tuinders van De Koekelt?

Deze vraag is opgedeeld in de volgende subvragen:

- Op welke manier is de diversiteit onder de tuinders van De Koekelt te bevatten?
- Welke factoren dragen bij aan de versterking van gemeenschapsgevoel op De Koekelt?
- Welke factoren dragen bij aan de versterking van participatie op De Koekelt?
- Op welke manier zijn de ervaringen opgedaan op De Koekelt bruikbaar voor tuinenparken in het algemeen?

Met behulp van interviews onder tuinders en onder sleutelfiguren zoals bestuurders van andere volkstuinten, door participatieve observatie op De Koekelt, en door het organiseren van activiteiten zoals een potluck, het maken van een film en een feedbackbijeenkomst (zie Bijlage V), is getracht deze vragen te beantwoorden. Deze antwoorden worden hieronder per subvraag toegelicht.

Op welke manier is de diversiteit onder tuinders van De Koekelt te bevatten?

Om de diversiteit onder tuinders van De Koekelt uiteen te leggen, zijn de tuinders ondervraagd over de manier waarop zij hun tuin beleven, de manier waarop zij De Koekelt beleven, en de ideeën die zij hebben over hun medetuinders en over het bestuur. De visie en de beelden die zij hebben van De Koekelt, zijn vertaald naar Karakteriseringsframes, Identiteitsframes, en Probleemframes.

De Karakteriseringsframes bevatten de factoren waarop de tuinders elkaar indelen. Dit zijn de volgende factoren:

- Tijd die ze hebben om naar de tuin te gaan
Tuinders die veel tijd hebben, namelijk meer dan drie keer per week, om naar de tuin te gaan, zullen eerder geneigd zijn om naast het tuinieren ook veel met andere tuinders te kletsen en om zich in te zetten voor bestuur of werkgroepen.

- Afkomst

Tuinders maken onderscheid in tuinders van niet-Nederlandse afkomst, en Nederlandse tuinders. Veel Nederlandse tuinders zien tuinders van niet-Nederlandse afkomst als tuinders die weinig variatie in gewassen verbouwen, veel bonen verbouwen, en voor wie tuinieren een middel tot goedkoop voedsel is. Veel tuinders van niet-Nederlandse afkomst valt het weer op dat Nederlandse tuinders veel bloemen verbouwen.

Dit zijn stereotypen die niet geheel met de waarheid overeen komen. In dit onderzoek is gevonden dat er veel variatie is onder tuinen van mensen van verschillende landen. Marokkaanse en Afghaanse tuinders verbouwen bijvoorbeeld helemaal niet zoveel bonen als Turken. Ook geven veel tuinders van niet-Nederlandse afkomst aan dat zij groenten goedkoper op de markt zouden kunnen vinden, tuinieren is dus niet enkel een middel tot goedkoop voedsel.

- De ervaring die zij hebben in tuinieren

Tuinders met veel ervaring geven vaak gevraagd en ongevraagd advies aan tuinders met minder ervaring. Tuinders met weinig ervaring weten meestal welke tuinders veel ervaring hebben en vragen hen ook om advies.

- De waarde die zij hechten aan de kosten van het tuinieren

Veel tuinders van niet-Nederlandse afkomst ervaren de kosten van het tuinieren als hoog, en hebben verschillende tactieken om hiermee om te gaan. Zij verzamelen bijvoorbeeld de zaden van hun planten om ze het jaar erna opnieuw te zaaien, zij verbouwen weinig tot geen bloemen, en zij kopen hun zaden in het land waar zij vandaan komen als zij daar op vakantie zijn, omdat ze daar goedkoper zijn.

- Sekse

De factor sekse is een onderscheid die per afkomst verschilt. Onder Turkse tuinders tuinieren voornamelijk de vrouwen, onder Marokkaanse en Afghaanse tuinders blijft de vrouw voornamelijk thuis om voor het huis en de kinderen te zorgen en de verwerking en conservering van de tuingroenten te verzorgen, en onder Nederlandse echtparen doet de man vaak de groenten en de vrouw de bloemen, de kruiden en de verwerking en conservering van de tuingroenten. Er zijn echter ook alleenstaande Nederlandse vrouwen, zij worden gezien als tuinders die over het algemeen veel bloemen in hun tuin hebben.

De Identiteitsframes bevatten de motieven die tuinders leiden om een volkstuin te hebben. Op basis van de motieven zijn de volgende groepen tuinders gevormd:

- Mensentuinder

De Mensentuinder komt vooral naar de tuin voor het sociaal contact.

- Mooie Plektuinder

De Mooie Plek tuinder vindt in zijn of haar tuin een rustig plekje, waar hij of zij graag gaat zitten als het mooi weer is.

- Experimenteertuinder

De Experimenteertuinder probeert vooral zijn tuiniertechnieken te verbeteren en heeft vaak ook veel kennis en ervaring in tuinieren.

- Voedseltuinder

De Voedseltuinder heeft een volkstuin om natuurlijke, smakvolle, of in Nederland moeilijk te vinden groenten te verbouwen.

- Werktuinder

De Werktuinder heeft een drukke baan en een groot sociaal leven, en heeft daarom weinig tijd voor zijn/haar tuin. Als hij/zij op de volkstuin is, is dat om te tuinieren. Tijd voor een praatje of om even te zitten heeft de Werktuinder meestal niet.

Met de Identiteitsframes en de Karakteriseringsframes zijn de verschillende waarden die tuinders aan hun tuin hechten, en de intensiteit en de vorm waarmee tuinders zich binden aan De Koekelt als plaats, te bevatten. Dit komt grotendeels tot uiting in de manier waarop de verschillende groepen tegen problemen in De Koekelt aankijken, de Probleemframes. Frames van de volgende problemen zijn onderscheiden:

- Verhuizingsongemak
- Diefstal en Vandalisme
- Verstoring van de rust door opening naar de buurt
- Gebrek aan, of overvloedige controle van de regels
- Coloradokever
- Gebrek aan groepsgevoel

Uit de verschillende Probleemframes blijkt, dat wat door de ene tuinder als een probleem ervaren wordt, door andere tuinders niet als probleem, in sommige gevallen zelfs als kracht ervaren wordt.

Op een aantal aspecten zijn de frames met elkaar te verbinden, wat inhoudt dat sommige Karakteriseringsframes overeenkomen met Identiteitsframes, en dat tuinders met een bepaalde Identiteitsframe dezelfde Probleemframes hebben. De frames scheppen inzicht en begrip in het handelen en oordelen van de tuinder, en in de manier waarop de tuinders reageren op de aankomende veranderingen. Hiermee is het mogelijk geweest een volledig beeld te scheppen

van de diversiteit onder tuinders van De Koekelt. Aan de hand van deze diversiteit in waarden, is gezocht naar manieren om gemeenschapsgevoel en participatie onder de tuinders te versterken.

Welke factoren dragen bij aan de versterking van gemeenschapsgevoel op De Koekelt?

Er zijn zes factoren gevonden die bijdragen aan het versterken van gemeenschapsgevoel op De Koekelt:

1. Inzicht in- en begrip voor de verschillende frames van de tuinders

Tuinders binden zich op verschillende wijze aan De Koekelt, en hanteren verschillende waarden in het tuinieren. Deze waarden komen tot uiting in de gewassen die zij verbouwen, de manier waarop zij tuinieren, het sociaal contact wat zij onderhouden met andere tuinders, en de tijd die zij nemen om op de volkstuin te zijn. Door de waarden van de verschillende tuinders te erkennen en deze te ondersteunen, voelen tuinders zich gewaardeerd als onderdeel van de gemeenschap. Inzicht in en begrip voor de diversiteit in waarden voorkomt dat tuinders zich buitengesloten voelen.

2. Aanwezigheid van ontmoetingsmogelijkheden

Door regelmatige sociale interactie leren mensen elkaar kennen, waardoor zij begrip kunnen opbrengen voor elkaars afwijkende frames. Dit vergroot het onderling vertrouwen op de tuin en er ontstaat een norm van algemene wederkerigheid (Putnam 2000) Informele ontmoetingen vergroten het onderling begrip en vertrouwen, wat bijdraagt aan gemeenschapsgevoel en participatie op de tuin (Vreke, Salverda en Langers 2010).

3. Inzicht in de gemeenschappelijke waarden van tuinders

Hoewel waardering voor de tuin en manier van binding van tuinders op De Koekelt verschilt, zijn er een aantal gedeelde waarden te herkennen. De gedeelde waarden vormen een handvat voor het creëren van een gemeenschapsidentiteit. Het zijn de volgende:

- Trots en verwondering
- Tuinieren brengt ontspanning
- Natuurlijk voedsel
- Gezonde beweging in de buitenlucht
- Diversiteit
- Uitwisseling
- Gevoel van thuis

4. Zichtbaarheid van de gemeenschappelijke waarden

Door activiteiten te organiseren die op deze waarden aansluiten, worden ze zichtbaar gemaakt en versterkt, waardoor er een gemeenschapsidentiteit wordt gevormd. Activiteiten die deze waarden versterken zijn bijvoorbeeld samen eten en tuinwedstrijden. De waarden worden ook zichtbaar gemaakt in de vorm van tastbare objecten, zoals een groepsfoto, een film, of een gezamenlijk receptenboek.

5. Zichtbaarheid van de waarden van de tuinidentiteiten

Activiteiten die aansluiten op de wensen van de afzonderlijke tuinidentiteiten dragen ook bij aan het gemeenschapsgevoel, aangezien mensen zich hierdoor versterkt voelen in de waarden waar zij zichzelf in herkennen. Dit kunnen cursussen of workshops zijn, die aansluiten op de afzonderlijke motivaties van de tuinders. Een Mooie Plektuinder is bijvoorbeeld meer gericht op beleving en zal eerder interesse tonen voor een korte workshop over toepassing van kruiden en bloemen.

6. Aanwezigheid van leden die activiteiten willen organiseren

De mate waarin tuinders zich willen inzetten voor de organisatie van activiteiten, hangt van verschillende factoren af:

- De tijd die zij beschikbaar hebben om op De Koekelt te zijn
- Of zij meer of minder op de gemeenschap zijn gericht
- De aard van de activiteit

Er zijn door onderscheid te maken in de tuinidentiteiten, tuinders te vinden die enthousiast te maken zijn voor de organisatie van een bepaalde activiteit, en tuinders die eerder enthousiast te maken zijn voor de deelname aan de activiteit. Voedseltuinders, Mensentuinders en Experimenteertuinders hebben veel tijd en zijn op de gemeenschap gericht. Afhankelijk van de aard van de activiteit is het wenselijk tuinders van een van deze specifieke identiteiten te benaderen voor de organisatie van de activiteit.

Welke factoren dragen bij aan de versterking van participatie op De Koekelt?

Participatie bestaat uit twee aspecten:

- Formele participatie, of de mate waarin een tuinder zich inzet voor het collectief
- Sociale interactie, of de mate waarin de tuinder bijdraagt aan het gemeenschapsgevoel op het tuinenpark

Door gesprekken te voeren met tuinders op De Koekelt, is gebleken dat tuinders op verschillende manieren participeren, of bereid zouden zijn om te participeren. Deze vormen zijn verdeeld naar de twee aspecten van participatie. De volgende vormen zijn gevonden:

- Hiërarchisch: Dit is de traditionele verenigingsstructuur waarbij leden kunnen participeren door in het bestuur te gaan, of door naar de Algemene Ledenvergadering te komen en de voorstellen van het bestuur goed- of af te keuren door stemmen.
- Werkgroepen: Dit is een nieuwe structuur op De Koekelt, waarbij er naast het bestuur werkgroepen zijn die beslissen over en uitvoering geven aan een gedeelte van de collectieve kwesties.
- Activiteiten: Met deze participatievorm kunnen leden ook participeren door eenmalig iets te organiseren voor het tuinenpark, ofwel door deel te nemen aan een activiteit. Dit is een meer informele vorm van participatie, omdat leden zich niet aan een functie binden.
- Uitwisseling: Dit is de meest informele vorm van participatie, die het meest bijdraagt aan het gemeenschapsgevoel op het tuinenpark. Het betreft uitwisseling in advies, praatjes, plantjes of hulp onder tuinburen, en onder bestuur en leden.

Hieruit bleek dat de twee volgende factoren bijdragen aan de versterking van participatie op De Koekelt:

1. Verschuiving van de nadruk op formele participatie, naar de nadruk op informele participatie

Binnen De Koekelt is gevonden dat een groot deel van de leden die niet participeert op de traditionele manier, bestaande uit aanwezigheid op Algemene Ledenvergaderingen en het vervullen van een functie in het bestuur, best zou willen participeren op een andere manier. Participatievormen die leden minder vastleggen in tijd en in formele structuren zouden door dit soort leden op prijs worden gesteld. Zo zouden veel leden best eenmalig iets willen organiseren voor De Koekelt. Het eenmalig organiseren van activiteiten, deelname aan activiteiten en uitwisseling tussen burens zijn informele en meer gefocuste vormen van participatie waar voornamelijk leden van niet-Nederlandse afkomst en leden met weinig tijd zich beter in kunnen vinden dan in de hiërarchische vorm van participatie.

2. Informele verspreiding van informatie

Op De Koekelt is gevonden dat veel leden een gebrek aan kennis hebben, bijvoorbeeld over de toekomstige veranderingen, of over regels zoals teeltwisseling. Om iedereen voldoende te informeren, kan bestuursinformatie het beste op meerdere manieren verspreid worden, bijvoorbeeld door regelmatig een rondje langs de tuinen te maken en een praatje te beginnen. Ook als er activiteiten worden georganiseerd, dient het persoonlijk uitnodigen van tuinders als

extra aanmoediging om deel te nemen. Een briefje bij de ingang van het tuinenpark voldoet niet voor de verspreiding van informatie.

Tuinders van niet-Nederlandse afkomst zien het belang van vergaderingen niet in, of voelen zich geremd om erheen te gaan door de taalbarrière. Zij blijven op de hoogte van ontwikkelingen via hun tuinburen. Het zou een oplossing zijn om enkele sleutelfiguren van niet-Nederlandse afkomst onder de tuinders te vinden die wel naar de vergadering komen en de informatie langs de tuinen kunnen verspreiden.

Op welke manier zijn de ervaringen opgedaan op De Koekelt bruikbaar voor tuinenparken in het algemeen?

In dit onderzoek ligt de focus gericht op de tuinders van De Koekelt. Een aantal van de bevindingen die ik heb opgedaan, herkende ik ofwel in de beschrijving van bestuurders van andere volkstuinten, ofwel in de literatuur. Deze bevindingen zijn toe te passen op tuinenparken in het algemeen in Nederland. Dit zijn de volgende:

Gemeenschappelijke waarden herkennen en zichtbaar maken

In dit onderzoek is gevonden dat het zichtbaar maken van de gemeenschappelijke waarden de gemeenschapsidentiteit versterkt, waardoor mensen zich kunnen identificeren met de gemeenschap. Ook Ans Hobbelenk, voorzitter van Tuinenpark Ons Buiten in Utrecht, en Anneke Scholte, voormalig voorzitter van Volkstuinvereniging Moerenburg en coördinator van Kindertuin Het Beloofde Land, benadrukten het belang van de gemeenschappelijke waarden van een volkstuin. Het is belangrijk beleid en activiteiten aan te passen aan de gemeenschappelijke waarden van de tuin, zodat tuinders zich erin kunnen herkennen.

Informele uitwisseling: Praten praten praten

In dit onderzoek is gevonden dat informele uitwisseling een belangrijk communicatiemiddel is om begrip te creëren voor de verschillende beelden van de tuinders. De geïnterviewde voorzitters van andere volkstuinten bevestigen uit ervaring het belang van informeel contact tussen bestuur en de leden, en tussen de leden onderling. Ans Hobbelenk, voorzitter van Ons Buiten Utrecht, benadrukt in dit opzicht het belang van een open communicatie tussen tuinders en bestuur. Jose Verouden, penningmeester van De Groene Lunet, benadrukt het belang van praten en herhalen, met respect voor verschillende tuinders. Als voorzitter begon hij met mensen groeten op de tuin, om onderling contact op te roepen. Anneke Scholte, voormalig voorzitter van Volkstuinvereniging Moerenburg en coördinator van Kindertuin Het Beloofde Land, benadrukt hoe belangrijk het is dat het bestuur van een volkstuin inziet dat een goeie volkstuin niet alleen uit mooie tuinen en geordende heggen, maar ook uit positief contact tussen

de tuinders bestaat. Ton Lathouwers, penningmeester van ATV Hoge Weide vertelde dat er binnen zijn bestuur een “ contactpersoon” is aangewezen die regelmatig langs de tuinen gaat om een praatje te maken, om de afstand tussen bestuur en tuinders klein te houden.

Aanwezigheid van ontmoetingsmogelijkheden

In verscheidene theorieën (Putnam 2000, Vreke, Salverda en Langers 2010, Kim and Kaplan 2004, RMO 2005) wordt de waarde van ontmoetingsmogelijkheden benadrukt. In deze casestudie is gevonden dat ontmoetingsmogelijkheden van belang zijn voor het stimuleren van sociale interactie, en voor het bevorderen van familiariteit onder tuinders.

Informele participatie: Vindt een trekker onder de leden

Verscheidene volkstuinbestuurders hebben aangegeven dat voor het bevorderen van de participatie een trekker onder de tuinders essentieel is. Dat het bestuur ook ideeën levert is daarmee niet in tegenspraak. Ton Lathouwers gaf meerdere malen aan dat wat het bestuur ook kan willen, zij niets kan beginnen zonder dat er een trekker gevonden is onder de leden. Advies van Ans Hobbelink sluit hierop aan: Begin bij de minste weerstand. Die leden die ergens positief over zijn ondersteunen, stimuleren en belonen, en hopen dat de rest dan volgt. Anneke Scholte gaf in Volkstuinvereniging Moerenburg iedere tuinder een taak die bij hem paste, zodat iedere tuinder ergens verantwoordelijk voor was. Tuinders activiteiten laten organiseren die aansluiten op hun persoonlijke waarden ligt in deze lijn. Probeer in het versterken van participatie de mogelijkheden voor participatie aan te laten sluiten op de waarden van de tuinders.

Aanbevelingen

Tot slot worden een aantal concrete aanbevelingen voor het bestuur van De Koekelt gepresenteerd. Deze aanbevelingen zijn suggesties, de concrete invulling en uitvoering ervan is uiteindelijk aan de tuinders van De Koekelt.

De aanbevelingen bestaan uit een lijst met activiteiten, te zien in de eerste kolom van tabel 4. In de kolom ernaast, Probleem, staat het probleem waar deze activiteit een oplossing voor is. Dit is een keuze uit de problemen die door de tuinders zijn aangegeven. In de kolom ernaast, Participatievorm, staat de participatievorm waar dit het beste bij past. Dit zijn voornamelijk de meer informele participatievormen. Daarnaast, onder Waarden staat een van de gevonden waarde waar de activiteit aan beantwoordt. Dit zijn ofwel gemeenschappelijke waarden, ofwel de afzonderlijke waarden van de tuidentiteiten. In de laatste kolom staat tot slot de doelgroep op wie deze activiteit zich het beste kan richten.

Ter toelichting zullen enkele aanbevelingen uit de tabel worden uitgelegd:

De vierde genoemde activiteit in de tabel is de Kruidenworkshop. Het organiseren van deze activiteit draagt bij aan het versterken van saamhorigheid op de tuin, aangezien tuinders een uur of meer samen nieuwe ervaringen en kennis opdoen. De participatievorm is Activiteiten, het zou dus het beste zijn als er iemand onder de leden gevonden wordt die dit wilt organiseren. De waarde waar een Kruidenworkshop aan beantwoordt is die van Beleving, het is vooral voor tuinders die niet alleen groenten produceren maar ook genieten van de geur en de kleuren van de tuin. Tenslotte is de doelgroep de Mooie Plektuinders, omdat dit de tuinders zijn die de meeste waarde aan Beleving hechten.

Een van de laatst genoemde activiteiten is het Rondje langs de tuinen. Hiermee wordt bedoeld dat het bestuur regelmatig een rondje maakt langs de tuinen om een praatje te houden met de tuinders. Hiermee worden twee problemen aangesneden:

Het door tuinders ervaren gebrek aan- of juist overmatige controle van de regels. Het bestuur kan op deze manier de regels namelijk informeel met de tuinders bespreken, en eventueel toelichten om ervoor te zorgen dat iedereen de regels begrijpt en zich er ook aan houdt.

Verder draagt het bij aan een versterkt saamhorigheid, omdat de tuinders en het bestuur elkaar beter leren kennen. De participatievorm die hier bij past is die van uitwisseling, omdat het belangrijk is dat dit op een informele manier gebeurt, zodat alle tuinders bereikt worden. De doelgroep is dan ook Iedereen.

Activiteit	Probleem	Participatievorm	Waarde	Doelgroep
Praatje maken	Gebrek aan saamhorigheid	Uitwisseling	Uitwisseling	Iedereen
Tuinwedstrijd	Gebrek aan saamhorigheid Verstoring van de rust door opening naar de buurt	Activiteiten	Diversiteit	Iedereen
Potluck	Gebrek aan saamhorigheid	Activiteiten	Diversiteit Natuurlijk voedsel Trots Ontspanning	Iedereen
Kruidenworkshop	Gebrek aan saamhorigheid	Activiteiten	Beleving	Mooie Plek
Cursus voedselbewaren	Gebrek aan saamhorigheid	Activiteiten	Productie	Voedsel Experimenteer
Receptenboek samenstellen	Gebrek aan saamhorigheid Verstoring van de rust door opening naar de buurt	Activiteiten	Trots Natuurlijk voedsel	Iedereen
Groepsfoto maken	Gebrek aan saamhorigheid	Activiteiten	Diversiteit	Iedereen
Zadenmarkt	Gebrek aan saamhorigheid Verstoring van de rust door opening naar de buurt	Activiteiten	Uitwisseling	Iedereen
Oogstfeest	Verstoring van de rust door opening naar de buurt Gebrek aan saamhorigheid	Activiteiten	Trots	Iedereen

Tabel 4: Aanbevelingen voor het bestuur van de Koekelt

Activiteit	Probleem	Participatievorm	Waarde	Doelgroep
Feestelijke opening	Gebrek aan saamhorigheid Verhuizingsongemak	Activiteiten Werkgroepen	Diversiteit Trots	Iedereen
Rondje langs tuinen door Bestuur	Gebrek aan of overmatige controle van de regels Gebrek aan saamhorigheid	Uitwisseling	Uitwisseling	Iedereen
Elkaar controleren	Diefstal en Vandalisme	Uitwisseling	Uitwisseling	Iedereen
Praten over teeltwisseling	Coloradokever Gebrek aan saamhorigheid	Uitwisseling	Uitwisseling	Iedereen

Vervolg Tabel 4: Aanbevelingen voor het bestuur van De Koekelt

H8 Theoretische reflectie

In dit hoofdstuk wordt gereflecteerd op de gebruikte theorie in dit onderzoek. Bekeken zal worden in hoeverre de theorieën van toepassing zijn en in hoeverre mijn bevindingen in lijn lopen met de vooronderstellingen van de theorieën. Dit hoofdstuk is opnieuw in drie delen verdeeld: Eerst reflecteer ik op de theorie over groepsdiversiteit, vervolgens reflecteer ik op de theorie over gemeenschapsgevoel, en tenslotte op de theorie over participatie.

8.1 Groepsdiversiteit

Verschillende theorieën beschrijven de manier waarop individuen en groepen zich van elkaar onderscheiden. In mijn onderzoek heb ik de theorieën over bedrijfsstijlen, framing en de Integral Framework toegepast.

Farming Styles / tuinierstrategieën

Gebleken is dat tuinders, net als boeren, op verscheidene manieren tuinieren en hier verschillende waarden aan hechten. Met behulp van het concept tuinierstrategieën heb ik getracht de link te leggen tussen de onderliggende waarden die tuinders hechten aan hun eigen tuin en aan De Koekelt als geheel, en de manier waarop zij hun tuin bewerken. Dit verband vormt een aanvulling op de Identiteitsframes, aangezien telkens getoond kan worden in hoeverre de waarde die de tuinder aan de tuin hecht in zijn tuin tot uiting komt. Uit de tuinen van Mooie Plektuinders en de Voedseltuinders spreekt de strategie die de tuinder toepast boekdelen. Echter, de tuin van de Mensentuinder is minder goed te herkennen. Dit betekent dat de onderliggende waarden van de Mensentuinder weinig tot uiting komen in zijn tuinierstrategie. Daarnaast verschilt dit ook per tuinder. Bijvoorbeeld was er een tuinder die ik naar zijn tuin te beoordelen en naar zijn verhalen als Mensentuinder had ingedeeld, maar die zelf ervan overtuigd was een Mooie Plektuinder te zijn. De Mooie Plek zou hij pas van zijn nieuwe tuin na de verhuizing maken. Bij hem kwamen zijn onderliggende waarden evenmin tot uiting in zijn tuinierstrategie.

Frames

Volgens Massey zijn plekken: “ruimtes waar voortdurend onderhandeld wordt over conflicterende identiteiten” (Massey 2004). Om deze verschillende beelden van binding, gemeenschapsgevoel en participatie bij De Koekelt te achterhalen heb ik de theorie over framing gebruikt. Het voordeel hiervan is dat mensen op verschillende manieren ingedeeld kunnen worden, aangezien de frames niet in alle gebieden op elkaar aansluiten. Bijvoorbeeld

zijn niet álle Mooie Plektuinders tegen opening naar de buurt. Dit biedt iets meer ruimte om de diversiteit van het menselijk oordelen en handelen te bevatten.

Echter, op De Koekelt zijn vooral Identiteitframes vrij theoretisch. Het doel van het Identiteitframe is om aan te tonen welke categorie mensen zich als onderdeel beschouwen. Sommige mensen zijn heel duidelijk in zo'n categorie te plaatsen, maar andere niet. Er is verschil in de wijze waarop mensen zichzelf indelen, en de wijze waarop zij handelen. Ook zien sommige mensen zich als onderdeel van verschillende categorieën. Zo zijn er Voedseltuinders die het ene moment het belang van uitwisseling met andere tuinders benadrukken, wat ze een beetje Mensentuinder maakt, en het volgende moment benadrukken dat ze een tuin puur hebben om natuurlijke groenten te verbouwen. Extra ingewikkeld wordt het wanneer groenten naar hun idee nog steeds natuurlijk zijn als ze met pesticiden zijn bewerkt. Frames moeten dus gezien worden als een basis van onderliggende waarden, die voortdurend kunnen veranderen. Ook Lewicki en Gray (2003) gaven aan dat frames niet permanent zijn en op basis van nieuwe informatie aangepast kunnen worden.

Aarts en Van Woerkum (2002) geven aan dat variatie in frames een kracht kan zijn binnen een groep, en positieve energie kan opwekken. Met betrekking tot gemeenschapsgevoel en activiteiten kan dit onderzoek dit bevestigen. Juist de verschillende Identiteitsframes en Karakteriseringsframes zorgen voor een breed scala aan mogelijke activiteiten, en mate van deelname. Door juist de individuele waarden van tuinders te benadrukken voelen zij zich serieus genomen en betrokken.

Opvallend is het verschil van mijn bevindingen met de conclusies die in het rapport van RMO (2005) zijn getrokken. Zij stellen dat activiteiten níet gericht moeten zijn op culturele verschillen. Bij het organiseren van een barbecue moet er dus níet verwacht worden dat Turken baklava bereiden en Marokkanen couscous, juist omdat zij dan herinnerd worden aan etnische verschillen. Uit de reacties van de tuinders merkte ik dat zij hier juist wél behoefte aan hadden. Zij zien etnische verschillen en de kookkunsten van de verschillende landen juist als een verrijking. Dit toont het verschil tussen twee technieken van reframing: Zorgen dat onderlinge verschillen vergeten worden door de nadruk te leggen op een gezamenlijk hoger doel, of zorgen dat de verschillen juist gewaardeerd worden en energie opwekken.

Met betrekking tot de Probleemframes ligt dit wat moeilijker. Conflicterende frames, zoals bestrijding van de Coloradokever en belang van teeltwisseling, en angst voor het hek dat verdwijnt, kunnen geen positieve energie en nieuwe creativiteit opwekken. In het geval van het hek kan reframing een deel van de oplossing bieden, door tuinders bewust te maken van het hogere doel, namelijk dat De Koekelt op deze manier kan voortbestaan. In het geval van teeltwisseling is kennis van de frames niet genoeg, hier gaat het waarschijnlijk om blijven herhalen van de gevolgen van het niet toepassen van teeltwisseling.

Integral Framework

Met het Integral Framework wordt er onderscheid gemaakt tussen gemeenschappelijke en individuele waarden, en tussen ervaring en gedrag (zie Tabel 1). Vooral tijdens de analyse bleek dit framework op meerdere wijzen toe te passen op de gevonden data. Het Integral Framework vormt een handvat voor de manier waarop gemeenschapsidentiteit versterkt kan worden zoals getoond in Tabel 3, Verschuiving van Bewustzijn naar Systeem. De gedeelde waarden die ik had gevonden onder de tuinders worden door het organiseren van activiteiten die daarop aansluiten omgezet in een gemeenschapsidentiteit en in een wijze om hiernaar te handelen. Dit is echter niet de enige weg naar het versterken van gemeenschapsgevoel, ook andere stappen kunnen gezet worden binnen het framework. Uitwisseling onder burens is bijvoorbeeld een systeem op De Koekelt, de meeste tuinders doen hieraan mee en ervaren dit als Cultuur, het is algemeen geaccepteerd dat dit "hoort" op De Koekelt. Dit komt voort uit, en beïnvloedt op zijn beurt, individuele ervaringen en gedrag.

Ook is het framework te gebruiken om tuinders te onderscheiden in de mate waarin zij op het individu of op het collectief gericht zijn. In dat opzicht heb ik het Integral Framework in meerdere grafieken verwerkt, zoals in Grafiek 3, waarin ik de tuinidentiteiten indeel op Individueel-Gemeenschap om te achterhalen in welke activiteiten de tuinders het meest geïnteresseerd zouden zijn. Ook is dit onderscheid toegepast in Grafiek 4, waarin ik de tuinidentiteiten indeel op Individueel-Gemeenschap om erachter te komen welke tuinders interesse kunnen tonen om iets te organiseren voor het tuinenpark.

Het onderscheid tussen ervaring en gedrag was minder goed te gebruiken in dit onderzoek, aangezien een groot deel van de analyse de mogelijkheid tot toekomstig gedrag betrof. Ten tijde van de dataverzameling werden namelijk geen activiteiten georganiseerd op De Koekelt.

8.2 Gemeenschapsgevoel

Aan de hand van de tabel van Kim en Kaplan (2004) is onderzocht hoe het gemeenschapsgevoel onder tuinders van De Koekelt versterkt kan worden. De domeinen Binding aan de Gemeenschap, Gemeenschapsidentiteit, Sociale Interactie waren zeer bruikbaar en van toepassing op dit onderzoek.

Ruimte en Plek

In het theoretisch kader is aangegeven dat dit onderzoek wordt geplaatst in de discussie over de waarde van plekken, en of mensen zich nog binden aan plekken ten tijde van globalisering. Na het onderzoek gevoerd te hebben, kan vastgesteld worden dat mensen zich, hoewel in verschillende mate en op diverse wijze, aan een plek als De Koekelt binden. De Koekelt is een plek die materieel en administratief begrensd is door een vereniging met een ledenlijst. De

identiteiten die aan deze plek ontleend worden, de waarde die mensen eraan hechten, en de manier waarop mensen zich eraan binden strekt zich echter ver buiten De Koekelt uit. Hiermee wordt Massey's (2004) theorie bevestigd dat de identiteit van een plek het product is van relaties die zich uitstrekken buiten de plek.

Mensen komen uit verschillende landen en brengen verschillende culturen met zich mee, die zich uit in de manier waarop zij tuinieren en in de manier waarop zij zich binden aan De Koekelt. Marokkaanse en Turkse tuinders ontleen aan De Koekelt een gevoel van thuis, omdat zij er de sociale en materiele handelingen kunnen verrichten die zij in het land waar zij vandaan kwamen ook verrichten. Familieleden ontmoeten elkaar op de tuin, en zij telen de groenten die zij in Turkije en Marokko gewend zijn om te eten. Ook enkele oude Nederlandse tuinders geven aan op De Koekelt te tuinieren omdat zij niet anders gewend zijn van vroeger. De binding die zij ervaren bestaat dus uit een herinnering aan een verleden, die op reële manier gereproduceerd wordt in het heden. Zij voelen zich geworteld en gebonden aan De Koekelt omdat zij er al lang tuinieren, veel mensen kennen en op verschillende wijze actief zijn in de gemeenschap. (Hay 2005)

Jongere Nederlandse tuinders ervaren een andere binding. Voor hen is tuinieren niet een herinnering aan vroeger, maar een nieuw leerproces waarin zij verschillende waarden vinden zoals rust, gezelligheid, en verse groenten. Hoewel veel jongere Nederlandse tuinders zich minder gebonden voelen aan De Koekelt, is het ook voor hen een onderdeel van hun identiteit, door te tuinieren demonstreren zij de waarde die zij hechten aan beweging, natuur, gezond voedsel en buiten zijn.

Sociaal kapitaal

De theorie van Putnam (2000) over sociale interacties en sociaal kapitaal is gebruikt om de waarde van regelmatige ontmoetingen voor gemeenschapsgevoel en participatie te ondersteunen. Auteurs als Shortall (2008) en Bauman (2004) benadrukken op het gebied van gemeenschapsgevoel het gevaar van sociale uitsluiting. Om een dynamisch perspectief te behouden waarbij beelden aan verandering onderhevig zijn, en waarbij mensen elkaar leren kennen en eventueel anders gaan benaderen door regelmatige ontmoeting, is in dit onderzoek de nadruk gelegd op sociaal kapitaal en niet op sociale in- of uitsluiting.

Door deze nadruk kan het idee ontstaan dat mensen een soort machines zijn waarbij je Regelmatige Ontmoetingen kunt invoeren zodat ze Sociaal Kapitaal en Algemene Wederkerigheid gaan produceren. De bijdrage die deze regelmatige ontmoetingen uiteindelijk leveren, zijn echter afhankelijk van heel veel verschillende factoren. In hoeverre mensen tijdens activiteiten echt met elkaar gaan uitwisselen en in hoeverre dat bijdraagt aan meer onderling vertrouwen, is uiteindelijk een soort magisch proces dat wel of niet ontstaat. Tijdens de

georganiseerde potluck was het bijvoorbeeld lekker weer, wat de sfeer zeer bevorderde. Van der Hoeven et al. (2006) beschrijven sociaal kapitaal als “de chemie, de energie en de creativiteit die kan ontstaan wanneer mensen op een ‘goede’ manier bij elkaar komen.” Dit onderzoek beschrijft hoe je de condities kunt optimaliseren om deze chemie te bevorderen.

8.3 Participatie

Theorieën zijn gebruikt om participatie te definiëren, en om erachter te komen op wat voor manier participatie verhoogd kan worden.

Geleide participatie

Nieborg (2002) maakt een onderscheid tussen geleide en spontane participatie. Dit kan vergeleken worden met het in dit onderzoek gemaakte onderscheid tussen formele en informele participatie. Geleide of formele participatie wordt opgelegd door bestuursleden van De Koekelt, en bereikt enkel een kleine groep tuinders. De reden die Duyvendak en Krouwel (2002) hiervoor geven, namelijk dat traditionele vormen van communicatie bepaalde groepen uitsluiten, is ook in dit onderzoek bevestigd. Een manier om participatie te verhogen is om andere communicatiekanalen te gebruiken, namelijk die van informele uitwisseling. Ook het geven van verantwoordelijkheid aan leden werkt participatie bevorderend.

Participatie onder burgers van Turkse en Marokkaanse afkomst

De barrières die Sanderse (2007) vond die Turken en Marokkanen verhinderen om naar bewonersbijeenkomsten te komen, namelijk taalbarrière, gebrek aan kennis, desinteresse en het liever gebruiken van het netwerk, zijn ook in dit onderzoek herkend. Het zijn echter niet de enige oorzaken van het gebrek aan participatie van Turken en Marokkanen op De Koekelt. Die moeten ook gezocht worden bij de visie op participatie van bestuursleden en actieve tuinders, en de afstand tussen formele en informele participatie.

Participatie, sociaal kapitaal en gemeenschapsgevoel

De theorieën betreffende de invloed die gemeenschapsgevoel en sociaal kapitaal kunnen uitoefenen op participatie spelen in dit onderzoek een belangrijke rol. Er is gevonden dat de binding die de tuinders hebben met De Koekelt als gemeenschap en met De Koekelt als plaats de behoefte die zij hebben aan participatie bepaalt.

H9 Maatschappelijke waarde

“Het aloude streven een paradijs op aarde te vestigen is meestal vastgelopen op het menselijk tekort. Toch hangt rond volkstuinen de sfeer dat daar een vreedzame samenleving mogelijk zou moeten zijn temidden van een boze buitenwereld.” (achterflap De Zaadvergadering, Tony van der Meulen 2006)

Volkstuinders zien de tuin vaak als een middel om te ontsnappen uit de drukte van de maatschappij, een oord van rust en bezinning. Het verzorgen en zien opgroeien van groen leven, het contact met en de beleving van de aarde is een vorm van onthaasting waarbij de dagelijkse sores even achtergelaten kunnen worden.

En toch is een volkstuin juist die maatschappij in het klein. Op een volkstuin ben je nooit alleen. De manier waarop volkstuinders reageren op de beestjes, de planten, en op de eigenaren van de aangrenzende tuintjes is een expressie van de visie die mensen hebben op de wereld en de natuur, en de sociale gebruiken die zij kennen. Mensen van verschillende culturen, verschillende generaties, met verschillende levenservaringen, delen zo goed en zo kwaad als dat gaat het stuk grond dat hen is toebedeeld. Ongeschreven en geschreven regels worden toegepast, geschonden, aangepast of vergeten.

Dit onderzoek is gericht op sociale cohesie binnen De Koekelt maar de waarde ervan reikt verder. De resultaten uit dit onderzoek bestrijken de functie die groen kan vervullen binnen de maatschappij en de rol die het kan spelen in de integratie van mensen van verschillende culturen en generaties. Tuinen zijn ontmoetingsplaatsen waar vluchtige contacten tussen tuinders kunnen uitgroeien tot uitwisseling van tuintechnieken, plantjes, voedsel en recepten. Op een tuin kan diversiteit een kracht worden en het onbekende bekender en beminder, waarbij mensen nieuwsgierig zijn naar elkaars gebruiken. Dit onderzoek probeert een handvat te bieden aan alle volkstuinbestuurders, initiatiefnemers van buurttuinen, en tuinders, om de condities te verhogen waarbinnen samen werken in een tuin een verrijkend leerproces kan zijn van uitwisseling, trots, en verwondering.

Referenties

Aarts en Van Woerkum (2002), *Wat maakt het verschil?*, Innovatienetwerk Groene Ruimte en Agrocluster, Den Haag

Bauman Z. (2004), *Wasted Lives; Modernity and its Outcasts*, Polity, Cambridge

Castells (2002), *Local and Global: Cities in the Network Society*, Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie, Vol. 93, No 5, p. 548-558

Devine-Wright, P. (2009) *Rethinking NIMBY-ism; the Role of Place Attachment and Place Identity in Explaining Place-Protective Action*, Journal of Community and Applied Social Psychology, Vol.9, Iss. 6. p. 426-441

Duyvendak J.W. en Krouwel A. (2001), *Interactieve Beleidsvorming: Voortzetting van een rijke Nederlandse traditie?* In: Edelenbos E. en Monnikhof R. (2001) *Lokale Interactieve Beleidsvorming*, Lemma, Utrecht

Engbersen R (2002), *Sociale Cohesie*, In: NIZW en Verwey-Jonker Instituut (2002), *Open Deuren*, NIZW, Utrecht, p. 151-161

Flybjerg B. (2006). *Five Misunderstandings about Case-study Research*, Qualitative Inquiry, Vol. 12 No. 9, p. 219-245

Friedmann (2010), *Place and Place-Making in Cities: A Global Perspective*, Planning Theory & Practice, Vol. 11, No 2 , p. 149-165

Fukuyama (1996), *Trust, the Social Virtues and Creation of Prosperity*, Free Press, New York

Giddens (1990) *The Consequences of Modernity*, Polity Press, Cambridge

Gieryn TF (2000) *A Space for Place in Sociology*, Annual Review of Sociology, Vol 26, p 463-496

Halfacree K.H. (1993), *Locality and Social Representation: Space, Discourse and Alternative Definitions of the Rural*, Journal of Rural Studies, Vol. 9, No 1, p. 23-37

Halfacree, K.H (2006), *Rural space, constructing a three-fold architecture*

Hamilton M. Phd CGA (2010), Mapping the Values of Abbotsford and Developing a Prototype for an Integral Vital Signs Monitor of City Wellbeing, Welcoming and Inclusive Communities and Workplaces in Abbotsford, Juni 2010

Hay R (2010), *The Relevance of Ecocentrism, Personal Development and Transformational Leadership to Sustainability and Identity*, Sustainable Development 18, p. 163-171

Kim J. en Kaplan R.(2004), *Physical and Psychological Factors in Sense of Community: New Urbanist Kentyards and nearby Orchard Village*, Environment and Behaviour, Vol. 36, No 3, p. 313-340

Kruit en Van Blitterswijk (2009), *De Koekelt; Kloppend groen hart van Ede*, Wetenschapswinkel Wageningen UR

Lewicki RJ, Gray B (2003), *Framing of Environmental Disputes*, In: Lewicki RJ, Gray B. and Elliott M, Making Sense of Intractable Environmental Conflicts, Concepts and Cases, Island Press, Washington DC, p. 11-34

Leyden (2003), *Social Capital and the Build Environment: The Importance of Walkable Neighbourhoods*, American Journal of Public Health, Vol. 93 No 9, p. 1546-1551

Manzo LC, Perkins DD (2006), *Finding Common Ground, The Importance of Place Attachment to Community Participation and Planning*, Journal of Planning Literature, Vol. 20 No 4, p. 335-350

Mason J (2002) *Qualitative Researching*, SAGE Publications, London

Massey D. (2004) *Geographies of Responsibility*, Geografiska Annaler Vol. 86B No 1, p. 5-18

Mujires M, Aarts N (2011), *Welkom in Rotterdam! Een studie naar interculturele ontmoetingen tussen "oude" en "nieuwe" Rotterdammers*, Wetenschapswinkel Wageningen UR

Nieborg S (2002), *Participatie*, In: NIZW en Verwey-Jonker Instituut (2002), Open Deuren, NIZW, Utrecht, p. 105-112

Putnam (2000) *Bowling Alone, the Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster, New York

Perkins DD, Brown BB, Taylor RB (1996), *The Ecology of Empowerment: Predicting Participation in Community Organizations*, *Journal of Social Issues*, Vol. 52, No 1, p. 85-110

RMO Advies 37 (2005), *Niet Langer met de Ruggen naar Elkaar, een Advies over Verbinden*, Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, Den Haag

Robson C (2007) *How to do a Research Project, a Guide for Undergraduate Students*, Blackwell Publishing, Victoria

Sanderse H (2007), Msc Scriptie: *Iedereen kan meedoen in de wijk, tussen feit en fictie*, Laagland'Advies

Shortall S (2008), *Are rural development programmes socially inclusive? Social inclusion, civic engagement, participation, and social capital: Exploring the differences*, *Journal of Rural Studies* Vol. 24, p 450-457

Swanborn PG (1983), *Aspecten van Sociologisch Onderzoek*, Boom, Meppel

Turner B.A. (1998), *Some Practical Aspects of Qualitative Data Analysis, One way of organising the cognitive processes associated with the generation of grounded theory*, *Quality and Quantity*, Vol 15, p. 225-247

Vanclay F. (2008), *Place Matters* . In: F. Vanclay, M. Higgins and A. Blackshaw (Eds.) *Making Sense of Place*, National Museum of Australia Press, Canberra, p. 3-11

Van der Ploeg, JD, *Revitalizing Agriculture, Farming Economically as Starting Ground for Development* , *Sociologia Ruralis* (2000), vol 40 iss 4

Van Lieshout, Aarts en Van Woerkum (2006), *De Straat is van ons Allemaal! Een studie naar conflicten in publieke ruimtes en de rol van de overheid*, Wageningen Universiteit en Researchcentrum

Van der Hoeven, Stobbelaar (2006), De Meerwaarde van Tuinparken; de Betekenis van Tuinparken in een Stedelijke Omgeving, Wetenschapswinkel Wageningen UR

Van der Hoeven, Wals A en Blanken H (2004), De Akkoestiek van Sociaal Leren, Programmabureau Leren voor Duurzame Ontwikkeling, Utrecht

Van der Meulen T (2006), De Zaadvergadering, Uitgeverij Balans, Amsterdam

Vreke J., Salverda IE, en Langers F (2010), Niet bij Rood Alleen, Buurtgroen en Sociale Cohesie, Alterra Wageningen UR

Bijlage I: Nummering en beschrijving tuinders

Tuinder	Datum	Beschrijving	Identiteit
1	03-06-11	Turkse vrouw	Mensentuinder
2	03-06-11	Marokkaanse man	Mensentuinder
3	04-06-11	Nederlandse man	Mooie Plek
4	21-06-11	Marokkaanse man	Voedsel
5	21-06-11	Chinese man	Voedsel
6	21-06-11	Nederlandse man	Experimenteer
7	24-06-11	Nederlandse man	Mensentuinder
8	24-06-11	Nederlandse man	Werktuinder
9	26-06-11	Afghaanse man	Mooie Plek
10	26-06-11	Marokkaanse man	Voedsel
11	27-06-11	Nederlandse vrouw	Werktuinder
12	28-06-11	Nederlandse man	Werktuinder
13	01-07-11	Nederlandse man	Experimenteer
14	05-07-11	Surinaamse man	Werktuinder
15	01-08-11	Marokkaanse man	Voedseltuinder
16	01-08-11	Turkse man	Voedseltuinder
17	02-08-11	Turks echtpaar	Voedseltuinder
18	02-08-11	Keniaanse vrouw	Voedsel/Mensen
19	02-08-11	Afghaanse man	Mensen
20	04-08-11	Turkse man	Mooie Plek
21	08-04-11	Turkse vrouw	Voedsel
22	1-9-2011	Nederlandse vrouw	Mooie Plek

Bijlage II: Geïnterviewde sleutelfiguren

Groene projecten en tuinenparken

Ans Hobbelink, Voorzitter Ons Buiten, Utrecht

ahobbelink@yahoo.co.uk

Jose Verouden, Penningmeester De Groene Lunet, Utrecht

j.verouden@ziggo.nl

Ton Lathouwer, Penningmeester ATV De Hoge Weide, Utrecht

info@atvdehogeweide.nl

Anneke Scholte, Coördinator Kindertuin Het Beloofde Land, en voormalig voorzitter Volkstuin Moerenburg in Tilburg

www.annekescholte.nl   info@annekescholte.nl

Marieken Straat, mede-initiatiefneemster Urbaniahoeve, Social Design Lab for Urban Agriculture

nekiram@gmail.com   www.urbaniahoeve.nl

Wijk Veldhuizen

Robert van Rheenen, Gemeente Ede

robert.van.rheenen@ede.nl

Matthijs Bouman, Gemeente Ede

matthijs.bouwman@ede.nl

Wout Schotsman, PvdA Raadslid

wshotsman.member8@freeler.nl

Tijjani Zallali, Voorzitter Marokkaanse Zelforganisatie Stichting Irshad

www.irshad.nl

Onderzoek

Esther Veen, Phd-student Sociale effecten van Stadslandbouw

Mieke Mujires, Msc-scriptie Welkom in Rotterdam, Wetenschapswinkel

Bijlage III: Samenstelling begeleidingscommissie

- A. de Leeuw-Verheij (initiatiefnemer en voorzitter van VAT-Ede)
- H. ter Maat (voorzitter stuurgroep renovatie complex De Koekelt)
- A.E.J. Wals (Onderzoeker, afstudeerbegeleider, expert ACT groep)
- L.G. Horlings (Onderzoeker en afstudeerbegeleider)
- L. Alix (studentonderzoeker)
- A. Hobbelink (adviesbureau Moos)
- F. Flohr (AVVN, Landelijk verbond van Volkstuinders)
- R. van Rheen (Wijkcoördinator Veldhuizen)
- G. Straver (coördinator Wetenschapswinkel Wageningen UR)
- H. Eppink (projectleider Wetenschapswinkel Wageningen UR)
- J. den Ouden (bestuurslid Groene Lunet Utrecht)

Bijlage IV: Termenlijst Interviews

Hieronder volgt de termenlijst die ik bij de interviews hield. Deze termenlijst was bedoeld om af en toe te kunnen controleren of ik alles wel behandeld had. Bij de interviews had ik een aantal foto's die ik liet zien en besprak. Ook had ik kaartjes gemaakt, met verschillende motivaties voor het hebben van een tuin. Ik liet de respondent deze kaartjes op volgorde van belangrijkheid leggen.

Achtergrond

Kavel-lidmaatschap

Wonen-werken

Tuinfoto's

2 Tegenstellingen:

Geordend/ verwaarloosd

Productie/ beleving

Vragen bij de foto's

Wat zie je?

Wat is er anders?

Wat voor tuinder zou zo' n tuin hebben?

Welke tuin zou je willen hebben? Waarom wel/niet?

Welke tuin lijkt op jouw tuin? Waarom wel/niet?

Wat vindt je van deze tuinen?

Vragen bij foto combinatieteelt

Wat zie je? (eventueel uitleggen)

Pas je dit zelf toe? Waarom wel/niet?

Zou je hier eventueel meer over willen leren?

Tuinierstrategie

Gewassoorten: groenten-bloemen-kruiden

Ecologisch tuinieren

Indeling paden, materiaal van de paden

Water geven- hoe vaak, wanneer

Arbeid- hoeveel, met wie, wanneer

Materiaal

Compost/mest/grondsoort

Waar haal je je zaden vandaan- gebruik van meerdere rassen/ hergebruik zaden/ biologische zaden

Gereedschap

Opvallende objecten in tuin

Oogst

Voor hoeveel procent eet je uit eigen tuin

Wat kom je tekort

Met wie deel je de oogst - wat doe je met overschot

Gemeenschap

Wat is een slechte tuin? Waarom?

Wat is een goeie tuin? Waarom?

Spreek je vaak met andere tuinders

Met wie (buren/familie/mensen met zelfde tuiniertechniek etc.)- aankruizen op plattegrond

Uitwisseling advies/materiaal/zaden

Bijeenkomsten

Beleving

Ervaring/ kennis

Belang/ verwachting volkstuin - waarom volkstuin

Waar haal je het meest plezier uit

Wat ontbreekt voor jou op deze tuin

CHECKLIST TUINDER, op volgorde leggen van waardekaartjes:

Mensen ontmoeten - Buiten zijn - Verse groenten - Tuinieren: leren/werken - Biodiversiteit/
groei en bloei - Mooie tuin

De Koekelt

Kracht/zwakte De Koekelt

Eigen bijdrage/ verandering

Bestuur/ commissie-waarom wel/niet

Algemene werkzaamheden, vergaderingen, bijeenkomsten- waarom wel/niet

Andere activiteiten:

Samen eten

Cursussen/workshops

?

Kennis plannen-waarom wel/niet

Toekomstdroom/ ideaalbeeld De Koekelt

Waar ben je bang voor?

Wat wil je er zelf aan bijdragen om te verbeteren?

Tenslotte: Leeftijd / Afkomst

Bijlage V: Feedbackbijeenkomst

Filmavond Tuinders, 12 oktober 2011

19.00-20.30

1. Voorstelrondje

Iedereen stelt zich voor en vertelt:

Naam

Wat je hebt met tuinieren

Waarom je naar deze avond bent gekomen

Er waren 16 tuinders aanwezig, allemaal Nederlands, waaronder 2 vrouwen.

Uit het voorstelrondje bleek dat een groot deel ofwel in het bestuur ofwel in een werkgroep zat, het waren dus voornamelijk actieve tuinders. Mensen zijn naar deze avond gekomen omdat zij benieuwd waren naar de resultaten van mijn onderzoek.

Een vrouw zei dat ze het jammer vond dat er zo weinig vrouwen op deze avond waren.

2. IederDie

We staan in een kring. Ik noem een aantal kenmerken. Herken je jezelf in deze kenmerken, dan zet je een stap naar voren. Uiteindelijk kunnen tuinders zelf ook kenmerken roepen.

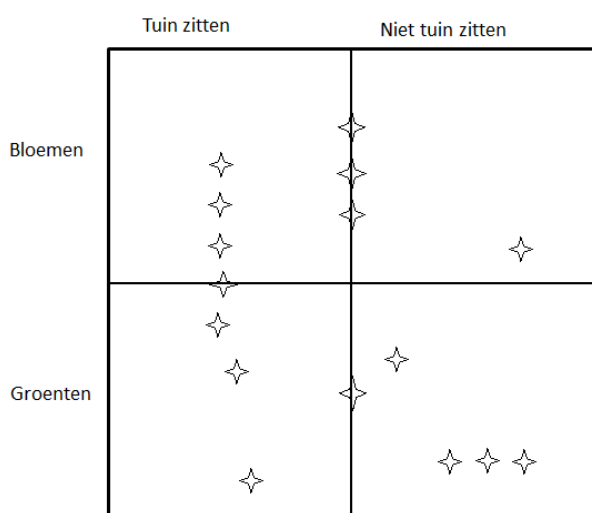
Ieder die...	Stap
<i>Minder dan 3 jaar op De Koekelt tuiniert</i>	1
<i>Meer dan 15 jaar op De Koekelt tuiniert</i>	4
<i>Af en toe pesticiden gebruikt</i>	1
<i>Tuiniert om gezonde groenten te hebben</i>	14
<i>Tuiniert om buiten zijn</i>	14
<i>Vindt dat de Coloradokever ook recht heeft om te leven</i>	5
<i>Vindt dat een praatje maken erbij hoort als je een tuin op De Koekelt hebt</i>	14
<i>(Riep een tuinder zelf:) Het leuk vindt om met buitenlandse tuinders te praten om kennis op te doen over tuinieren</i>	14
<i>(Riep een tuinder zelf:) Denkt dat tuinieren goedkoper is dan groenten kopen</i>	1

3. Vier vakken

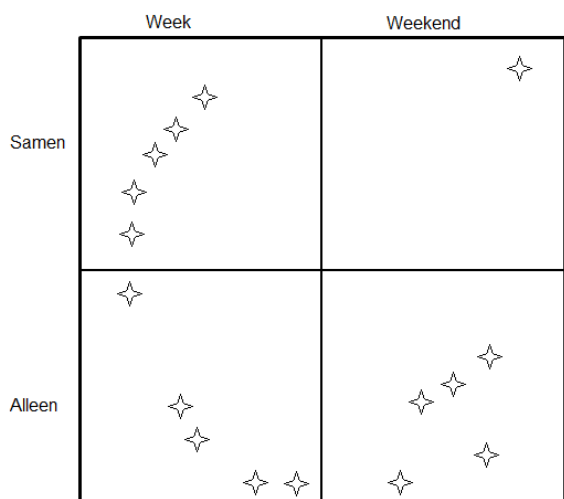
De ruimte is verdeeld in vier vakken, aan de hand van twee assen met waardes zoals in de tekeningen staat aangegeven. Tuinders gaan zelf staan op de plek die op hun waardes aansluit. Op deze manier kunnen ze zien hoe ze onderling verschillen en overeenkomen.

Ik heb met sterretjes aangegeven hoe de tuinders zich verdeeld hebben.

De man die bij 'Bloemen, niet in tuin zitten' stond, zei: "Ik vind het tuinieren heel leuk, bloemen onderhouden is moeilijker dan mensen denken, dus dat is ook wat ik doe als ik op de tuin ben. Verder ben ik omringd door buitenlanders die het absoluut niet interessant vinden, zelfs afkeuren, wat ik met al die bloemen doe. Daar heb ik dus geen contact mee."

De vrouw die bij 'Weekend, samen werken' stond, zei: "Ik werk graag samen met mijn man, hij doet het zware werk en ik het fijne werk. Hij werkt doordeweeks dus gaan we altijd in het weekend naar de tuin."

4. Pauze pauze + hapjes

5. Film kijken

6. Reactie op film

De tuinders vonden de film vrij kort. Ze hadden iets meer persoonlijke interviews verwacht.

Zij gaven een aantal gedeelde waarden op De Koekelt aan, namelijk:

- Uitwisseling tussen burens: Een tuinder vertelt dat je door directe uitwisseling met je burens vanzelf je gedeelde waarden vindt, zoals bepaalde planten of technieken
- Samen eten

Een man die aanwezig was bij de potluck, vertelde dat hij later gegroet werd door de Turkse vrouwen, terwijl zij elkaar normaal nooit groetten. Dat vond hij leuk om te zien.

7. Mogelijke activiteiten

Ik noem een aantal activiteiten, tuinders steken hun hand op bij de activiteit die hen aanspreekt.

	Aantal mensen	Toelichting
<i>Cursussen</i>	11	Worden al wel eens door de VAT georganiseerd, zou leuk zijn om op De Koekelt te organiseren als er een ruimte voor was
<i>Eten: Barbecue, potluck</i>	12	Maar: Niet meer dan een keer per jaar
<i>Wedstrijden</i>	1	Wel: Leuk, bijvoorbeeld wie heeft de grootste zonnebloem Niet: Competitief element, iedereen tuint op zijn eigen manier en dat moet gewaardeerd worden
<i>Oogstfeest</i>	14	Het hoeft niet al teveel organisatie te kosten, een Open Tuinendag is bijvoorbeeld ook al leuk
<i>Ideeën mogelijke activiteiten?</i>		- Excursies over de tuin - Alles wat met eten te maken heeft - Maar zelfs alles daarbuiten, bijvoorbeeld teken- of boetseercursussen, kunst en cultuur - Als daar ruimte voor is, ontstaan activiteiten vanzelf

Toelichting: De tuinders geven aan dat activiteiten kunnen ontstaan, en dat kan eigenlijk alles zijn, ook al is deze vereniging natuurlijk gericht op eten. Kunst, cultuur, of een tekenclubje zou ook op De Koekelt kunnen komen. Belangrijk is om eerst een ruimte te hebben waar dit soort activiteiten plaats kunnen vinden.

Excursies over het tuinenpark zijn ook een mogelijkheid.

8. Stellingen

Ik noem drie stellingen. Tuinders gaan op een lijn staan van Eens naar Oneens.

Activiteiten zoals samen eten zorgen ervoor dat je met mensen praat waarmee je anders niet zou praten

16

Eens

Oneens

Als tuinder kan ik een keer zelf een activiteit organiseren, zoals een cursus, samen eten, of een wedstrijd

4

3

9

Eens

Oneens

(Toelichting: Het kan wel samen met een paar andere tuinders, maar niet in je eentje. Opvallend is dat de vier personen die bij "Eens" stonden voornamelijk bestuursleden waren.)

Je kunt alleen echt bijdragen aan de volkstuin door in het bestuur te gaan

1

1

14

Eens

Oneens

Toelichting: Niet iedereen kan tegelijk in het bestuur, er moeten ook gewone leden zijn, en de mate waarin je participeert is niet afhankelijk van deelname in het bestuur. Je kunt ook bijvoorbeeld participeren door hand- en spandiensten te verlenen.

De ene persoon die bij eens stond was de penningmeester. Hij vindt dat je geen tuin kunt hebben zonder bestuur, *“iemand moet de touwtjes in handen houden”*

9. Afsluiting/opmerkingen

- Het mailtje was niet zo aantrekkelijk, ik had niet verwacht dat het zo leuk zou zijn.
- Groepen en activiteiten kunnen van onderop, vanzelf ontstaan, dat gebeurt ook bij andere tuinen.
- Leerzame avond. Ik voelde me eerst een soort kleuterklasje, maar uiteindelijk was het leuk.
- Ik had verwacht dat jij jouw resultaten en aanbevelingen zou vertellen, en dat we nu samen zouden bespreken hoe we dat concreet kunnen maken. Het is juist belangrijk dat we voor de winter komt weer kunnen tuinieren, om dat gemeenschapsgevoel op gang te brengen. Als we allemaal overhaast in de lente alles klaar moeten maken, is er geen tijd voor uitwisseling en groepsgevoel.